Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

1151

HERINNERINGEN

AAN HET

KASTEEL VAN ANTWERPEN,

in de maanden

NOVEMBER en DECEMBER 1832;

DOOR

F. L. STAATS,

Eerste Luitenant der Infanterie, Ridder der Militaire Willemsorde 4de klasse.

ƒ 1 - 50.

A 26

Digitized by Google

J. DE GROOT,
BOEKHANDELAAR,
Markt, w. 4n°. 446, te Delft.
Papieren, Kantoor- School-
schrijf- en Teekenbehoeften.
Boekdrukkerij en Binderij.

1151
A. 26

Digitized by Google

Herinneringen

AAN HET

KASTEEL van ANTWERPEN.

IN DE MAANDEN

November en December 1832;

DOOR

F. L. STAATS,

Eerste Luitenant der Infanterie, Ridder der Militaire Willemsorde 4de Klasse.

Bladz. 96.

TE GRONINGEN, BIJ

J. OOMKENS.

1843.

NED.
LETTERK.

Digitized by Google

Eens — wat de toekomst geve of roov' —
Schoon luidkeels nu de Faam vermelde,
Dat Neêrlands bolwerk aan de Schelde
In zwaveldamp en asch verstoof:
Eens zal zij, na de noodvlaag stilde,
Bazuinen tot den versten neef,
Dat Neêrland, toen de wereld trilde,
Het bolwerk van Europa bleef.

TOLLENS.

Digitized by Google

INLEIDING.

De lezer zoude zich teleurgesteld vinden, indien hij veronderstelde, in deze bladen eene volledige beschrijving van den aanval en de verdediging van het kasteel van *Antwerpen* te zullen vinden; tot deze verhevene taak zijn onze talenten te gering, is onze kennis te zwak. Ofschoon tot de bezetting behoord en een werkend deel in de verdediging uitgemaakt hebbende, zijn wij echter met de toedragt van zoo vele omstandigheden, van de dagelijksche vorderingen der aanvallers, de tegengestelde pogingen der verdedigers, gepaard met zoo vele andere aangelegenheden,

Digitized by Google

te weinig bekend, om een uitvoerig verhaal van dit gedenkwaardig beleg te durven ondernemen; gaarne willen wij zulks aan mannen overlaten, die in de beoefening der militaire en burgerlijke wetenschappen met lauweren van hooge verdiensten pronken. Alleen zullen wij ons bepalen, om onder oppervlakkigen vorm eene mengeling van gebeurtenissen uit de verdediging te schetsen, en daardoor in de gelegenheid komen, eenige feiten, die tot lof van land- en strijdgenooten verstrekken, aan het licht te brengen; want naar onze meening ligt iets opwekkends in de behoefte van den regtgeaarden oud-Nederlander, om eenige bladzijden toe te wijden aan den roem van zijnen geboortegrond. Die behoefte verwarmt zijn hart, doet hem wel en stemt zijne ziel in een' aangenamen toon. De taak, die hij zich zelven heeft opgelegd, komt hem ligt, gemakkelijk en aangenaam voor, en de uren, dagen, weken en maanden, aan de opsporing der waarheid en naauwkeurigheid der gebeurtenissen en feiten besteed, volgen elkander op in ongestoord genot en met het streelend gevoel van welbesteden tijd. Ja, die arbeid, hoe moeijelijk en vermoeijend somwijlen, was ook voor ons aangenaam, daar wij een bescheiden lauwerblad wenschten te hechten aan den krans van eenigen onzer tijd-, land- en strijdgenooten, onder welke nogtans velen zijn, die, schoon naar geboorte, aanzien en rang op een' zeer eenvoudigen en min aanzienlijken trap gesteld, desniettemin waardig zijn, dat hunne

Digitized by Google

namen en roemrijke bedrijven niet aan de vergetelheid worden prijs gegeven, noch dat aan hen het bescheiden aandeel geweigerd worde, dat zij tot den roem der verdediging van het kasteel door edele zelfverloochening en ware heldendeugd hebben toegebragt. Gaan dan hunne daden voor de Nederlandsche krijgsgeschiedenis niet verloren; zij kunnen soms nog bijdragen, om tot voorbeeld en opwekking te verstrekken voor een toekomend geslacht, en om den gloed van liefde voor den dierbaren geboortegrond te doen ontvlammen, voor welks behoud en onafhankelijkheid onze vaderen geene opofferingen te groot noch te dierbaar kenden. Deze liefde-alleen voert den waren oud-Nederlander tot groote, belangelooze en edele daden!

Onder de wapenfeiten, staande de jaren van den Belgischen opstand voorgevallen, bekleedt voorzeker de belegering van het Antwerpsch kasteel eene eerste plaats.

Bij den aanvang van den strijd zien wij het Fransche leger 90,000 man sterk, en er alles in vereenigd, wat eenig leger kracht en gewigt kan geven, zoowel ten aanzien van zijne infanterie en artillerie, als van de bekwaamheid van deszelfs veldheeren. En wie zijn het, die tegen deze reuzenmagt den strijd durven wagen? Een handvol krijgslieden — Nederlanders, die den ongelijken kamp *drieëntwintig dagen en nachten* tegen den kolossus volhouden!

Digitized by Google

Wij vermeenen voor ons oogmerk genoeg gezegd te hebben, en zullen alzoo aanvangen met eenige merkwaardigheden, gedurende het beleg van het kasteel van *Antwerpen*, in December 1832, in en om deze sterkte voorgevallen, mede te deelen in den vorm van herinneringen, afgedeeld in drie hoofdstukken en voorafgegaan door een beknopt geschiedkundig verhaal van de stichting en geschiedenis des kasteels.

Digitized by Google

HET KASTEEL VAN ANTWERPEN.

Tout passe avec vous et comme vous; une rapidité, que rien n'arrête, entraine tout dans les abimes de l'éternité; Dieu seul demeure toujours le même; le torrent des siècles qui entraine tous les hommes coule devant ses yeux.

MASSILLON.

Filips II, koning van Spanje, had slechts korten tijd de kroon van dat rijk en het gebied over de Nederlanden aanvaard, of zijne achterdocht ontvlamde in gramschap op deze gewesten, toen men hem het gebeurde in de maand Augustus 1566 bekend maakte.

De noodlottige razernij van het graauw, onder den naam van den Beeldenstorm bekend, waardoor de kostbaarste gedenkstukken en kunstgewrochten der oudheid vernield werden, gaf aan de Spaansche regering een voorwendsel, om openlijk de wapens tegen deze landen te voeren, en alle Nederlanders, weinigen uitgezonderd, voor ketters (onroomschen) of kettersgezinden te verklaren en hen als schuldig aan majesteitschennis te vervolgen.

Digitized by Google

Don Ferdinand Alvares de Toledo, hertog van *Alva*, markies van *Coria* en *Salvaterra*, ridder van het gulden vlies, enz. de geduchtste veldheer van zijnen tijd, die aan Karel V in onderscheidene oorlogen de gewigtigste diensten had bewezen, gevolgd van eene menigte bekwame ingenieurs en beproefde bevelhebbers, met een leger van weinig minder dan 20,000 man, werd ter tuchtiging der Nederlanden op 's konings bevel herwaarts gezonden.

Met zijne hooge militaire kennis en geoefend krijgskundig oog, voorzag de hertog al spoedig na zijne komst, dat *Antwerpen*, door deszelfs gunstige ligging, een hoogst belangrijk punt voor zijne uitgestrekte krijgskundige operatiën zoude zijn. Behalve deszelfs gewigt als vesting van den eersten rang, was het eene der grootste en meest bezochte koopsteden van Europa, met eene bevolking van 200,000 zielen. Al deze redenen waren gewigtig genoeg, om hem te doen besluiten, zich van deze magtige stad en groote bevolking, die reeds ondubbelzinnige blijken had gegeven, de zaak van Oranje niet ongenegen te zijn, door het aanleggen eener citadel of van een kasteel te verzekeren.

Had de regering der stad *Amsterdam* de schranderheid van geest, om deze stad in tijds van zulk een dwangmiddel voor twee tonnen gouds vrij te waren, te regt beseffende, dat zulk een teugel even nadeelig voor de veiligheid van den handel, als dreigend voor de stad zelve en hare inwoners wezen moest: *Antwerpen* scheen zulks niet te overwegen, en het kasteel, over welks stichting de graven van Egmond en Hoorne ten huize van Alva listig geraadpleegd werden, om hen daarna verraderlijk gevangen te nemen en hunne hoofden op het moordschavot te *Brussel* te laten vallen,

Digitized by Google

kostte één millioen en viermaal honderdduizend gulden, waarvan de stad-zelve een derde betalen moest.

De hertog de Urbino, de markgraaf Vitelli en Alva's bloedverwant Francisco Pacciotto of Paciëco, oppervestingbouwmeester, die veel op den onverzettelijken veldheer vermogten, bragten hem van het voornemen af, om deze sterkte in de Abdij van St. Michiel te doen opbouwen, vermits deze plaats reeds door Karel V, in den jare 1540, daartoe bestemd was. Na eenige overwegingen kwam men overeen, om het kasteel buiten de stad, aan het zuidoostelijke gedeelte en aan den oever der Schelde, in de gedaante van eenen vijfhoek, met muren, bolwerken en gewelfde gangen te bouwen.

Op den 22sten Mei des jaars 1568 werd, na eene plegtige godsdienstoefening, de eerste steen der vesting gelegd, onder het opzigt van den beroemden Italiaanschen vestingbouwkundige Paciëco (*). Door de hulp van een groot gedeelte des legers, werden de gewelfde gangen en het muurwerk binnen eenige weken voltooid, welk een en ander nu reeds meer dan twee en een halve eeuw verduurde. Vóór den ingang

(*) Hij was de ontwerper van het plan en tevens de bouwmeester van het *kasteel van Antwerpen*. Paciëco was niet in dienst van den koning van Spanje, maar, wegens zijne uitstekende bekwaamheden en zijn roemvol gedrag bij den togt tegen de Turken tot ontzet van *Malta* in 1565, nu met den rang van veldmaarschalk-generaal ter dienste van Alva gesteld. Uit wedervergelding of wraak werd de verdienstelijke ingenieur later op last van Bloys van Treslong te *Vlissingen* opgehangen. Deze onmeedoogende daad was een maatregel van wederwraak, omdat de hertog van Alva een' trompetter, die door den prins van Oranje als parlementair aan hem was afgezonden, een dergelijk lot had doen ondergaan.

Digitized by Google

van elk bolwerk staan nog op steenen gebeiteld de namen: Hernando (1), Toledo (2), Duc (4), Alba (5) en, om den naam van den bekwamen bouwmeester met dien van den gevreesden veldheer te verbinden, staat voor den ingang van het derde bolwerk: Paciëco (3).

Bij de stichting werden aan het kasteel slechts twee uitgangen of poorten gegeven: de groote of hoofdpoort en de ijzeren of waterpoort, welke laatste in tijden van gevaar de gemeenschap met de Schelde kon onderhouden. Later heeft men nog een' uitgang voor de bezetting geopend, die den naam van hulppoort voert, en gebouwd is tegen het veld, dat naar den straatweg leidt, langs welken men naar *Kiel* en *Boom* gaat. Van de twee hoogten, die op het kasteel bezijden de waterpoort zijn geplaatst, kan men een groot gedeelte der stad met de omstreken en van de Schelde overzien. Eertijds stonden hier twee windmolens en eene bierbrouwerij, ten dienste der bezetting. De gansche omtrek van den hoofdwal wordt op 20 minuten gaans gerekend.

Voorheen zag men bij den opgang van het kasteel ter regterzijde een zeer aanzienlijk gebouw, waarin de opperbevelhebber zijn verblijf hield. Tuighuizen, wapenplaatsen, woonsteden, stallen en voorraadschuren gaven inwendig aan deze burg het aanzien van eene kleine versterkte plaats, waarin veiligheid de wacht hield, en die als eene onafhankelijke alleenheerscheres het gebied voerde over dood en verwoesting. De fraaije kerk, aan St. Jakob toegewijd, ofschoon bij het geweld der wapenen van de Fransche overheersching jammerlijk geschonden en thans bij de laatste belegering geheel verwoest, droeg nog de kenteekenen van Spaansche deftigheid en voormaligen rijkdom. Boven het

Digitized by Google

hoofdaltaar, waartoe men met zes breede trappen naderde, was nog ongeschonden de schilderij van de verrijzenis des Zaligmakers met de glorievaan der overwinning; wederzijds van het altaar was eene kapel: die ter regterzijde door eenen steen met toepasselijk opschrift van de godsdienstigheid van den edelen en dapperen Mondragon getuigde, tot wiens lofwaardige nagedachtenis dezelve in den zijmuur gemetseld was; de kapel ter linkerzijde werd door den markgraaf Del Pico de Velasco gesticht, met oogmerk, om er begraven te worden. In de kerk, zoowel als in de beide kapellen, die nog eenige heerlijk geschilderde glazen hadden, lagen vele Spaansche ridders, helden en personen van aanzien en groote vermaardheid begraven, wier prachtige en statige tomben met grootsche opschriften ons de tegenwoordig zoo geheel vervlogen heerlijkheid van de oude Spaansche monarchie treffend herinnerden.

Dáár, op de gewijde plaats, waar Mondragon, die groote krijgsman, vaak ootmoedig nederknielde, waar Romero met wonden overdekt in den grafkuil nederdaalde, waar Parma, toen *Antwerpen* hem bij verdrag werd overgegeven, zijn bidstoel bezette: dáár, bij het aanstaren dier gedenkteekenen van voormalige grootheid, moesten onwillekeurig de groote waarheden het gemoed van den aandachtigen beschouwer doordringen, dat het menschelijke leven slechts een droom, eene wandeling van de wieg naar het graf is, — en dat alle wereldsche dingen broos en vergankelijk zijn.

Op het midden van het groote kasteelplein stond weleer dat beruchte standbeeld, hetwelk ter hoogte van vijftien voeten, buiten het voetstuk, de trotsche hertog van Alva zich zelven liet oprigten. Hij had het doen gieten onmiddelijk na de ongelukkige nederlaag van

Digitized by Google

graaf Lodewijk van Nassau te *Jemmingen* (21 Julij 1568), uit de zes metalen veldstukken, welke hij aldaar veroverd had. De Duitsche beeldgieter Jungeling had al zijn vernuft opgescherpt en al zijne bekwaamheid daartoe aangewend, zoodat het met de heerlijkste kunstgewrochten van vroegeren en lateren tijd mogt vergeleken worden; te meer, daar bij het stoute de fijnheid der bewerking beantwoordde aan eene treffende gelijkenis. Dáár stond hij, die verschrikkelijke, geharnast en in volle wapenrusting, met ongedekten hoofde, op een blaauw arduinen voetstuk, meer dan levensgrootte, en om eeuwen te verduren (*).

Het was in het jaar 1577, toen don Johan van Oostenrijk, broeder des konings, nog landvoogd was van eenige zuidelijke gewesten, dat de ingezetenen der stad *Antwerpen* (door de pacificatie van *Gend* thans onder het beheer van den prins van Oranje en de Algemeene Staten,) van dezen verlof verwierven, om den wal van het kasteel naar de stadszijde geheel te slechten. Alles, aanzienlijken en geringen, mannen en vrouwen, kinderen zelfs niet uitgezonderd, togen derwaarts, om handen aan het werk te slaan en zich van den dwang, waardoor reeds zoo vaak de stad was bedreigd, te bevrijden. Daar vond men het beruchte standbeeld! De plaats, waar het stond, was te klein voor allen, die het wilden vermorzelen. Met

(*) Indien de lezer eene meer naauwkeurige beschrijving van dit beeld en de aan hetzelve verbondene groep en opschriften wenscht te lezen, verwijzen wij hem naar het werk van den hoogl. Adam Simons: *Het Kasteel van Antwerpen*, waarin men van een en ander eene uitvoerige beschrijving vindt.

Digitized by Google

inspanning van krachten werd het van zijn voetstuk geworpen en voortgesleept naar de werf, waar de bevolking, uit haat en verbolgenheid tegen den persoon, dien het voorstelde, het erts trachtte te vergruizen. Zonderling is voorzeker de gedaanteverandering, welke het geduldig metaal bij afwisseling heeft moeten ondergaan. Van het geschut werd het vergoten tot een' Alva, en van een' Alva, door Jan Goedhals, in het jaar 1635 hersmolten in een Christusbeeld, waarvan het kruis in 1795 vernield werd; doch het beeld bleef over en is nog te *Antwerpen* aanwezig. De muren en wallen, naar de zijde der stad gekeerd, werden later op derzelver oude grondslagen door den prins van Parma, gelijk het jaargetal onder de groote of hoofdpoort nog aanwijst, weêr opgetrokken.

De heldhaftige Alexander Farnese, prins van Parma, waardeerde deze sterkte. Nadat hij bijkans een jaar lang de stad had belegerd, deed hij op den 27sten Augustus 1585 zijnen statelijken intogt binnen de verheugde veste, en hield zich aldaar slechts zoo lang op, als de lofzang in de hoofd- of Lieve Vrouwekerk en de wapenschouwing op de markt zijne tegenwoordigheid vorderden. Vandaar reed hij, omstuwd van een schitterenden stoet van vederbossen en lansen, door de aanzienlijkste heeren gevolgd, onder paukgeschal en klokgebom naar het kasteel, dat, vorstelijk ingerigt, om den nieuwen opperbevelhebber tot verblijf te dienen, door het bulderen van het geschut de mare zijner komst langs de oevers der Schelde en door het gansche land verkondigde. Braband en vooral *Antwerpen* ondervond de jammerlijke gevolgen van de Spaansche overheersching, en de treurige schetsen, die de geschiedschrijvers ons ophangen, getuigen van den deerniswaardigen toestand, waarin de Belgische gewes-

Digitized by Google

ten korten tijd daarna verkeerden. »Het was," zegt de hooggeachte Prof. Bosscha, in zijne *Neerlands heldendaden te land:* »het was, als of het onherroepelijk in het raadsbesluit der Voorzienigheid lag, dat *Antwerpen* niet mogt worden toegevoegd tot de republiek der vereenigde Nederlanden."

Ofschoon prins Maurits van Nassau drie aanslagen op de stad deed: zij mislukten alle. Bij een derzelve, in het jaar 1623, dacht de prins in de verrassing van het kasteel het zekerste middel ter volvoering van zijn groot ontwerp te hebben gevonden. Maurits lag te *Made* en Spinola te *Oosterhout*, elkander uittartende en in het oog houdende, terwijl 's prinsen volk bezig was, de muren te beklimmen; maar een oud soldaat, die op schildwacht stond, redde, als een tweede Manlius, het Antwerpsche Kapitool voor de Spanjaarden, en de beklimmers, door een' plotselijken schrik gedreven, moesten onverrigter zake aftrekken. De vijand-zelf kon niet nalaten, den terugtogt te prijzen, waartoe prins Maurits ten gevolge van deze mislukking noode besluiten moest. Men zegt, dat inderdaad deze teleurstelling mede onder de voornaamste oorzaken behoort, waardoor Maurits kort daarop in eene kwijnende ziekte verviel, waaraan hij na weinige maanden bezweek (23sten April 1625).

Onder al de oorlogen, die sedert met afwisselend geluk gevoerd werden, bleef deze burg bestaan, hoewel kommervolle tijden elkander opvolgden even rusteloos als de golven der rivier, die voorbij hare muren stroomt. Maar niet altijd bleef het kasteel onder dezelfde magt, en in de vorige eeuw veranderde het dikwijls van meester.

In het jaar 1706, na den roemvollen slag van *Ramillies*, deed de gelukkige veldheer Marlborough,

Digitized by Google

onder feestelijk geschal, met de bondgenooten alhier zijne intrede; en na verloop van 40 jaren bezocht Lodewijk XV bij zijne overwinning den vijfhoek. — Onder de zachte regering van Maria Theresia was deze grijze burg slechts eene merkwaardige oudheid, waar het geboomte statig ruischte en de herder zorgeloos nederzat bij zijne kudde, die op de wallen graasde. Met den dood van deze edele vorstin week ook het geluk uit België. De weldadige bedoelingen van den wijzen Jozef II werden allerwege miskend en tegengewerkt. Bij den omwentelingsoorlog vermeesterden de Franschen in het jaar 1792, den 29sten November, de stad en het kasteel, en openden toen de Schelde, die 144 jaren, sedert den Munsterschen vrede (1648), was gesloten geweest. Waar Alva's standbeeld had gestaan, dáár werd nu de vrijheidsboom geplant. Had het kasteel zich voorheen spoedig overgegeven, nog spoediger werd het in het volgende jaar, na den slag van *Neerwinde*, weder verlaten, en de bezetting, die 8,000 man telde, ruimde deze sterkte alstoen voor de Oostenrijkers in.

Alzoo beurtelings bezet en ontruimd, verwisselde de burg dikwijls hare verdedigers, totdat, na een bombardement van drie dagen, *Antwerpen* en het kasteel zich overgaven bij de herstelling van Lodewijk XVIII op den troon zijner vaderen, in het jaar 1814.

Algemeen is bekend, wat dit kasteel op den 27sten October 1830 vermogt, toen het, door de krijgshaftige gedraging van deszelfs waardigen bevelhebber, de geschondene overeenkomst en het verraad strafte en, na lang getergd geduld, de eer van oud-Neerlands volk handhaafde.

Digitized by Google

Wij zouden vreezen, ons bestek te buiten te gaan, indien wij alle punten van de geschiedenis des kasteels uitvoeriger hadden behandeld, en hebben daarom vele zaken slechts ter vlugt aangehaald. Wij zijn dus zoo vrij, den lezer, die eene nadere opheldering mogt verkiezen, te verwijzen naar het reeds op bladz. 6 vermelde werk van den hoogleeraar Adam Simons, waaruit wij dit verhaal grootendeels hebben ontleend.

Digitized by Google

EERSTE HOOFDSTUK.

Loopende van den intogt van het Fransche Noorderleger in België tot de opeisching van het kasteel van Antwerpen *door den maarschalk, graaf* Gérard.

15 November — 30 November 1832.

Terug dan Flips! met al uw' benden!
Vlieg schaamrood naar uw trotsch gebied,
Terug! al kneust ge ons lijf en lenden,
Ons weigrend harte kneust ge niet.

TOLLENS.

De Fransche en Engelsche gouvernementen eischten van het Nederlandsche de bepaalde en naauwkeurige uitvoering des tractaats, tusschen de gevolmagtigden der vijf groote mogendheden, in conferentie te *Londen*, op den 15den November 1831 gesloten. De overeenkomst, tusschen de gevolmagtigden dezer twee mogendheden den 22sten October 1832 uitgewisseld en door de hoven van Frankrijk en Engeland bekrachtigd, werd weldra algemeen bekend, en den 29sten October werden de gelijkluidende nota's dezer beide rijken door onze regering ontvangen. Dit verdrag, uit vijf artikelen

Digitized by Google

zamengesteld, behelsde de statige uitnoodiging, om vóór den 2den November in de ontruiming van weêrzijdsch grondgebied te bewilligen, en de formeele verklaring, dat, bijaldien de ontruiming vóór den 12den November niet volbragt was, de vereenigde zee- en landmagt dezer mogendheden de vijandelijkheden zoude beginnen, om Nederland (want België was reeds tot het tractaat toegetreden) door kracht van geweld tot de uitvoering te noodzaken.

Zal Neêrlands hoog bestuur, in weerwil der overtuiging van deszelfs billijk regt, aan deze eischen gehoor geven? Zal het thans, ten gevolge der dwangmaatregelen en onregtvaardige bedreigingen, toegeven, daar ditzelfde tractaat een jaar vroeger, door de vertegenwoordigers des volks als verdrukkend en partijdig beschouwd, met verontwaardiging verworpen werd? Zal men het bolwerk ontruimen, aan welks versterking en behoud men zoo veel schats en opofferingen heeft ten koste gelegd? Neen, gewisselijk niet! Dáár, waar het de handhaving van eer en regten geldt — dáár durft oud-Nederland, schoon met de bewustheid eens nadeeligen uitslags, ook tegen eene tien- twintigvoudige magt kampen!

Er bestond thans geen twijfel meer, of het kasteel van *Antwerpen* zoude weldra een geregeld beleg uit te staan en de bezetting van hetzelve met al de gevaren en moeijelijkheden, aan eene belegerde sterkte verknocht, te worstelen hebben. Bezadigd en standvastig zag men de zich opeenhoopende gebeurtenissen te gemoet. Ieder was van de regtvaardigheid onzer zaak overtuigd, en met het volste vertrouwen op den moedigen en onder de wapenen grijsgeworden opperbevelhebber bezield. Met volle kennis van zijnen toestand, met de bewustheid van den hem opgelegden krijgs- en vaderlandschen

Digitized by Google

pligt doordrongen, verwachtte hij met zijne trouwe nationale bezetting den vijand voor de hem toevertrouwde veste. Zeer juist was het besluit, waaraan wij den waardigen generaal Chassé tot het einde der belegering zien getrouw blijven, om, door het rekken en uitputten van alle middelen ter verdediging, het kostbaarste in den oorlog, namelijk tijd, te winnen, en de vijandelijke strijdkrachten te verdeelen, ten einde, zoo doende, den overmagtigen vijand achting af te dwingen voor een volk, dat alleen zijne regten zocht te handhaven.

De intogt van het Fransche leger in België was op den 15den November bepaald; en de vloot, bestemd om onze havens te blokkeren, zou in de eerste dagen dezer maand onder zeil gaan (*). De opperbevelhebber des kasteels kon zich derhalve voorstellen, dat de aanvallen tegen het einde dier maand zouden beginnen; het was ook wel te denken, dat de sterkte van de vrije gemeenschap met de neder-Schelde zoude beroofd worden, en dat zij dus, geheel op zich zelve staande, in haar zelve al de hulpmiddelen voor de verdediging zoude moeten vinden. Bij dit vooruitzigt was het noodzakelijk, zich van de nog benoodigde levensmiddelen te voorzien en alle overbodige monden, alsmede alle personen, welke niet tot de verdediging

---

(*) De vereenigde Fransche en Engelsche vloot, bestemd, om het embargo op onzen handel te leggen, was den 4den November reeds gereed, om uit de haven van *Portsmouth* naar de Hollandsche kusten te stevenen. Deze vereenigde vloot bestond uit *zes* groote en *veertien* kleinere oorlogsvaartuigen, onder de bevelen van den vice-admiraal Malcolm en den schout bij nacht Villeneuve. Gezamenlijk voerde zij *negenhonderd en veertien* stukken geschut.

Digitized by Google

konden bijdragen of niet noodig waren, om gekwetsten en zieken te verzorgen en voor de in de magazijnen geplaatste behoeften te waken, van het kasteel te verwijderen. Overigens werden de beste maatregelen tot verdediging van elk betwistbaar punt, tot versterking van elk daarvoor nog vatbaar gedeelte, en tot eene doelmatige verdeeling der strijdkrachten tijdig en met overleg genomen.

Ofschoon het kasteel van eene menigte ruime gebouwen voorzien was, bezat het echter geene bomvrije, tot huisvesting van troepen ingerigte, logementen. De groote kazerne en eenige andere gebouwen hadden verwulfde kelders; om deze gedurende een bombardement bruikbaar te stellen, maakte men de noodige schikkingen, overdekte dezelve met eene dikke laag mest en aarde, en onderstutte de gewulven, voor zoo ver zulks noodig geoordeeld werd, met stevige balken. Daar geen genoegzaam aantal kelders aanwezig was, werden de troepen ook voor een groot gedeelte in de regter- en linker-flankpoternen en in de communicatiegallerijën der bastions geplaatst. Er was te voren geen bomvrij hospitaal in het kasteel. Ten einde daarin te voorzien, had de genie, onder de directie van den heer majoor van der Wijck, sedert een groot jaar eene ruime blindering tegen den walgang der courtine van de bastions Hernando en Toledo (1 en 2) opgerigt. Deze blindering was gemaakt van balken van eene bovenmatige dikte, en het dak, op eene hoogte boven den grond verheven, juist toereikend, om zich overeind staande te houden, was uit zamengevoegde zware balken vervaardigd, en overlegd met fascines, mest en aarde. Om dit gebouw voor de nadeelen van vochtig weder te beveiligen, was het met eene laag pannen in eenen hellenden stand gedekt. Het doel, en de

Digitized by Google

buitengewone zamenstelling van dit gebouw, vereischte, dat er geene andere openingen aangebragt konden worden, dan naauwe ingangen, met schietgaten voorzien: dikke deuren, waardoor tevens de lucht en het licht toegang moesten vinden tot dit somber verblijf, bestemd, om de gekwetste verdedigers op te nemen. Eenige andere blinderingen van dezelfde soort, maar minder uitgebreid en van minder stevige bouwstoffen, werden op eenigen afstand daargesteld tot logementen voor een gedeelte der bezetting. Het groote, verwulfde kruidmagazijn (waarin bij den aanvang der belegering eene hoeveelheid van ongeveer 100,000 ponden buskruid geborgen lag) was, zoo als gebruikelijk is, met eene laag fascines en aarde gedekt, de deur door balken in een' hellenden stand verzekerd, en de vensters met zandzakken digtgestopt. Het laboratorium was in eene opzettelijk daartoe vervaardigde blindering onder de courtine der bastions Alba en Hernando (5 en 1) geplaatst; en onder de facen en courtines had men kleine magazijnen voor oorlogsmunitie en eene geringe hoeveelheid buskruid in vaten voorbereid.

Sedert lang bestond de flottille, voor *Antwerpen* gestationeerd, slechts uit eenige kannonneerbooten en eene kleine stoomboot, die den naam van Chassé droeg: elk derzelve met eene bemanning van 25 of 30 koppen, en gezamenlijk tusschen de 40 en 50 stukken voerende. Deze flottille stond onder de bevelen van den kapitein ter zee Koopman, die sedert den winter van 1830 steeds het kommando over dit smaldeel had gevoerd.

Reeds in het begin van de maand November kwam een aanvoer van krijgsmateriëel, voor de belegering bestemd, te *Niel*, drie uren van *Antwerpen*,

Digitized by Google

aan. — Volgens de dagelijksche berigten en nieuwsbladen, verwekten deze toebereidselen reeds den grootsten schrik en ongerustheid onder de inwoners der stad *Antwerpen;* die dachten, zelven te gader met hunne ongelukkige stad de slagtoffers der omwenteling te zullen worden. Sedert de tuchtiging van den 27sten October 1830 had de vrees hen niet verlaten, en een zekere koortsachtige angst voor het behoud van erf en goederen was hun na dien vreeselijken avond steeds bijgebleven, en deed hen de toekomst te gemoet zien met eene bange verwachting, die nog toenam, toen de consuls van Frankrijk en Engeland de schepen hunner natie uitnoodigden, de haven te verlaten en eigen goederen en koopwaren in veiligheid te brengen.

Onder de maatregelen, die de regering der stad nam, om de onheilen te verminderen, welke een onverhoopt bombardement op dezelve zoude te weeg brengen, behooren het ontruimen van het militaire hospitaal, de weeskinderen alsook de zinneloozen uit hunne gestichten naar elders te vervoeren, en onderscheidene steden uit te noodigen, om met eene versterking van brandspuiten en stadssoldaten te willen bijspringen. Door het nemen dezer beschikkingen werd de verhuizing algemeen, en weldra kreeg de stad een somber en verlaten aanzien. Bitter klaagde men er over de lage hebzucht van een aantal lieden, die den inwoners voor de geringste dienst en hun, die naar de naburige plaatsen de wijk namen, voor het vervoer van goederen, meêdoogenloos de geweldigste sommen afpersten.

Onder de hoofdbeschikkingen des opperbevelhebbers van het kasteel behoorde inzonderheid het verzorgen en voor worpgeschut beveiligen der waterputten, tot behoud van goed zuiver drinkwater; met regt ver-

Digitized by Google

dienden deze zijn zorg, daar het gemis van dit voornaam artikel van levensonderhoud één der redenen zoude kunnen worden, die de overgave des kasteels moesten bespoedigen, zoo als het ook werkelijk eene der hoofdoorzaken werd, die den generaal tot de onderhandeling met den vijand noopten, gelijk later blijken zal. Het aantal, met goed drinkwater voorziene, putten was eenigen tijd vóór de belegering met twee vermeerderd. Immers, door de nasporing van den majoor der genie ontdekte men, bezijden het gebouw, dat door den opperbevelhebber werd bewoond, twee gemetselde waterputten, die, om welke reden is onbekend, welligt eene halve eeuw vroeger bedolven geweest, de noodige herstelling en zuivering vereischten en nu, weldra in bruikbaren staat, eene aanmerkelijke aanwinst voor de bezetting waren, dewijl ééne derzelve de eenigste was, die tot het einde der belegering ten volle bruikbaar bleef.

Het kasteel, waarvan de oude muren uit het Spaansche tijdvak in hechtheid en dikte met elke sterkte van dien tijd konden wedijveren, was slechts op enkele punten eenigzins, en dan nog met moeite, genaakbaar. Zoo naar den Schelde-kant als naar dien der stad en de buitenzijden verdedigde een talrijk geschut door kruisvuren de buitenwerken en alle toegangen. Tusschen de 125 en 130 vuurmonden van verschillend kaliber konden werkzaam zijn. De bezetting, zamengesteld uit beproefde nationale troepen, bestond uit het 3de bataillon der 7de, uit het 3de en twee kompagniën van het 2de bataillon der 9de en het 1ste, 2de en 3de bataillon der 10de afdeeling infanterie, het 3de bataillon en een detachement van het 6de bataillon militie artillerie, een detachement mineurs en artillerie trans-

Digitized by Google

porttrein, gezamenlijk tusschen de 4000 tot 4500 man sterk (*).

Ten gevolge der vroeger gemelde conventie tusschen de hoven van Frankrijk en Engeland, trok op den 15den November 1832 het Fransche leger, onder bevel van den maarschalk Gérard, België binnen, het gros van het leger over *Mons*, *Brussel* en *Leuven* naar de Hollandsche grenzen marscherende, alwaar het zich den 22sten November in de omstreken van *Antwerpen* vereenigde; het was, zonder de reserve divisie van den generaal Schramm, 65000 man sterk, en nam al spoedig de volgende stellingen in:

De hertog van Orleans met de voorhoede-brigade, sterk drie bataillons en acht escadrons, nam positie op den weg naar *Breda*; hoofdkwartier te *Bresschaet*.

De 1ste divisie, Sebastiani, met twaalf bataillons, op den linker-oever der Schelde; hoofdkwartier te *St. Nicolaas*.

De 2de divisie, Achard, beneden *Antwerpen* en op den straatweg van *Turnhout* naar *Bergenopzoom*, met twaalf bataillons; hoofdkwartier te *Schooten*.

De 3de divisie, Jamin, met twaalf bataillons in de omstreken van *Antwerpen*; hoofdkwartier te *Contich*.

De 4de divisie, Fabre, welke te *Burgh* de Schelde was overgetrokken, op den regter-oever van

---

(*) Eene naamlijst der heeren officieren van alle korpsen, die gedurende de belegering van het kasteel van *Antwerpen* op die sterkte aanwezig waren, maakt de eerste bijlage tot dit werkje uit.

Digitized by Google

dien stroom en op dien van den Rupel, met twaalf bataillons; hoofdkwartier te *Hemixem.*

De generaal Lawoestine met eene brigade kavalerie, sterk acht escadrons, op den weg naar *Bergenopzoom* te *Capelle.*

De generaal Simonneau met eene brigade ligte kavalerie, sterk acht escadrons, te *Contich* op den weg naar *Brussel.*

De generaal Dejean op den weg naar *Gend* en *Antwerpen* met acht escadrons dragonders en acht escadrons ligte kavalerie; hoofdkwartier te *Aalst.*

De reserve-divisie kavalerie, sterk zestien escadrons kurassiers, werd geéchelonneerd op den weg naar *Ath* onder de bevelen van den generaal Gentil de St. Alphonse, welke zijn hoofdkwartier te *Géraertsbergen* vestigde (*).

Dit leger, een geheel uitmakende van 51 bataillons en 56 escadrons, werd den 4den December nog versterkt door de reserve-divisie van 25,000 man onder de bevelen van den generaal Schramm, die zijn hoofdkwartier te *Mechelen* vestigde en gedurende het beleg een zeer aanmerkelijk deel aan hetzelve nam. Het geheele leger bestond met de artillerie en genie uit 90,000 man. Het hoofdkwartier van den maarschalk, eerst te *Merxem*, werd naderhand te *Burgerhout* geplaatst. De genie-troepen bestonden uit acht kompagniën sappeurs en mineurs met eenen grooten equipagetrein. Behalve de brigade ingenieurs waren veertien officieren der sappeurs en mineurs den staf der genie toegevoegd. De generaal Haxo, chef van dit wapen, nam zijn hoofdkwartier te *Berghem*, eene

(*) Eene meer uitvoerige omschrijving van het Fransche Noorderleger in de vierde bijlage.

Digitized by Google

voorstad van *Antwerpen*, op den weg naar *Mechelen*. Het groote belegeringspark werd van *Valenciennes* over de Schelde, en van *Douai* langs de Lijs afgezonden, en kwam den 20sten November te *Boom*, drie uren van *Antwerpen*. Dit park bestond uit 90 vuurmonden van alle kaliber, met al hun toebehooren; een groot deel der stukken nieuw zijnde, was onlangs in de gieterij te *Douai* beproefd geworden. Twaalf kompagniën artillerie, elk van 100 man, begeleidden dit materieel. De generaal Neigre, opperbevelhebber der artillerie van het belegeringsleger, nam insgelijks zijn hoofdkwartier te *Berghem*. Naar mate de ontscheping van het materieel plaats had, liet men het tot *Wilrijck*, één uur afstands van *Antwerpen*, voorttrekken, alwaar men het groote belegeringspark oprigtte; de ontscheping was eerst op den 25sten November geheel voltooid.

Den 16den November liet de opperbevelhebber van het kasteel den raad van verdediging vergaderen. Dezelve was zamengesteld als volgt: de generaal der infanterie, opperbevelhebber van het kasteel en onderhoorige forten langs de Schelde en van Z. M. zeemagt op dien stroom voor *Antwerpen*, baron Chassé, president; de generaal-majoor, kommanderende de infanterie der bezetting, de Favauge; de kolonel der 10de afdeeling infanterie, graaf von Quadt Wyckerath en Isny; de kapitein ter zee, opperbevelhebber der flottille, gestationeerd voor *Antwerpen*, Koopman; de plaatselijke kommandant ad interim en majoor der 10de afdeeling infanterie, Voet; de majoor, kommandant der artillerie, Seelig; de majoor, kommandant der genie, van der Wijck; de adjunct-intendant Mulder, secretaris.

De bezetting ontving last, zich gereed te maken,

Digitized by Google

om de bomvrije logementen te betrekken; reeds vroeger was aan elk gedeelte zijne plaats aangewezen, waarin men zich thans ijverig en vrolijk onledig hield met alles tot de huisvesting in orde te brengen. De paarden der hoofd-officieren en adjudanten werden ingescheept, om naar Holland vervoerd te worden.

De opperbevelhebber betrok met zijnen staf thans ook zijn verwulfd of bomvrij logement, hetgeen uiterst bekrompen, in de communicatie-gallerij der linker lage flank van bastion Alba gelegen was. Hij wachtte kalm en bereid af, wat de vijand en de tijd te weeg zouden brengen. In eene sterkte met stevige muren, breede van 12 tot 15 voeten diepe grachten, met genoegzame bezetting, tegen allen gewelddadigen aanval zoowel, als tegen eene regelmatige belegering gedekt, met krijgsbehoefte, levensmiddelen en geschut overvloedig voorzien, konde hij het gevaar te geruster trotseren, daar het jaargetijde, reeds zeer ver gevorderd, alle operatiën, bijzonder in deze streken, uiterst moeijelijk maakte en op bewoners van een hoog en meer zuidelijk gelegen land den ongunstigsten invloed moest uitoefenen. De navolgende dagorder liet hij op den 17den November aan de bezetting bekend maken:

Dappere Krijgsbroeders!

Het oogenblik, waarop de oud-Hollandsche moed en trouw eene nieuwe beproeving zal ondergaan, nadert. Binnen weinige dagen zal zich een Fransch leger voor deze muren vertoonen, om ons, zoo mogelijk, tot de overgaaf dezer sterkte benevens de onderhoorige forten met kracht van wapenen te dwingen. Vol vertrouwen op de regtvaardigheid onzer zaak en gerust op uwen beproefden moed en verknochtheid aan koning en va-

Digitized by Google

derland, zullen wij dit leger onverschrokken te gemoet zien.

Krijgsbroeders! geheel Nederland, en zelfs Europa houdt het oog op ons gevestigd. Toont dan in het algemeen en elk uwer in het bijzonder, dat het vertrouwen, hetwelk onze dierbare koning ons geschonken heeft, niet aan onwaardigen besteed is, en nemen wij het onwankelbaar voornemen, om ons met mannenmoed tot het uiterste te verdedigen.

Leve de Koning!

Hoofdkwartier Citadel van Antwerpen den 17den Nov. 1832.

De generaal, opperbevelhebber der citadel van Antwerpen, der onderscheidene forten en Z. M. zeemagt op de Schelde,

(Zie Staats-Courant 22 Nov. 1832.) (*get.*) Bon. CHASSÉ.

Met luide toejuiching en met de ondubbelzinnigste blijken van geestdrift werd alom door al de troepen deze dagorder, die de ophanden zijnde gebeurtenissen bekend maakte, aangehoord. Pligt en eergevoel hadden den weg ter bewandeling afgebakend; liefde voor den geboortegrond, gehechtheid aan het achtbaar hoofd van den staat, maar vooral een zedelijk gevoel sterkte de kloekmoedige bezetting, om dien zonder afwijken te bewandelen. Na al de beschikkingen en voorbereidingen, welke binnen de grenzen van menschelijke voorzigtigheid gelegen zijn en door de plaatselijke gesteldheid en omstandigheden geboden werden, zag men dus onverschrokken den naderenden vijand te gemoet.

Reeds aanvankelijk had het belegeringsleger, bij het verlaten der Fransche grenzen, het gure en onaangename van het gevorderde jaargetijde te verduren; al

Digitized by Google

de opgewektheid van het Fransche volkskarakter was noodig, om de vermoeijenissen van den dag over het hoofd te zien, en de gevaren en ongemakken, die hen ten believe van eenen bondgenoot nog wachtten, niet te berekenen.

Na alvorens een langdurig onderhoud met vorst Leopold te *Brussel* gehad te hebben, verscheen de Fransche veldheer den 23sten November met de hoofdmagt van het noorderleger voor het kasteel, en deed de voorsteden van *Antwerpen* door hetzelve bezetten. Reeds den volgenden dag liet hij door de generaals Haxo en Neigre, chefs der genie en artillerie, den omtrek van het kasteel verkennen, waartegen van de zijde der bezetting geen de minste beletselen in den weg werden gesteld, zoo min als om te verhinderen, dat de Fransche krijgslieden, door nieuwsgierigheid gedreven, ongestoord langs den voet van het glacis wandelden en zich schenen te verlustigen met het in oogenschouw nemen der veste, tot welker vermeestering zij gezonden waren en om wier bezit eerlang de kamp een' aanvang stond te nemen.

Nederland, in vollen vrede met Frankrijk, meende geene vijandelijkheden tegen deze natie te kunnen plegen, alvorens het naar krijgsgebruik op eene wettige wijze daartoe geregtigd was. Het was voorzeker een zonderling schouwspel, te midden van eenen staat van vrede, twee magtige mogendheden te zien, die onder den dekmantel van regt en billijkheid, zich meester wilden maken van onze koopvaardijschepen en eigendommen, en daartoe, ten aanzien van gansch Europa, de geweldigste middelen in het werk stelden. Even regtschapen en te goeder trouw als Neerlands hoog bestuur ten opzigte der schepen dezer mogendheden in onze havens gehandeld had, even zoo handelde het ten aanzien der

Digitized by Google

Fransche krijgsmagt in de omstreken van het kasteel van *Antwerpen.*

Thans stond den Franschen veldheer niets meer in den weg, om volgens den last van zijn gouvernement de middelen aan te wenden, welke hem tot de spoedige vermeestering des kasteels konden leiden; maar, tot elks verbazing, liet de maarschalk gedurende eenige dagen het belegeringskorps werkeloos in deszelfs kwartieren; men hoorde nog volstrekt van geene opeisching der sterkte reppen. Deze vertraging in de bewegingen, of liever werkeloosheid, had men niet in Antwerpens omstreken van het Fransche leger verwacht. Gewigtige redenen schenen den maarschalk te beletten, een onmiddelijk gevolg aan het doel zijner komst te geven of iets van wezenlijk belang te ondernemen. Veel werd er gesproken van vinnige protesten, die door de Noordsche hoven tegen het binnenrukken van een Fransch leger in België gedaan waren. Ook het wankelend Londensche kabinet scheen tusschen deszelfs belang, den vrede met Nederland, en de vervulling van het oorlogsverdrag met Frankrijk te weifelen. Doch welligt bestond de oorzaak dáárin, dat de maarschalk met bezorgdheid inzag, welke weêrstand hem bereid werd, en dat het er verre af was, gelijk de gevoelens van enkele heethoofden waren, dat het kasteel in *achtenveertig uren* te vermeesteren en de bezetting van hetzelve op de bloote opdaging van het belegeringsleger en de ontwikkeling der Fransche strijdkrachten tot de overgave te bewegen zoude zijn. Thans zag hij ongetwijfeld de moeijelijkheden in, welke de bemagtiging eener welversterkte vesting kon opleveren, verdedigd door een grijs krijgsman, dien weinige jaren levens vrij onverschillig waren, en die ondersteund werd door een garnizoen, waarvan de minste soldaat gevoelde, dat er voor hem eenige roem

Digitized by Google

in gelegen was, later te kunnen zeggen: »Ik behoorde »tot het klein aantal soldaten, dat het kasteel van *Ant-* »*werpen* verdedigd heeft tegen een leger van 60,000 »man, dat in zijne gelederen twee koningszonen telde »en al wat Frankrijk van vroegere krijgsvermaardheid »nog bezat, en dat door een' Franschen maarschalk »werd aangevoerd!" Deze geest van strijdbaarheid bestond voorzeker niet uitsluitend onder de verdedigers van Antwerpens burg, maar heerschte in de roemvolle dagen, waarvan wij spreken, algemeen onder de weerbare mannen van gansch oud-Nederland; elk hunner was vast besloten, om ieder plekje gronds met moed en beleid te verdedigen en den vijand standvastiglijk te betwisten.

Men bleef op het kasteel niet in gebreke, zich den tijd, dien het Fransche leger werkeloos sleet, nog ten nutte te maken door enkele punten, daarvoor nog vatbaar, te versterken, eenige stukken en mortieren, in vaste positiën geplaatst, te blinderen, alsmede door de bewapening der halve maan, gelegen tusschen de bolwerken Paciëco en Duc (n°. 3 en 4), met twee veldstukken te vermeerderen. Dit werk was, wegens deszelfs mindere belangrijkheid en achterwaartsche ligging, vroeger niet bezet geweest; daarenboven had het geene gemeenschap met den hoofdwal dan door middel eener pontschuit, die slechts aan de water- of ijzeren poort konde bevracht worden en van daar door een groot gedeelte der hoofdgracht de gemeenschap onderhield. Eertijds werd deze halve maan tot begraafplaats voor de overledenen der bezetting gebezigd; doch kort voor de belegering zag men te regt in, dat dit werk tot eene andere en meer eigenaardige bestemming konde aangewend worden en het in de verdediging der sterkte van veel gewigt zoude kunnen wezen; derhalve werd

Digitized by Google

het in de eerste dagen der maand November met ligt geschut bewapend en met eene wacht bezet. De 2de luitenant Bouvy, van het wapen der artillerie, belast met de voorbereidende werkzaamheden tot de plaatsing van het geschut in dit werk, nam deze gelegenheid te baat, om zijn ongelukkig onberaden voornemen ten uitvoer te brengen en naar den vijand over te gaan.

De huisvesting der troepen in de verwulfde en eenige geblindeerde verblijven was voor het oogenblik der tijdsomstandigheden voldoende; indien evenwel de belegering van langeren duur ware geweest, zouden deze hoogst nadeelig op de gezondheid der bezetting gewerkt hebben, door de naauwe ligging of liever opeenstapeling der manschappen, waarbij men niet in de gelegenheid was, om van tijd tot tijd versche lucht in eenige dier verblijven te kunnen brengen, hetgeen te meer noodzakelijk werd door de verpligting, waarin men zich bevond, om bestendig eene kaars of lamp te branden. Om de bezetting gedurende een bombardement in de gelegenheid te stellen, zich dagelijks van gekookt eten te voorzien, was eene bomvrij gemaakte kookkeuken op het kasteelplein gebouwd, die gedurende de helft van den tijd der belegering in bruikbaren staat gebleven is en veel tot veraangenaming van het leven der troepen heeft bijgedragen, door hen, in weêrwil van het hevig vuur, even als vroeger, dagelijks met warm voedsel te verkwikken; doch deze keuken moest ten laatste, even als zoo vele andere geblindeerde lokalen, voor het ongehoorde vuur zwichten.

28 en 29 Nov. Den 28sten en 29sten November kwamen er berigten van verscheidene buitenwachten in, dat men op verschillende plaatsen in den omtrek van het kasteel

Digitized by Google

werklieden ontwaarde, die door Fransche officieren werden geleid; waaruit men niet ten onregte mogt besluiten, dat de vijand reeds met zijne aanvalswerken een begin maakte en zich, zoo doende, weinig bekreunde aan de billijkheid, om, overeenkomstig de krijgsgebruiken, eene opeisching des kasteels of eene aanzegging van het begin der vijandelijkheden den aanval te doen voorafgaan. 28 en 29 Nov.

Tot dusverre hadden de Belgen nog bij voortduring op de gewone wijze de wachten in den omtrek des kasteels betrokken en hunne schildwachten op de bepaalde punten uitgezet; doch in den vroegen morgenstond van den 30sten November werd de bezetting naar de wallen gelokt, om vandaar het vreemde, hoewel niet onverwachte gezigt te hebben, van door Fransche wachten geheel omgeven te zijn. Zulks bragt ieder op het natuurlijk denkbeeld, dat thans de lang verbeide strijd een' aanvang nemen zoude en dat de opeisching der sterkte geschied was, of ieder oogenblik stond plaats te hebben. 30 Nov.

In den laatst verloopen nacht (29 op 30 Nov.) omtrent 12 ure had het 18de regiment Fransche infanterie al de Belgische wachten en posten binnen de stad en rondom het kasteel vervangen. Sedert dit oogenblik schijnt het belegeringsleger een' dadelijken en openbaren aanvang met de aanvalswerken gemaakt te hebben, blijkens de menigvuldige rapporten der buitenwachten, die elkander na dit tijdstip, als het ware, op den voet volgden en inhielden, dat men den vijand in onderscheidene rigtingen had waargenomen werkzaam te zijn; ja, zelfs vermeenden eenige wachtkommandanten hem onder de verlichting van flambouwen in de rigting van het fort *Montebello* duidelijk bij het werk te hebben kunnen onderscheiden. Te 9 ure zag men van het

Digitized by Google

30 Nov. kasteel een Fransch staf-officier, van hoogen rang en aanzienlijke gestalte, de vijandelijke voorwachten verlaten en de scheiding des terreins tusschen de stad en het kasteel naderen. Weldra besloot men uit de gebruikelijke kenteekenen, dat het een afgezant van den Franschen veldheer zijn moest. Toen men hem van onze zijde zijn oogmerk afvroeg, gaf hij den wensch te kennen, om met den opperbevelhebber een mondgesprek te hebben. Daar dit verzoek echter op eene heusche wijze geweigerd werd, overhandigde hij namens den maarschalk een brief aan den opperbevelhebber, welke de opeisching van het kasteel bevatte en van den volgenden inhoud was:

Leger van het Noorden.
Hoofdkwartier Burgerhout, den 30 Novemb. 1832.

Mijnheer de Generaal!

Ik ben aan het hoofd van het Fransche leger voor het kasteel van Antwerpen gekomen, met last van mijn gouvernement, de uitvoering te vorderen van het tractaat van den 15den November 1831, hetwelk aan Z. M. den koning der Belgen het bezit dier vesting, alsmede der forten, welke aan beide oevers der Schelde onderbehooren, waarborgt.

Ik hoop u overtuigd te zullen bevinden, de billijkheid dezer vraag te erkennen; wanneer het tegen mijne verwachting anders gesteld ware, ben ik gelast u kennelijk te maken, dat ik de middelen moet gebruiken, welke ter mijner beschikking zijn, om het kasteel van Antwerpen te bezetten.

De belegerings-operatiën zullen tegen het buitenfront des kasteels gerigt worden, en ofschoon de zwakheid der fortificatiën aan de stadszijde en de bedekking der

Digitized by Google

huizen mij voordeelen voor den aanval aanbieden, zoo zal ik er geen gebruik van maken. Ik heb derhalve regt, te hopen, dat, overeenkomstig de oorlogswetten en de steeds in acht genomene gebruiken, gij u van alle vijandelijkheden tegen de stad zult onthouden. Ik doe er een gedeelte van bezetten, met het eenig doel, om alles voor te komen, waaraan het vuur van uw geschut dezelve zoude kunnen blootstellen. Een bombardement zoude eene barbaarsche onnoodige daad en een ramp voor den handel aller volken zijn. 30 Nov.

Wanneer gij, niettegenstaande deze bedenkingen, op de stad schiet, zullen Frankrijk en Engeland schadevergoeding vorderen, gelijk staande aan de schade, door het vuur des kasteels en der forten, alsmede door de zeevaartuigen veroorzaakt. Het is onmogelijk, dat gij zelf niet vooruitziet, dat gij in dat geval persoonlijk verantwoordelijk zoudt zijn voor de schending eener steeds door alle beschaafde volkeren geëerbiedigde gewoonte en voor de ongelukken, welke er de gevolgen van zouden zijn.

Ik verwacht uw antwoord en reken, dat het u gelegen zal komen, dadelijk in onderhandeling met mij te treden, ten einde mij het kasteel van Antwerpen en onderhoorige forten over te geven.

Ontvang, mijnheer de generaal, de verzekering mijner hoogachting.

De maarschalk, opperbevelhebber
van het Noorderleger,

(Zie Staats-Courant 3 Dec. 1832.) (*get.*) Graaf GÉRARD.

Deze brief werd onmiddelijk in de navolgende bewoordingen door den generaal Chassé aan den maarschalk beantwoord:

Digitized by Google

30 Nov. Kasteel van Antwerpen, den 30 November 1832.

Mijnheer de maarschalk!

In antwoord op uwe opeisching, welke ik zoo even ontvang, verwittig ik U, mijnheer de maarschalk! dat ik het kasteel van *Antwerpen* slechts dan zal overgeven, na al de middelen van verdediging, welke ter mijner beschikking zijn, te hebben uitgeput.

Ik zal de stad *Antwerpen* als onzijdig beschouwen, zoo lang men zich niet van de werken der stad en der buitenwerken, welke er onder behooren, zal bedienen, wier vuur tegen het kasteel en het Vlaamsche hoofd, de forten *Burght*, *Zwijndrecht* en *Austreweel*, en de flottille, in de Schelde gestationeerd, hieronder begrepen, zoude gerigt kunnen worden.

Het verstaat zich van zelf, dat de vrije gemeenschap met Holland door de Schelde, gelijk zulks tot nog toe heeft plaats gehad, niet moet gestremd worden.

Ik verneem met verwondering, dat, terwijl uwe excellentie onderhandelingen opent, men met de vijandelijkheden door aanval-werken ten zuiden onder ons kanon begint, waaromtrent ik de eer heb u te verwittigen, dat, wanneer men om twaalf ure niet opgehouden heeft, aan deze werken te arbeiden, ik mij in de noodzakelijkheid zal bevinden, zulks door geweld te verhinderen.

Ontvang, mijnheer de maarschalk! de verzekering mijner hoogachting,

De generaal der infanterie,

(Zie Staats-Courant 3 Dec. 1832.) (*get.*) B^on^. CHASSÉ.

Digitized by Google

TWEEDE HOOFDSTUK.

Loopende van de opeisching van het kasteel tot de neming der lunette St. Laurent.

30 November — 13 December 1832.

Hoe zou ik melden al de onsterfelijke daden,
— — — — — — — — — — — —
Waar zou 'k beginnen, waar zou 'k eindigen? mijn taal
Waar' te arm, mijn tong te zwak voor 't goddelijk verhaal.
Waartoe ook 't koud verslag dier wonderdaân gegeven?
Zijn ze onuitwischbaar niet in elks gemoed geschreven?

HELMERS.

Met de meest gespannen verwachting had men in het kasteel het tijdstip zien naderen, dat aan den Franschen veldheer ten beraad was gesteld; edoch het uitblijven van alle antwoord, het gestadig arbeiden en de krachtige ijver, waarmede de begonnen aanvalswerken werden voortgezet, deden klaarblijkelijk zien, dat op den weg der onderhandeling thans niets meer te verwerven was, maar dat het lot der wapenen zou moeten beslissen, opdat de geschiedenis van Neêrlands heldendaden met eenige bladzijden wierd verrijkt. 30 Nov.

Digitized by Google

30 Nov. De uurwijzer der Cathédrale of Lieve Vrouwekerk van *Antwerpen* wees reeds aan, dat het middaguur naderde. Elk wachtte met gelatenheid op zijn' post het slaan der klok af, dat het oogenblik zoude doen geboren worden, waarop de strijd een' aanvang moest nemen ..... een kamp, waarin zoo vele lauweren zouden worden geplukt, zoo veel roem en eer verworven, zoo veel kennis en ondervinding vergaard en de zedelijke kracht en nationale grootheid verhoogd zouden worden; maar, waarin ook zoo vele dierbare wapenbroeders hun leven, anderen hun bloed en ledematen in het algemeen belang op het altaar des vaderlands ten offer zouden moeten brengen!

Indrukwekkend was het gebulder des geschuts, dat zich uit de bolwerken Toledo en Paciëco deed hooren en aankondigde, dat het uur dáár was, waarop oud-Nederland zijne miskende regten zoude doen gelden. De uitwerking van het geschut bragt te weeg, dat de drom van werklieden en Fransche soldaten, die zich den ganschen morgen aan het gezigt had vertoond en openlijk zijne werkzaamheden verrigtte, zich thans aan het bloote oog onttrok en niet dan uiterst zeldzaam aan de werking van het kanon bloot gaf. Het geschut werd met behoedzaamheid en kennis bediend; de schoten volgden elkander langzaam, maar met zekerheid op, en de lotfelijke getuigenis des vijands-zelven was voor de artillerie te dien aanzien de overtuigendste waarborg.

Niettegenstaande de stellige en duidelijke verklaring in het antwoord op de opeisching van den maarschalk, begreep de opperbevelhebber, ter voorkoming van alle dwaling en om niet van overijling in de uitoefening der vijandelijkheden beschuldigd te worden, ruim één uur na de verzending des briefs, den majoor Voet,

Digitized by Google

plaatselijken kommandant ad interim, vergezeld van den tweeden luitenant Carré, naar de Fransche voorposten te moeten zenden, om nog met den vijand omtrent zijne aanvalswerken te onderhandelen; doch, volgens het vrij algemeen gevoelen, had deze zending meer ten doel, om de werken des vijands van nabij te zien en de positie zijner uitgezette wachten en posten te bespieden, ten einde daarnaar de rigting van het geschut te regelen, en verder al datgene met eenen krijgskundigen blik op te nemen, wat in de verdediging en het doen van uitvallen de bezetting zich ten nutte zoude kunnen maken. 30 Nov.

In den namiddag deed zich andermaal een Fransch parlementair aan de buitenwacht naar de stadszijde aanmelden. Ditmaal was het de kolonel Lafontaine, aide-de-camp van den maarschalk en overbrenger van een' tweeden brief van dien legerbevelhebber aan den generaal Chassé, van den volgenden inhoud:

Leger van het Noorden.

In het Hoofdkwartier te Berchem onder Antwerpen, den 30sten November 1832.

Mijnheer de generaal!

De eerste vijandelijkheden bestaan in de kanonschoten, welke gij op mijne troepen hebt laten lossen in den oogenblik, waarop ik uwen brief van heden ontving. De doorsnijding der dijken bij Liefkenshoek, op den 21sten en 25sten dezer maand, en het kanonschot, den 21sten op een Belgisch officier gelost, zouden veel meer als een inbreuk op den wapenstilstand kunnen beschouwd worden, dan wel de beschikkingen,

Digitized by Google

30 Nov. welke zijn begonnen op het terrein, dat ik voor Antwerpen bezet.

Alvorens te vuren heb ik u een middel willen aanbieden, om de stad Antwerpen en hare bevolking van de rampen des oorlogs te bevrijden; en in dat verlangen heb ik aangeboden, om af te zien van voordeelen, welke mij een aanval van den kant der huizen aanbiedt, mij tot de buitenzijde bepalende. De lunette Montebello is onmisbaar onder deze laatste begrepen, zoowel als de contregarde en werken, die geen deel van den eigenlijk genoemden omvang uitmaken. Aldus handelende, grond ik mij op de voorbeelden van 1746 en 1792, toen de stad met gemeene overeenkomst als onzijdig is beschouwd, zonder dat daarom de belegeraars het regt verliezen, hunne werkzaamheden op de buitenwerken uit te strekken. Als ik van een dusdanig regt gebruik zal maken en gij er reden toe vindt, om op de stad te schieten, zal ik het regt hebben uw kasteel van die zijde, welke mij gelegen komt, aan te vallen, en gij kent het nadeel, dat er voor uwe verdediging uit kan ontstaan.

Wanneer ik voor de sparing der stad kon toestemmen, geen gebruik te maken van de inwendige batterijen, om op het Vlaamsche hoofd te vuren, zoude men daarom niet kunnen toelaten, dat gij de vrije vaart op de Schelde behieldt. Dit zoude van mijne zijde zoo veel zijn, alsof ik u wilde belegeren zonder u te blokkeren. Ik moet derhalve, mijnheer de generaal! bij u op nieuw aandringen, schikkingen aan te nemen, welke van de stad Antwerpen een onzijdig punt tusschen u en mij maken, in het belang van uwe eer en de menschelijkheid, of u herinneren, dat alle verantwoordelijkheid van eene weigering persoonlijk op u zal vallen.

Digitized by Google

Ontvang, mijnheer de generaal! de verzekering mij- 30 Nov.
ner hoogachting.

De maarschalk, opperbevelhebber
van het Noorderleger,

(Zie Staats-Courant 4 Dec. 1832.) (*get.*) Graaf GÉRARD.

De opperbevelhebber van het kasteel beantwoordde dezen brief in de navolgende bewoordingen:

Kasteel van Antwerpen, den 30sten
November 1832.

Mijnheer de maarschalk!

In antwoord op den tweeden brief van uwe excellentie van heden, heb ik de eer uwe excellentie te berigten, dat, toen gij voorstellen deedt, om het kasteel niet van de stadszijde aan te vallen, uwe troepen bezig waren, van buiten aanvalswerken tegen het kasteel op te rigten, welke ik mij verpligt heb gevonden te bevechten; het is derhalve van uwe zijde, mijnheer de maarschalk! dat de vijandelijkheden begonnen zijn. Overigens kunnen al de vestingwerken van *Antwerpen* met de gedetacheerde werken en forten nimmer dienen, om het kasteel te belegeren, zonder dat de stad *Antwerpen* blootgesteld zij; en ik verwittig u, mijnheer de maarschalk! dat het eerste kanonschot, hetwelk uit deze plaatsen zal geschoten worden, mij de stad zal doen beschouwen als eene vijandelijke houding te hebben aangenomen, welke haar aan eene volstrekte verwoesting zal kunnen blootstellen, waarvan de treurige gevolgen persoonlijk op uwe excellentie zullen vallen. Het is ontegenzeggelijk, mijnheer de maarschalk! dat de bovengenoemde werken voor de verdediging der

Digitized by Google

30 Nov. stad en niet voor den aanval des kasteels gebouwd zijn geworden. Het is aldus, dat de militaire autoriteiten van *Antwerpen* dezelve altoos beschouwd hebben.

De vrije gemeenschap met Holland door de Schelde, welke steeds heeft plaats gehad, is een punt, waarin ik niet kan toegeven, niet kunnende begrijpen, dat deze gemeenschap u in uwe belegerings-operatiën kan hinderlijk zijn.

Gij ziet door deze voorstellen, mijnheer de maarschalk! dat ik nog steeds bereid ben de stad te sparen, zoo als mijn gedrag het gedurende twee jaren, niettegenstaande herhaalde uitdagingen der inwoners en der militaire autoriteiten, maar al te veel heeft getoond.

Ontvang, mijnheer de maarschalk! de verzekering mijner hoogachting.

De generaal der infanterie,

(Zie Staats-Courant 4 Dec. 1832.) (*get.*) Baron CHASSÉ.

Een Fransch soldaat, behoorende tot een detachement, dat in de nabijheid van het dorp *Burght* aan den dijk langs de Schelde werkzaam was, viel door onbedachtzaamheid in de rivier. Ongetwijfeld zoude hij door den snellen stroom zijn medegesleept, ware niet tijdig door een der bevelhebbers van de kanonneerbooten, die den ongelukkige worstelen zag, eene sloep, met eenige matrozen bemand, afgezonden, welke hem van eenen wissen dood redden en behouden naar het kasteel bragten, alwaar hij goed verzorgd werd en gedurende de belegering in de linker poterne der waterpoort, bij eene kompagnie der 10de afdeeling, gehuisvest en gevoed is geworden.

Digitized by Google

Den volgenden dag, zijnde de 1ste December, werd 1 Dec
de tweede luitenant der genie C. W. van Vollenhoven met een detachement werkers buiten het kasteel gelaten, om eenig houtgewas en overblijfselen van gebouwen, die der artillerie in de rigting van het geschut hinderlijk waren, uit den weg te ruimen. Onder bedekking der tirailleurs van de buitenwerken, slaagde deze officier voldoende in zijne poging en trok, achtervolgd van het Fransch infanterie-vuur, in den namiddag het kasteel weder binnen.

In den loop van dezen dag boden zich eenige officieren van verschillende rangen, uit de korpsen infanterie, vrijwillig en schriftelijk aan, om bij voorkeur gebruikt te worden tot het ten uitvoer brengen van een of ander plan tegen den vijand (*).

Opdat de Almagtige de belangen van Oud-Neder- 2 Dec.
lands volk in zijne genadige bescherming nemen en zijn' zegen over deszelfs wapenen zoude laten afdalen in den strijd, tot welken het door de regtvaardigste zelfverdediging geroepen werd, had Z. M. onze beminde koning, bij besluit van den 21sten November nº. 16, den 2den December tot een' plegtigen bededag bestemd. Het was de dag, waarop toen, negentien jaren geleden, na eene scheiding van even zoo veel jaren, Willem Frederik van Oranje, als op de schouders der opgetogene bevolking, in Hollands hoofdstad, het thans zoo bloeijende en volkrijke *Amsterdam*, werd binnengevoerd. Dien dag van zijnen blijden intogt noemt thans de koning den dag, waarop hij met de heiligste banden zijn lot en dat van zijn huis op nieuw verbond met dat van Nederland. En te regt;

(*) De naamlijst dezer officieren vindt men in de derde bijlage.

Digitized by Google

2 Dec. want het was op den 2den December 1813, dat Willem Frederik van Oranje openlijk aan de natie bekend maakte, dat hij de souvereiniteit van Nederland aanvaardde onder waarborging eener wijze constitutie, en, gelijk zijne voorouders onze onafhankelijkheid had doen geboren worden, de handhaving daarvan als de nimmer op te houden taak van hem en de zijnen zou beschouwen. Heilrijke gebeurtenis voor ons vaderland! Na de vreeselijkste verguizing en vernedering onder het ijzeren dwangjuk eens grooten overweldigers, werd het aan Neêrlands volk door Gods goedheid weêr vergund, zijne oude banier te ontrollen en met Oranje in een heilig verbond te treden. In de dagen van beklemming, waarover wij spreken, waren vorst en volk één in het volle gevoel der behoefte, om zich vaster dan ooit aan elkander te klemmen, en gezamenlijk bogen zij zich neder voor den troon des Allerhoogsten, om diens bescherming, om diens zegen af te smeeken. Deze geest van ware godsvrucht bezielde ook onze vaderen vóór de onderneming of na den gezegenden uitslag van elke gewigtige gebeurtenis, die tot hunne onafhankelijkheid leiden moest; alsdan verhieven zij hunne harten tot Hem, in wiens heiligen naam zij het groote werk begonnen hadden. En wij, hunne nakomelingen, wij willen zoo gaarne de voetstappen onzer vaderen drukken; zoo gaarne willen wij aan hen gelijk wezen: nog mogen wij ons beroemen, hunner niet onwaardig te zijn, en met onzen hooggeschatten Helmers zeggen:

De Nederlandsche trouw wordt nog alom erkend;
Nog kermt hier de onschuld niet, vergeten in ellend'!
Nog is de deugd geen spot, de godsdienst pligtenschennis,
Het misdrijf kracht van ziel, en de ondeugd wereldkennis!

Digitized by Google

Ook ons beziele de geest, die eertijds onzen god- 2 Dec.
vreezenden de Ruiter bezielde, wanneer hij met gevouwene handen op de knieën nederviel, om door het gebed kracht voor den strijd te vergaderen, en weinig oogenblikken daarna den schrik van Neêrlands naam deed donderen over de groote wateren! Vele treffende voorbeelden in dien zin vindt men aangeteekend in onze geschiedenis, en ze getuigen, hoe godsvrucht een hoofdtrek van ons volkskarakter is. O! dat slechts dit enkele voorbeeld ons steeds bijblijve van den heldhaftigen Maurits, die, terwijl het duinzand van *Nieuwpoort* nog doorweekt was van het bloed der verslagenen, met zijn leger zich nederboog en openlijk dankzeggingen opzond tot den God zijner vaderen, aan wien hij de eere gaf van zulk eene heilrijke uitkomst, van die heerlijke zegepraal.

Bij den aanvang scheen de maarschalk de belegering over eene groote uitgestrektheid gronds te willen ondernemen en deed tot dat einde de beide buitenfronten van het kasteel door de eerste parallel insluiten, die met den regtervleugel aan de lunette *Montebello* en met den linker aan den Schelde-dijk, bij het zoogenaamde Melkhuis, leunde, ten einde, zoo doende, de belegerden tot het verdeelen hunner strijdkrachten te verpligten. Evenwel schijnt de Fransche veldheer door omstandigheden gedrongen of niet van de noodzakelijkheid genoegzaam overtuigd geweest te zijn, om de belegering op eene dusdanig ruime schaal uit te strekken, daar slechts eenige dagen later de aanval hoofdzakelijk tegen één front, en wel dat, door de bolwerken Toledo en Paciëco bepaald, werd gerigt; terwijl de reeds begonnen werken aan de andere zijde onvoltooid bleven: waartoe, zoo men de nieuwsbladen uit die dagen gelooven mag, de lage moerassige grond aanleiding

Digitized by Google

2 Dec. heeft gegeven, welke, bovenal in het jaargetijde, waarin de belegering werd ondernomen, de uitdelving zeer bezwaarlijk maakte.

De opperbevelhebber bepaalde, dat er eene verkenning der vijandelijke werken naar de zijde van het bovenvermelde Melkhuis en het dorp *Kiel* zoude plaats hebben, strekkende tevens, om den vijand te verontrusten en, zoo mogelijk, een gedeelte van zijn werk te vernielen. Eene donkere en mistige lucht scheen de onderneming aanvankelijk te zullen begunstigen. Het geheele detachement, van den kommandant tot den jongsten soldaat, bestond uit lieden, die zich tot de uitoefening dezer dienst vrijwillig hadden aangeboden en verheugd waren, dat aan hen het allereerst de onderscheiding ten deele viel van zich met den vijand te mogen meten. Zestig man, aangevoerd door den wakkeren en ervaren adjudant Logeman, met de luitenants Reimer en van Deventer, stonden gereed achter de groote kazerne, alwaar zij door den zorgvuldigen en op alles bedacht zijnden majoor Voet geplaatst waren, ten einde het detachement te onttrekken aan het oog der bespieders of der waarnemingswacht, die steeds op den grooten of hoofdtoren van *Antwerpen* geplaatst was en angstvallig elke troepenbeweging binnen het kasteel gadesloeg, om daarvan door zekere teekenen in het Fransche leger kennis te geven; doch tevens ook, om aan het detachement nog een hartelijk woordje ter bemoediging toe te voegen. Eene hevige kanonnade van de aangrenzende bolwerken en fronten, langs welken kant de uitval moest geschieden, was het voorspel tot de onderneming. Nadat dit vuur een' korten tijd had aangehouden, rukte, zoo veel doenlijk bedekt, het detachement de water- of ijzeren poort uit, door den

Digitized by Google

bedekten weg van het zoogenaamd doode ravelijn, 2 Dec.
tot in den uitspringenden hoek der lunette *Kiel*, vanwaar regtstreeks zonder te vuren en in verspreide orde ruim twee derde gedeelten des detachements op de vijandelijke werken aangingen, terwijl één derde als reserve achterbleef. De regtervleugel der tirailleurs werd aangevoerd door den eersten luitenant Reimer, terwijl de linker door den tweeden luitenant van Deventer gekommandeerd werd. Tot slechts op eenige passen afstands vóór de loopgraaf genaderd, rees, als op een gegeven teeken, eene onafzienbare linie van Fransche tirailleurs daaruit op, die door eene sterke reserve ondersteund en door moedige officieren aangevoerd werd. Eenige oogenblikken stonden de beide tirailleur-liniën op zeer korten afstand over elkander en gaven wakker vuur, toen de adjudant Logeman het teeken tot den terugmarsch liet geven, vermits hij het pligt rekende, tegen eene tienvoudige magt geene strijders roekeloos en zonder doel op te offeren, daar het hem toch niet meer twijfelachtig toescheen, dat de onderneming mislukken moest. In goede orde en al vurende, onttrok de linie zich aan het vijandelijke vuur en wierp zich in den bedekten weg der lunette *Kiel*, waar zij, onder bedekking van het artillerievuur uit dit werk, nog eenigen tijd stand hield en toen naar het kasteel terugtrok.

Behalve de sergeant Heino, werden drie soldaten geblesseerd, waarvan de één slechts twee uren na den uitval aan zijne bekomene wonde overleed. Genoemde sergeant viel op denzelfden oogenblik, dat de onzen den terugtogt moesten aannemen, ter hoogte der loopgraaf bewusteloos neder. Eenige Fransche soldaten snelden op hem aan, zoo het scheen, met het voornemen, om hem verder af te maken. Hoe

Digitized by Google

2 Dec. onedel deze handelwijze, inzonderheid voor Franschen, moge schijnen, zoude het echter welligt geschied zijn, ware Heino niet beschermd geworden door een Fransch officier, die met uitgetrokken sabel en in eene dreigende houding den zijnen alle mishandeling verbood. Deze grootmoedigheid bewijst, dat rede en fijn gevoel het overwigt behielden op den verderfelijken hartstogt, die in dergelijke omstandigheden bij vele strijders niet zelden alle menschelijkheid doet zwichten. Heino werd gevangen genomen en in het hospitaal te *Antwerpen* verpleegd, alwaar hem betrekkelijk den toestand van het kasteel en het garnizoen in menigte vragen werden gedaan, die hij, ofschoon wel beseffende, dat zijn lot geheel van de welwillendheid des vijands afhing, volstandiglijk bleef weigeren te beantwoorden. Deze loffelijke stilzwijgendheid evenaarde zijnen moed, waarvoor hij later in het ontvangen der Militaire Willemsorde waardige belooning vond.

Bij het doen van dezen uitval onderscheidde zich in het bijzonder de korporaal A. J. Carabain door een allezins moedig en loffelijk gedrag. In den bedekten weg der lunette *Kiel* met het terugtrekkend detachement gekomen, vernam hij met innig leedwezen, dat zijn vriend en kompagnies-makker, de flankeur Lensink, ridder der M. W. O., doodelijk gewond, digt bij de loopgraaf was blijven liggen. Onmiddelijk besloot hij, al ware het ook met opoffering van zichzelven, zijn' vriend levend of dood te gaan halen. Door den sergeant van der Velden vergezeld, kwam hij ongehinderd op de plaats, alwaar Lensink reeds zieltogend het oogenblik van zijnen dood te gemoet zag; vol gevoel van aandoening nam hij hem op en, geholpen door gemelden

Digitized by Google

sergeant, bragt hij zijn' vriend op den rug binnen 2 Dec.
het kasteel in het bomvrij hospitaal, alwaar Lensink twee uren later overleed. Hetzij dat de Franschen na het gevecht reeds terug waren getrokken, of, wat meer waarschijnlijk is, dat zij de bedoelingen dezer beide personen konden raden en eerbied er voor gevoelden: ten minste er werd genoegzaam geen schot meer op hen gelost, zoodat zij buiten ieders verwachting gelukkig hun voorgenomen plan ten uitvoer bragten. Voor de blijken van ijver en moed, bij dezen uitval aan den dag gelegd, is de korporaal A. J. Carabain op de legerorder eervol vermeld geworden; en reeds in het voorgaande jaar was hij tot ridder der M. W. O. benoemd, ter gelegenheid van eenen uitval tegen de Belgen, waarbij hij zijn' uitstekenden moed blijken liet (*).

In den avond, omstreeks tien ure, trok een detachement der 7de afdeeling, aangevoerd door den luitenant van Alphen, buiten de hulppoort, met last, om een klein verlaten huisje, gelegen aan den straatweg van *Boom*, tusschen de lunetten *Montebello* en *St. Laurent*, te verbranden. Dit gebouw, hoe gering ook, was hinderlijk voor de artillerie, daar het in de rooilijn stond van eenige stukken, op de regter face van bastion Toledo geplaatst. Gemelde

---

(*) Hij nam een' sergeant der mineurs, die in ligchaamsbouw en voorkomen hem verre overtrof, met eigen hand gevangen, bragt hem binnen het kasteel en verwijderde zich onmiddelijk, om verder den roem van den dag (5 Augustus 1831) te helpen verhoogen. Bij de gevechten binnen *Brussel* (September 1830) verloste hij, met behulp van één fuselier, een luitenant uit de magt van zes oproerlingen, die dezen officier gevangen hielden.

Digitized by Google

2 Dec. officier nam de noodige pekkransen en verdere brandstoffen met zich en, korten tijd nadat hij met zijnen troep buiten de uiterste barrière was gesloten, zag men de vlammen uit het gebouwtje opstijgen. Ten volle aan het oogmerk zijner zending voldaan hebbende, verontrustte hij nog door een wel onderhouden tirailleurvuur de vijandelijke wachten, waardoor één zijner onderhoorigen een eervolle dood te beurt viel. Tot op de hoogte van *St. Laurent* terug getrokken, wierp hij zich in den bedekten weg, alwaar hem tegen één ure des nachts de order gegeven werd, om het kasteel weder binnen te trekken.

In weerwil der vertoogen van den opperbevelhebber en de bedreigingen, waarmede ze vergezeld waren, om de stadsbuitenwerken als onzijdig en buiten het plan der operatiën tegen het kasteel te beschouwen, vond echter de maarschalk geen zwarigheid, om de lunette *Montebello* door zijne troepen te doen bezetten en dit belangrijk werk wederregtelijk voorcerst als eene wapenplaats zijner onderneming aan te merken. In het vervolg dezer Herinneringen zal men zien, welk een ongehoord en roekeloos gebruik de Franschen van het geschut maakten, dat door de Belgen (zoo als zij het deden voorkomen) ter verdediging der stad, ingeval eener offensive beweging der bezetting mogt plaats grijpen, aldaar geplaatst was. Hierdoor misbruikte de maarschalk reeds in den aanvang der belegering zijn overwigt en stelde hij de stad aan de grootste onheilen bloot.

3 Dec. De weersgesteldheid was op den 3den December nog steeds ongunstig; een aanhoudende regen gedurende dag en nacht maakte het verblijf op de wallen bij het geschut uiterst moeijelijk. Ook de vijand had met hevige zwarigheden te kampen; bitter beklaagde

Digitized by Google

men zich over het slechte weder en den daardoor ver- 3 Dec.
zwaarden arbeid, die onder deze omstandigheden niet dan met de grootste inspanning werd voortgezet. In een der officiële Fransche berigten komt onder anderen voor: » De nacht is verschrikkelijk geweest. Moei-
» jelijk zoude men zich een denkbeeld kunnen maken
» van het weder, dat wij gehad hebben, en van de
» afmatting, welke het den soldaat heeft veroorzaakt;
» dezelve was zoo groot, dat zij bij tusschenpoozen het
» werk moesten staken."

Te oordeelen naar den tijd, waarover de vijand sedert den aanvang der aanvalswerken had beschikt, en ook volgens de berigten, kon men met eenige zekerheid vaststellen, dat het oogenblik, waarop de Franschman zijn artillerievuur tegen de sterkte zoude openen, zeer nabij was. Volgens de berigten waren reeds acht batterijen, met worp- en verder belegeringsgeschut gewapend, in gereedheid, waar dit vuur, vereenigd met het kanon van *Montebello*, uit 114 stukken geschut tegen het kasteel stond geopend te worden. De Belgen betoonden veel dienstvaardigheid in het helpen aanleggen der belegeringsparken en het vervaardigen eener overgroote hoeveelheid schanskorven, fascines, horden en verderen belegeringstoestel, zoodat de maarschalk zelf niet ontkende, dat de Belgen bij de belegering van veel nut waren geweest.

Omstreeks vier ure in den morgen, onderhielden de Belgen uit de overblijfselen van het verbrande arsenaal een geweervuur tegen onze wacht op den chantier, terwijl de Franschen omtrent hetzelfde tijdstip een tirailleurvuur tegen de lunette *St. Laurent* openden, waardoor een soldaat werd gewond.

De gemeenschap met Holland was thans afgesneden, waardoor de bezetting geheel aan zich zelve was over-

Digitized by Google

3 Dec. gelaten, zonder eenige hulpbron op vreemden grond en ter prooije aan de ongehoordste dwangmiddelen van eene tienvoudige overmagt. Eerst na verloop van soms vier of vijf dagen kon men brieven en nieuwstijdingen bekomen, die dan nog natuurlijk ter sluips en onder levensgevaar van het fort *Bath* aangebragt werden. In de uitoefening dezer gewigtige dienst onderscheidden zich bijzonderlijk de adelborsten Hoek en van der Velden, die de sprekendste bewijzen van moed en beleid aan den dag legden door bij nacht en onstuimig weder, vergezeld van een paar kloeke matrozen, met eene kleine sloep onder de vijandelijke batterijen heen te roeijen en zoo doende de onschatbare gemeenschap met het vaderland nog eenigzins te onderhouden.

Op de oude scheepstimmerwerf, gelegen op het glacis van het Scheldefront, had men eenige voormalige timmerloodsen tot stalling voor runderen ingerigt, ten einde de bezetting nog een' geruimen tijd gedurende het beleg van versch vleesch te voorzien, en niet dan alleen in dringende omstandigheden de troepen met gezouten vleesch en spek te voeden. Deze loodsen, digt aan den oever der rivier gebouwd, waren aan hooge of springvloeden blootgesteld. In den afgeloopen nacht had een hooge vloed, door onstuimig weder voortgestuwd, deze loodsen zeer gehavend en waren dien ten gevolge, ondanks de verleende hulp, een aanzienlijk aantal beesten verongelukt. Men besloot nu, de nog overigen in schuttingen van palissaden binnen het kasteel te plaatsen, alwaar men genoodzaakt was, deze arme dieren aan den invloed van het gure weder en de uitwerking des geschuts prijs te geven, waardoor ze dan ook op eene deerniswaardige wijze zijn geteisterd geworden. De vierendertig paarden van den artillerie-

Digitized by Google

transporttrein werden achter de groote kat geplaatst, 3 Dec.
alwaar zij voldoende voor het worpgeschut waren beveiligd. Evenwel heeft men niet kunnen beletten, dat er nog twee gedurende de belegering door bommen zijn gedood.

Door onze welgeoefende scherpschutters, op wacht in de lunette *Kiel*, werden één officier en twee man des vijands getroffen. Het nut dezer schutters, met eene buks gewapend, is voldoende bewezen, zoo van den kant der belegerden als der belegeraars. Dit detachement stond onder de onmiddelijke bevelen van den tweeden luitenant Schweisgut, en was zamengesteld uit de meest in het scherpschieten geoefende en geschiktste soldaten van de korpsen infanterie der bezetting. Dagelijks betrok een gedeelte er van de wacht op de gevaarlijkste en meest bedreigde punten, en zij waren alsdan aan geene vaste plaats verbonden, maar immer langs de geheele borstwering rondwarende, of zij iets in het oog konden krijgen, waarop hun schot doelmatig was te doen.

Omstreeks negen ure des avonds geschiedde weder eene verkenning der vijandelijke werken naar de zijde van *St. Laurent*, door een detachement van 40 man, onder de bevelen van den eersten luitenant de Raadt en den tweeden luitenant de Petit. De hevige regen en stikdonkere avond verhinderden, dat deze verkenning veel van wezenlijk belang uitoefende. Na eenigen tijd uit den bedekten weg van *St. Laurent* getirailleerd te hebben, rukte het detachement te twaalf ure het kasteel weder binnen.

De 4de December is de dag van St. Barbara, die 4 Dec.
in Frankrijk als de patronesse der artillerie wordt aangemerkt, en hij wordt dan ook door dit wapen als een bijzondere feestdag gevierd. Aan St. Barbara werd

Digitized by Google

4 Dec. ditmaal een feestmaal voorbereid, dat, ongemeen trotsch, in vermaardheid al de voorgaande feestvieringen dezer beschermheilige zoude overtreffen, en wel zoodanig, dat toekomende geslachten van dezen merkwaardigen dag nog gewagen zullen: want heden was het, dat het Fransch leger uit honderd en veertien stukken belegeringsgeschut zijn verwoestend vuur tegen het kasteel zoude openen. Vorst Leopold was omstreeks negen ure van *Brussel* in *Antwerpen* aangekomen, om ooggetuige van het ongemeene schouwspel dezes dags te zijn, waartoe hij het hoogst uitstekende gebouw tot standpunt zijner bespieding verkoos. Met bekommering zag men in *Antwerpen* elk oogenblik den aanvang van het vuur der Franschen tegen het kasteel te gemoet; er heerschte dien ten gevolge eene ongerustheid en eene beroering in de stad, welke moeijelijk te beschrijven zoude zijn, dewijl men maar al te zeer de gevolgen duchtte, die de eerste schoten, door de Franschen van het fort *Montebello* gelost, voor de stad zouden hebben. Te half twaalfuur werd van den hoofdtoren te *Antwerpen*, door den officier, als waarnemer aldaar geplaatst, met eene groote zwarte vlag geseind, en tevens gaf een kanonschot, van batterij n°. 6 in het centrum der belegeraars, het teeken aan al de positiebatterijen tot den aanvang van een goed onderhouden vuur, hetgeen, als het ware zonder tusschenpoozen, negentien dagen en even zoo vele nachten met eene aan weêrszijden opmerkelijke bekwaamheid en moed is volgehouden — een kamp, zoodanig, dat de krijgsgeschiedenis er geen meer voorbeelden van oplevert.

De eerste losbranding van het belegeringsmaterieel maakte indruk op het gemoed der meeste bezettelingen. Schoon op alles dienaangaande voorbereid, waren er echter weinig, die zich het eerste vuur in dergelijke

Digitized by Google

hevigheid hadden voorgesteld. Nogtans waren er slechts 4 Dec.
eenige oogenblikken noodig, om de vroegere kalmte weder alom te doen heerschen en elk zich in zijn eigen werkkring te doen bewegen. Men was al aanstonds bedacht, om de eerste verliezen en verwekte schade aan geschut, batterijen en blinderingen zoo veel mogelijk te herstellen, terwijl de artillerie het geweldige vuur met opmerkelijke bezadigdheid en daarna met steeds toenemende hevigheid beantwoordde.

De smidskelder stortte in door den val eener bom, en een kanonnier vond hierdoor op eene allerongelukkigste wijze den dood, daar hij onder het instortende puin werd begraven. Insgelijks stortten twee kelders onder de artillerie-kazerne in, welke met levensmiddelen voor de bezetting waren opgevuld. Overigens was de veroorzaakte schade, in het algemeen genomen, niet evenredig aan het geweld der eerste ontbranding van het belegeringsgeschut, doordien toch een groot aantal projectilen op de esplanade en in de Schelde waren gevallen. Verscheiden granaten, door den vijand in de lunette en caponnière *Kiel* geworpen, sprongen niet, en echter is het opmerkelijk, dat in dit werk, gedurende deze vierentwintig uren, meer manschappen zijn gedood en gewond dan op eenig ander punt der sterkte. Twee hooimijten, geplaatst tegen de courtine der bastions n°. 2 en 3, geraakten tegen den nacht in brand; de fel flikkerende vlammen wierpen bij de overigens zwarte duisternis een akelig licht over het kasteel en deszelfs gebouwen. Gedurende den ganschen nacht doorkliefde het geluid van het wederzijdsch geschut en geweervuur de lucht; het ontzettend gedreun en gedaver hiervan kan men zich bezwaarlijk verbeelden.

Vroeg in den morgen van den 5den December kwa- 5 Dec.
men de kolonel van den generalen staf N. E. F. Bon.

Digitized by Google

5 Dec. van Gumoëns en de eerste kapitein der artillerie Jonkh. J. K. van Rappard op het kasteel aan. Eerstgenoemd officier was op zijn verzoek naar deze sterkte gezonden, om deel in de verdediging te nemen, hetgeen tot een overtuigend bewijs te meer kan verstrekken, dat, ofschoon oud-Nederland sedert den opstand van België in vele opzigten is miskend geworden, het zich van eene andere zijde nogtans te verblijden had in de hartelijke belangstelling van edele en brave mannen, die, hoezeer elders geboren, echter de zaak van onzen koning en van het vaderland geheel en al als de hunne hadden omhelsd, die daaraan eene levendige gehechtheid betoonden, ja, die daarvoor hun leven hebben veil gehad. Niemand heeft welligt dit zoo zeer door daden bevestigd, als de kolonel Nicolaas Emanuel Frederik Baron van Gumoëns, die gedurende de dagen vóór zijne verwonding aan den staf van den opperbevelhebber was toegevoegd en de gewigtigste diensten onder de verdediging heeft bewezen. De kapitein van Rappard was tot tweeden bevelhebber der artillerie onder den majoor Seelig, gedurende de belegering, benoemd. Niet dan met de grootste moeite en met gevaar van hun leven kwamen deze beide verdienstelijke maneen op de plaats hunner bestemming aan (*).

De eerste parallel op omtrent 400 ellen voor *St. Laurent* geopend zijnde, trachtte de vijand door middel van zes wegen *en zigzag* de hoogte, alwaar de tweede parallel moest geopend worden, te naderen. Volgens rapport van *St. Laurent*, had men de ligging van drie batterijen in de rigting der kapitaal van bastion Toledo n°. 2, van drie batterijen in de verlenging

(*) Zie Militaire Spectator van Dingsdag den 2den April 1833.

Digitized by Google

der linker face van bastion Paciëco n°. 3, alsmede van 5 Dec.
één achter het dorp *Kiel* waargenomen, terwijl men twee houwitser-batterijen in de verlenging der kapitaal van *St. Laurent* had ontdekt. Het vuur van de zijde der bezetting scheen eene gunstige uitwerking te hebben, zoowel in het vernielen en demonteren der aanvalswerken, als in het treffen van volk; immers, eene batterij bezijden het fort *Montebello* werd in den loop van dezen dag door ons geschut tot zwijgen gebragt. De werking des geschuts van genoemd fort gaf aanleiding tot een bezwaar van den opperbevelhebber, hoewel zonder de minste wederwraak tegen de stad, naardien Z. Exc. bleef volhouden, dat het gebruik, hetwelk de maarschalk van dit fort liet maken, als zeer wederregtelijk kon aangemerkt worden en als eene inbreuk op de onzijdigheid der stad was te beschouwen. De briefwisseling, welke dit voorval veroorzaakte, was als volgt:

Aan mijnheer den maarschalk Gérard,
opperbevelhebber van het Noorderleger.

Citadel van Antwerpen den 5den December 1832.

Mijnheer de maarschalk!

De onheilen, welke uw aanval over de stad roept, terwijl men nog onderhandelt om den vrede in stand te houden, schijnen in al hunne gestrengheid te moeten plaats hebben, ten gevolge van hetgeen ik nog gaarne wil gelooven, het uitwerksel van de onvoorzigtigheid uwer troepen te zijn en niet door uwen wil te zijn geschied. Niettegenstaande mijn antwoord B van den 30sten November 1832 op den tweeden brief, welken gij mij de eer hebt aangedaan aan mij te rigten, is er dikwerf uit het fort *Montebello* en zelfs van den omgangswal aan de Bagijnepoort geschoten.

Digitized by Google

5 Dec. Dit zijn overtredingen van den grondslag der overeenkomst, welke uwe excellentie mij heeft voorgesteld, alsmede van die, welke ik in mijn antwoord heb uitgedrukt. Ik vermeen er derhalve uwe excellentie van te moeten verwittigen, ten einde alles aan te wenden, wat een' noodlottigen strijd vermijden kan. De gevolgen kunnen slechts neêrkomen op de bewerkers van eenen aanval, welke, ondernomen op het oogenblik, dat men pogingen aanwendde, om de vredesonderhandelingen ten einde te brengen, en waarin deze slechts van zeer weinig meer afhingen, zulke voorname belangen in de waagschaal stellen, en welke, met zulke voorname middelen tegen het punt, hetwelk ik bezit, ondernomen, geene vrees aan den dag leggen, om eene stad, waarvan de menschelijkheid en het gewigt het behoud eischen, aan vernieling prijs te geven.

Ik ben in het geval, uwe excellentie te vragen, zich te willen verklaren ten opzigte der overtredingen, welke ik de eer heb aan te toonen. Het fort *Montebello* is zoo volstrekt een afhankelijk deel der stad, dat ik niet zal kunnen nalaten te beantwoorden aan elk vuur, in het vervolg van dit fort, alsmede van de omgangswallen gerigt. De inwoners van *Antwerpen* kennen mij te goed, alsook het gedrag, dat ik gehouden heb, sedert ik deze sterkte bezet, welke genoegzaam door hunne excellentiën de Fransche en Engelsche kommissarissen is gewaardeerd geworden, om niet te weten, waaraan de rampen, die hen bedreigen, te wijten, wanneer dergelijke uitdagingen mij er toe noodzaken.

Ontvang, mijnheer de maarschalk! de verzekering mijner achting,

De generaal der infanterie, opperb. enz.

(Zie Staats Courant 13 Dec. 1832.) (*get.*) Baron CHASSÉ.

Digitized by Google

Hoofdkwartier bij Antwerpen den 5den December 1832. 5 Dec.

Mijnheer de generaal!

In den brief, dien ik de eer had op den 30sten November l. l. in antwoord op den uwen van denzelfden dag te schrijven, heb ik het gedrag, mij door mijne instructiën ten aanzien van het beleg der citadel voorgeschreven, duidelijk blootgelegd. In naam van mijn gouvernement eisch ik slechts de uitvoering van het tractaat van den 15den November des vorigen jaars, dat door hetzelve geteekend en gewaarborgd werd. Om de citadel, die in mijne handen moest worden overgegeven, aan te tasten, maak ik uitsluitend gebruik van de middelen, die buiten den kring der stad gelegen zijn, en ik heb u de voorbeelden aangehaald, die mijn gedrag te dien aanzien regtvaardigen.

Door te verhinderen, dat men uit de stad de citadel bestoke, geef ik het volkomenst bewijs van mijn verlangen, om de stad en hare bevolking te sparen; vooral, daar zij zoodanige middelen van aanval kan aanbrengen, die nagenoeg dadelijk uwen val ten gevolge zouden hebben. Het is mijn voornemen, om u alle gemeenschap af te snijden. Indien gij mogt goedvinden, de stad Antwerpen op eene onmenschelijke wijze te verwoesten, zal ik op mijne beurt u doen gevoelen, dat dit gedrag evenzeer tegen uwe belangen, als tegen de menschelijkheid strijdig is, en dat de gevolgen op u zullen nederkomen.

De maarschalk, opperbevelhebber
van het Noorderleger,
(Zie Staats-Courant 13 Dec. 1832.) (*get.*) Graaf GERARD.

Het vuur uit *Montebello* werd steeds op dezelfde wijze vervolgd en grootendeels tegen bastion Toledo

Digitized by Google

5 Dec. en *St. Laurent* gerigt, zoodat reeds daags na de opening van hetzelve dit laatste werk als geheel omwoeld en de keelmuur voor het grootste gedeelte nedergeschoten was. Niet minder hadden de schietgaten in het algemeen geleden, waardoor de artillerie aan sommige batterijen in de verpligting was, om het vuur des vijands met tusschenpoozen te beantwoorden.

Door de duisternis van den nacht begunstigd, was eene vijandelijke patrouille, omtrent twee uren voor het aanbreken van den dag, tot in den bedekten weg van *St. Laurent* doorgeslopen. Om zich te overtuigen, zond de kommandant van dezen post den korporaal Bruinings (vrijwilliger gedurende de onlusten bij de 10de afd. inf.) op verkenning uit, die zulks met list en onverschrokken volbragt. Na zich verzekerd te hebben, dat het vijanden waren, loste hij zijn geweer, hetgeen tevens tot een teeken diende voor de wacht, die toen het overige verrigtte en de patrouille met overhaasting deed terugtrekken.

Met heden te beginnen verzamelde zich het in dienst komende gedeelte der bezetting 's morgens te 5 ure onder de waterpoort, vanwaar het, na in verschillende posten afgedeeld te zijn, afmarscheerde. Gedurende de belegering is het voldoende gebleken, dat dit uur, bestemd tot de aflossing der wachten, zeer doelmatig en met veel voordeel gekozen was.

6 Dec. Reeds bij de eerste schemering van den dageraad op den 6den December zag men Neêrlands geliefde volksvlag, waaronder onze vaderen, aangevoerd door een' Oranje-vorst, reeds in 1568 bij *Heiligerlee* de overwinning op de Spanjaarden bevochten, luchtig van top en stengen onzer kanonneerbooten wapperen, en van het hoogste punt des wal-omgangs bewoog zich statig de groote feestbanier der bezetting: want heden

Digitized by Google

vierde Neerlands volk den geboortedag van zijnen be- 6 Dec.
minden kroonprins — Willem Frederik George Lodewijk van Oranje. Ook de belegeraars schenen door hun vreeselijk vuur, 't geen in hevigheid dat van al de overige dagen van het beleg overtrof, te willen bewijzen, dat zij den verjaardag van hem indachtig waren, die, ruim zeventien jaren geleden, in het veld van *Waterloo*, aan het hoofd zijner dapperen zoo veel bijdroeg, om hun den schepter eener nieuwe overheersching te ontwringen en aan Nederland deszelfs vroegere onafhankelijkheid weder te geven.

Eene eerbiedwekkende kalmte heerschte onder al de troepen der bezetting; overal bespeurde men gelatenheid in de uitoefening der dienstpligten en eene rust, die men als de voorbereiding tot gewigtige gebeurtenissen kon aanmerken. Deze gelatenheid voorspelde moed, standvastige, ja, hardnekkige volharding, wanneer het gevaar en de bange nood der toevertrouwde veste ten top mogten stijgen! Zoo en niet anders stonden in vroegere dagen onze voorouders op de wallen van *Haarlem*, *Alkmaar*, *Ostende* en *Aardenburg*, en beschouwden met eene bedaardheid, die eene hoogere roeping kenschetste, de toebereidselen van een' woedenden vijand tot eene laatste bestorming. Zoo stonden ook eens de 1300 braven achter *Missolonghi's* wal, waarop reeds zoo vele lauweren bloeiden, en bragten hunnen laatsten ademtogt ten offer aan hun vaderland. Zoo ook was de roeping der bezetting van Antwerps burg, doch met grootere kansen op gelukkigen uitslag; want eerst nog moest de adem des doods door en over de vijandelijke gelederen heengaan, om hunne overmoedige vermetelheid te fnuiken en hun den ijdelen waan te benemen van in achtenveertig uren het kasteel te kunnen vermeesteren.

Digitized by Google

6 Dec. In den vroegen morgen had de luitenant Carré met 30 man en 2 korporaals de wacht in de uitspringende wapenplaats van het ravelijn hulppoort (zoogenaamde palissadering) betrokken. Tegen den middag ontving genoemde officier een briefje van den fungerenden kapitein-plaatsmajoor Anemaet, namens den majoor Voet, plaatselijken kommandant ad interim, waarin hem werd gezegd, dat hij omstreeks twee uren door eene gelijk sterke wacht zoude worden afgelost, om zich met de zijnen *en tirailleur* naar de vijandelijke loopgraaf voor de lunette *St. Laurent* te begeven en den Franschen den voortgang hunner werkzaamheden te beletten: ten minste te trachten hen op te houden en verder te handelen, zoo als de omstandigheden zulks zouden gedoogen; wordende aan hem, overeenkomstig de bewoordingen van het briefje, deze last opgedragen, als zijnde »een officier, die hiervoor zeer geschikt was." De luitenant Carré deelde deze order met geestdrift aan zijne manschappen mede en werd met opgeruimde bezadigdheid aangehoord, uitgezonderd door een' enkelen, die op dit berigt ontroerde en wien als het ware de vrees om het harte sloeg. Wat ook de luitenant Carré aanwendde en hoe hij dezen ook tot opwekking zeide, dat hij toch liever een' roemvollen dood boven de schande van lafaard te zijn zoude verkiezen: alle pogingen waren vruchteloos en maakten hem geheel ongeschikt. Eindelijk riep hij in vervoering: »ach! mijne vrouw en vier kinderen!" — welk denkbeeld hem alleen scheen bezig te houden, alle besef van eer en pligt bij hem uitdoofde en hem tot eene volmaakte gevoelloosheid voor zijnen stand bragt. Middelerwijl kwam de luitenant van Buren ter vervanging van de wacht aan, terwijl de luitenant Carré met de zijnen buiten de palissaden

Digitized by Google

trok, om aan den hem opgedragen last gevolg te geven. 6 Dec.
In weêrwil van de overtuiging der gevaarlijkheid van de te vervullen taak, volgden allen welgemoed en met vertrouwen hun luitenant, uitgenomen de reeds gemelde, door vrees vervoerde man, die zich trachtte te verbergen, om geen deel aan het gevecht te nemen. Zoodra deze zulks bemerkte, geleidde de luitenant van Buren hem buiten de palissaden, sprak hem nog eenige woorden ter bemoediging toe en gelastte hem toen, zijne kameraden te volgen; maar ter naauwernood aan de regter face van de lunette zich blootgevende aan het vijandelijk geweervuur, ontving van Buren zelf een ongelukkig schot in de lies, aan welks gevolgen hij eenige dagen later, na het lijden van vreeselijke pijnen, in het volle bezit zijner verstandelijke vermogens, overleed. Hij werd het slagtoffer zijner welmeenende poging en was de eerste officier der bezetting, die bij de belegering van het kasteel van *Antwerpen* den dood der braven onderging. Het overlijden van den geachten van Buren wekte de algemeene deelneming op, daar hij bij een ieder als een verdienstelijk officier en in het dagelijksch verkeer, door zijn opgeruimd en geestig onderhoud, als een aangenaam mensch bekend stond. Intusschen had de luitenant Carré zich met de helft zijner manschappen naar de loopgraaf begeven., terwijl hij de andere helft in reserve, onder de bevelen van den fungerenden hoofdofficier der buitendienst, den kapitein le Boullenger, had achtergelaten, en liet, slechts op eenige schreden afstands van de vijandelijke loopgraaf wacht en geniewerkers wakker vuur geven, waarbij hij uit de lunette, waarin de brave kapitein Morre het bevel voerde, dapper ondersteund werd, hetgeen de op dat punt vereenigde Franschen uit elkander deed stuiven en gedeeltelijk

Digitized by Google

6 Dec. over het glacis terugtrekken, om onmiddelijk daarna met eene drievoudig verdubbelde magt terug te keeren, waarom Carré post vatte achter de eerste traverse van den saillant des bedekten wegs, en daar van het vijandelijke punt slechts 10 of 12 passen verwijderd, een onafgebroken vuur, *à bout portant* als het ware, met den vijand onderhield. Na een verlies van drie dooden en vijf gewonden en na zelf twee à drie geweerschoten door zijn schakot ontvangen te hebben, keerde Carré echter heelhuids uit deze vinnige positie terug, om gedurende den nacht, in plaats van den gewonden van Buren, die nog niet was vervangen, het bevel over de wacht en de palissadering op nieuw op zich te nemen, waarmede hij door den majoor Voet, die zich aldaar in persoon bevond, vereerend belast werd.

Daar het waarschijnlijk was, dat de geweldige kanonnade uit *Montebello*, den voorgaanden dag hoofdzakelijk tegen *St. Laurent* gerigt, eenige bressen aan den keelmuur van dit werk had veroorzaakt, wilden de belegeraars van deze omstandigheid gebruik maken, door van die zijde het werk binnen te dringen, hetzelve zoo doende als bij verrassing te nemen, en tevens de genie, onder begunstiging dier beweging, de gelegenheid te verschaffen, om door middel der vliegende sappe het werk vooruit te brengen. Omtrent middernacht had zich werkelijk een sterk detachement uit de regter loopgraaf-wacht, gevolgd van officieren en manschappen der genie, tot dat einde in beweging gesteld en was reeds op eene behendige wijze het werk op korten afstand genaderd, toen zij van de rustelooze waakzaamheid der wachthebbenden, onder de bevelen van den kapitein van Well Groeneveld, de zekere overtuiging kregen, naardien zij door een levendig

Digitized by Google

infanterievuur werden begroet en zich genoodzaakt za- 6 Dec.
gen, hunne verlatene stelling te hernemen, latende twee gewonde genie-officieren op het terrein achter.

De aanvalswerken werden door onze artillerie hevig beschoten, hetgeen veel verwarring onder de arbeiders veroorzaakte. Onze lichtkogels werden door hen met aarde bedekt, om het licht uit te dooven, maar eenige worpen met die, waarin zich handgrenaten bevonden, waren voldoende, om hen te beletten zulks voortaan ongestraft te doen. Niettegenstaande ons krachtig vuur ging de vijand met ijver in het vooruitbrengen zijner aanvalswerken voort, zoodat hij reeds de hoogte tot het openen der tweede parallel bereikte, zijne in alle rigtingen aangelegde batterijen met honderd en twintig vuurmonden gewapend had, en een logement in den uitspringenden hoek des bedekten wegs van *St. Laurent* voorbereid.

De Fransche genie begon toebereidselen te maken voor de werken, welke zij zich voorstelde in de contregarde, welke den hoofdwal der stad dekte, daar te stellen. Onder de soort van stukken, waarvan de belegeraars zich bedienden en welke veel uitwerking deden, bevonden zich houwitsers van nieuw model en een zeer juist schot. Waarschijnlijk is het, dat deze omstandigheid ons de gelegenheid heeft gegeven, om te gelooven, dat de vijandelijke batterijen met eenige *Paixhans*-kanonnen, waarvan de generaal Chassé in zijne rapporten meermalen spreekt, gewapend waren. Er bevond zich echter bij de stukken, door de Franschen in batterij gesteld, volgens hunne eigene verklaring, geen een *Paixhans*-kanon.

De dag van den 6^{den} December was zeer merkwaardig door het ontzettend vuur der belegeraars uit veertien batterijen; »zoodanig," zegt de generaal Chassé

Digitized by Google

6 Dec. in zijn rapport aan den minister van oorlog, »dat »niemand onzer ooit iets dergelijks heeft bijgewoond;" en hij voegt vervolgens daar nog bij: »het vuur blijft met »dezelfde kracht voortgaan en wij zullen het op de»zelfde wijze beantwoorden." Eenigzins zal men de hevigheid kunnen beseffen, waarmede de vijand zijne overmagtige middelen vooral heden misbruikte, wanneer men den hoogst bekrompenen omvang der sterkte in aanmerking neemt, en zich dan de uitwerking voor den geest stelt van 800 bommen, 1050 grenaten en 2200 kanonkogels, die in den loop van dezen enkelen dag tegen het kasteel werden geworpen, weldra allerwege de grootste verwoesting aanrigtten en de gebouwen, waarvan de meesten reeds dreigden in te storten, in alle rigtingen doorboorden. De bommen en grenaten wierpen ginds en herwaarts den grond op, en hare stukken wondden en doodden vele soldaten. Verscheiden lokalen, bomvrij gewaand, werden doorboord; reeds dien morgen stortte een derzelve, bewoond door twee kompagniën der 9de afdeeling, voor een groot gedeelte in, waardoor verscheidene soldaten, één kapitein en één luitenant onder de ingestorte aarde werden bedolven, doch door spoedige en krachtige hulp gered; evenwel waren beide deze officieren gewond en werden naar het hospitaal vervoerd. Deze omstandigheid was oorzaak, dat de bewoners dezer vernielde bomvrije lokalen genoodzaakt werden, naar een goed heenkomen rond te zien en hunne toevlugt tot de overige verblijven te nemen, die daardoor zoo opgepropt geraakten, dat het buiten dienst zijnde gedeelte der bezetting de zoo hoognoodzakelijke plaats tot uitrusten was benomen, en de officieren in de kompagniën verpligt werden, zonder aanzien van rang of ouderdom, blootgesteld aan de verpestende lucht, door uitwaseming en

Digitized by Google

walm van de immer brandende kaars of lamp veroor- 6 Dec.
zaakt, en aan onreinheden van verschillenden aard, zich tusschen hunne soldaten te legeren, waardoor de zoo onmisbare orde en krijgstucht, vooral in dergelijke omstandigheden, veel te lijden had.

Te vijf ure ontstond er een ontzettende brand in het vivresmagazijn, veroorzaakt door het doordringen en ontbarsten eener bom, die op het bomvrij vermeende dak nederviel. Tot eene vervaarlijke hoogte stegen de vlammen, en met verwoedheid werden zij door eenen noordwesten wind heengeslingerd naar de zijde van het groote kruidmagazijn, dat slechts op eenige schreden afstands van het vivresmagazijn verwijderd was. Alle aangewende pogingen, ter vermeestering der vlammen, waren vruchteloos. De luitenant Broers met zijne onderhoorigen beijverde zich zeer, door middel der brandspuit het dak van het groote kruidmagazijn gestadig vochtig te houden, ten einde de bezetting voor eenen onherstelbaren ramp, bij de gedachte waaraan het menschelijk gevoel siddert, te behoeden. De vijand bleef niet in gebreke, zijn worpgeschut in de rigting van het brandend gebouw te stellen, om er dood en verwoesting heen te braken. Den luitenant graaf van Limburg Stirum, benevens den adjudant-onderofficier Roger der genie, zag men beiden zwaar gewond uit den omtrek wegdragen. De lucht vervulde zich met eenen walgelijken reuk, die ontstond door de aanzienlijke hoeveelheid gerookte hammen, kaas, tabak, enz. door onze beminde landgenooten herwaarts ter ververscheing voor de bezetting overgezonden, al hetwelk thans door eene overdrevene spaarzaamheid eene prooi der vlammen werd. Na de ongeloofelijkste inspanning werd men echter de vlammen meester; alleen bleef er een smeulende gloed over, waaruit, tot de be-

Digitized by Google

6 Dec zetting het kasteel verliet, gestadig een onaangename pestlucht opsteeg. Al weder bij deze gelegenheid zag men den korporaal A. J. Carabain vrijwillig de grootste gevaren trotseren; met de sergeanten Horreman en Oldenbroek, die tot het detachement van den luitenant Broers behoorden, was hij beurtelings dan op het brandend magazijn en dan weêr op het kruidmagazijn, om doelmatige hulp aan te brengen.

Omstreeks middernacht viel eene bom op de blindering van een klein kruidmagazijn, in de regter face van bastion Toledo geplaatst, drong door de aarde en bindten heen en deed hetzelve met eenen doffen dreun in de lucht springen; een 18 ponds kanon, bezijden het magazijn in batterij geplaatst, werd door de ontploffing van den wal in het bastion geworpen en het affuit gedeeltelijk verbrijzeld. Meer noemenswaardige ongelukken had men bij deze gelegenheid niet te betreuren; slechts werden een aantal officieren en manschappen, op eenigen afstand van het magazijn geplaatst, door de persing der lucht bedwelmd, ter aarde geworpen, zonder dat een hunner eenig letsel ontving.

7 Dec. Op den 7den December opende de vijand eene batterij op de contregarde, tegenover de linker face van bastion n°. 2. Vroeger door de bezetting zoowel als door de Belgen voor onzijdig beschouwd, werd het heden, op last van den maarschalk, als een aanvalswerk gebruikt, beschouwende Z. Exc. de in bezitneming van dit punt, zoo min als die van het fort *Montebello*, als eene afwijking van de onzijdigheid der stad. Binnen korten tijd werd deze batterij tot zwijgen gebragt door onze artillerie, die met eenen voorbeeldeloozen moed en bezadigdheid werkte, waardoor de vijand aanmerkelijke verliezen, zoowel in het vernielen der aan-

Digitized by Google

valswerken als het demonteren van geschut en het tref- 7 Dec.
fen van volk, onderging. Volgens ingewonnen berigten waren er reeds zes officieren der genie en artillerie, waaronder de bataillons-overste Merlet, gesneuveld of gewond. Onze onbruikbaar geschotene schietgaten werden met den meesten spoed hersteld, en het kanon op de regter face van bastion Toledo n°. 2, dat men waande door *Montebello* tot zwijgen te zijn gebragt, opende op nieuw het vuur. Te elf ure maakte de artillerie het eerst gebruik van één kogel- en dertien band- of Coehoorn-mortieren, welke zij uit gemeld bastion in den bedekten weg aan de contregarde liet spelen, hetgeen den vijand noodzaakte, weldra zijn' arbeid op dat punt te staken, na waarschijnlijk veel verliezen te hebben ondergaan. De belegeraars klaagden over de aanhoudende en juiste fusillade uit de lunette *St. Laurent;* zij zagen duidelijk de soldaten geregeld en snel de borstwering naderen, hun geweer lossen en zich verwijderen. De gekreneleerde keelmuur van dit werk was thans geheel en al ingeschoten, waardoor de wachthebbenden aan overvallen aan die zijde blootstonden; met inspanning werkte onze genie, om een aarden retranchement, in vervanging van den keelmuur, tot dekking op te werpen.

In den middag had er eene der ontzettendste gebeurtenissen der belegering plaats, die zoowel een onheil met betrekking tot de verdediging der sterkte, als ongelukkig voor hen, die er het slagtoffer van werden, kon genoemd worden, zonder dat menschelijke hulp iets tot hunne redding vermogt. Omstreeks drie ure viel er eene bom op den ingang van het laboratorium der artillerie (zoogenaamd bommenmagazijn). Bij haren val reeds door de aarden bedekking tot op de balken der blindering doorgedrongen, was het vree-

Digitized by Google

7 Dec selijk gekraak derzelve eene waarschuwing voor een soldaat der 9de afdeeling (handlanger der artillerie), die vóór in deze werkplaats met het stapelen van bommen onledig was, om met spoed op zijne redding bedacht te zijn. Verwilderd en bewusteloos kwam hij barrevoets en blootshoofds in de regter flank van bastion Toledo aansnellen, niet in staat zijnde, om eenig berigt van het gebeurde te geven. Weldra echter werd men van het treurig voorval onderrigt door de steeds in hevigheid toenemende doffe ontbarstingen, zoodat de hechte revêtementsmuur, waartegen het verwulf des laboratoriums was gemetseld, er voor bezweek, en de courtine, waaronder hetzelve zich bevond, eene werkelijke schudding onderging. Nadat de beseffeloosheid van gemelden handlanger eenigzins was geweken, borst hij in bittere klagten uit over het lot van den sergeant-majoor-vuurwerker en nog drie werkers, die achter in het laboratorium werkzaam waren, en die hij niet anders dan door een' luiden roep van het oogenblikkelijk gevaar had kunnen verwittigen, zoodat zij welligt geen' tijd hadden gehad hun leven te redden, daar hij ter naauwernood den ingang ontvlugt was, toen de brandende bom sprong en onder een vreeselijk geweld de blindering naar beneden stortte, waardoor de weg ter ontvlugting afgesloten werd aan deze vier ongelukkigen, die, te midden eener aanmerkelijke hoeveelheid gevulde holle projectilen, wier buizen achtereenvolgend ontbrandden, eenige vaten buskruid en roche à feu, zonder eenige hoop op redding zich bevonden. Innige deelneming en huivering grijpt ons aan, wanneer wij ons het onbesefbaar treurige lot dezer ongelukkigen voor den geest stellen. Eene verdoovende en aanhoudende uitbarsting, die omtrent zeven minuten aanhield, was het gevolg van dezen

Digitized by Google

rampspoed, en werd slechts even door het gonzend en 7 Dec.
snorrend geluid der bomstukken, ginds en herwaarts door de lucht geslingerd, afgebroken. Het deerlijk verminkte lijk van den sergeant-majoor-vuurwerker is later in de gracht gevonden, waarin het met geweld door eene kleine opening in den revêtementsmuur schijnt geworpen te zijn, en nog slechts aan het wapennommer op de kleeding kenbaar was; van de drie overige ongelukkigen heeft men niets ontdekt. Hevig was het vuur, dat de vijand naar dit punt rigtte, om zoo veel mogelijk van zijne zijde allen aanvoer van hulp tegen te gaan; maar trots het Fransche schutgevaarte, waren er, toen de ontbarsting had opgehouden, eene menigte soldaten, voorzien van spaden, komen aansnellen, om, ware het mogelijk, degenen, die onder de ingestorte aarde en balken lagen, van een' onvermijdelijken dood te redden. Maar zoodra was er niet eene opening gemaakt, of de versche lucht deed de nog smeulende stukken verder in brand slaan en nieuwe projectilen ontsteken, die ieder bedreigden met een' wissen dood.

Omstreeks elf ure in den avond was eene verkenning der aanvalswerken voor *St. Laurent* bepaald, onder het opzigt van den hoofdofficier der buitendienst, den majoor Meijer. Ofschoon de beschikkingen tot dezen uitval doelmatig getroffen en in den aanvang met moed en ijver ten uitvoer werden gelegd, was het detachement, onder de bevelen van den kapitein M. G. Ampt, genoodzaakt te wijken voor den overgrooten toevloed van vijanden, die uit het logement der saillant van den bedekten weg deboucheerde. Gedurende den nacht bezette, even als in den voorgaanden, een aanzienlijk aantal tirailleurs den bedekten weg voor de bastions Toledo en Paciëco (n°. 2 en 3) en het

Digitized by Google

7 Dec. ravelijn voor de hulppoort, hetgeen aanmerkelijk veel tot vertraging der aanvalswerken heeft bijgedragen.

8 Dec. Vroeg in den morgen van den 8sten December verzocht de eerste luitenant Stahl, ridder der Militaire Willemsorde (*), wacht-kommandant van het ravelijn voor de hulppoort, door teekens en toeroepen aan de wachthebbenden in de bastions Toledo en Paciëco, om door hunne tusschenkomst in het kasteel te laten weten, dat er eenige gewonde manschappen van zijnen post moesten afgehaald worden, ten einde dezelve onder geneeskundige behandeling te stellen. De onmiddelijke gemeenschap van dit werk met het kasteel bestond door de brug voor de courtinepoort. Daar deze echter reeds onbruikbaar geschoten en later op last van den opperbevelhebber afgebroken was, werd de gemeenschap slechts door een' plank over de ravelijns gracht met den bedekten weg in de regter wapenplaats daargesteld, waarover de op- en afkomende wachten en piketten, met al den verderen toevoer, zich moesten bewegen. Deze omstandigheid was oorzaak, dat de geblesseerden werden afgehaald met schuitjes, bemand met matrozen van het eskader voor het kasteel, die zich tot het verrigten dezer diensten vrijwillig hadden aangeboden, of wel met manschappen van het detachement onder den luitenant Broers, die tot het verrigten van alle buitengewone diensten van het begin tot het einde der belegering steeds de loffelijkste bereidvaardigheid betoonde. Eindelijk zag de wacht-kommandant, die, van de noodzakelijkheid

(*) Ofschoon Nassauwer van geboorte, betoonde deze dappere door zijn braaf en moedig gedrag, gedurende de belegering van het kasteel zoo wel, als in vroegere gevechten, dat hij aan oud-Nederland, als zijn tweede vaderland, op het naauwst verbonden was.

Digitized by Google

doordrongen, zich zoo zeer beijverd had, zijne ge- 8 Dec.
wonde strijders van geneeskundige hulp te doen voorzien, met genoegen eene kleine sloep, met de flankeurs Straatmeijer en Willekens bemand, door de hoofdgracht zijnen post naderen, om de gewonden naar het kasteel te vervoeren. Een der ongelukkigen, zijnde een soldaat der 7de afdeeling, spande zijne krachten in, om den oever der gracht te bereiken, alwaar de schuit lag, die hem van de plaats zoude voeren, alwaar hij zoo ruim aan de verpligtingen van zijnen stand had voldaan en waar hij een zijner ledematen aan 's lands roem had ten offer gebragt. In weêrwil der verleende hulp, verloor hij bij het instappen der schuit zijn evenwigt en viel in de gracht, die op dat tijdstip nog 12 tot 15 voeten waterhoogte had en waarvan de oevers uit de escarpe- en contre escarpemuren bestond. Een onvermijdelijke dood ware zijn lot geweest, indien de flankeur Straatmeijer hem niet onmiddelijk was nagesprongen, zonder zich te bedenken of de grootte van het gevaar te berekenen; na verloop van eenige oogenblikken had hij het geluk zijn' gewonden krijgsmakker van den bodem der gracht boven water te brengen, die toen door de anderen gevat en in de schuit werd geholpen. Van deze gebeurtenis heeft de wachtkommandant na zijne aflossing een uitvoerig verslag aan den generaal Chassé gemaakt, die deze menschlievende en niet minder moedige daad ook hoog waardeerde, daar zijne excellentie de beide flankeurs Straatmeijer en Willekens voor deze en meer andere moedige bedrijven later tot ridders der Militaire Willemsorde benoemde.

De groote kazerne, vroeger door de bataillons der 10de en een bataillon der 9de afdeeling bewoond, werd tegen twaalf ure in brand geschoten. Deze keer gelukte

Digitized by Google

8 Dec. het niet aan de ijverige tusschenkomst van den luitenant Broers met zijne onderhoorigen, ofschoon alle mogelijke bluschmiddelen in werking werden gesteld, dit schoone en massieve gebouw aan de woede der spoedig toenemende vlammen te ontrukken. Het brandde geheel uit: de kelder onder hetzelve, bewoond door troepen der 10de afdeeling, bleef door de aangewende zorg nog gespaard.

Aan bovenvermeld officier was het bevel opgedragen over een detachement onderofficieren en soldaten, die bij het ontstaan van brand met de aanwending der bluschmiddelen belast waren. Toen men later meer en meer de verzekering kreeg, dat er geene mogelijkheid bestond, om de gebouwen voor de uitwerking van het worpgeschut te beveiligen, werd ditzelfde detachement, dat uit bijzonder kloeke menschen was zamengesteld, gebezigd, om munitie op de buitenposten en in de bastions aan te brengen, hetgeen doorgaans met gevaar gepaard ging.

Gedurende den nacht werden de vijandelijke werkers in de saillant des bedekten wegs van *St. Laurent* tot twee malen toe van hun werk verjaagd, waarbij twee onzer soldaten sneuvelden.

9 Dec. De nacht van den 8sten op den 9den was een der verontrustendsten voor den vijand. »Nimmer," zegt de generaal Haxo, in zijn dagboek, »is het vuur der »citadel zoo erg geweest. De kogels, de bommen, »de grenaten, de blikken doozen en het infanterievuur »hebben ons zeer gehinderd en doen onze aanvalswer»ken langzaam vorderen."

De uitwerking onzer worpschoten scheen vooral op de batterij in *Montebello* van zeer gunstig gevolg te zijn, daar de hevigheid van dit vuur reeds was verminderd in vergelijking met de eerste dagen; zulks

Digitized by Google

werd ook ten stelligste bevestigd door de latere berigten dienaangaande, waarin men verzekert, dat de bommen, uit het kasteel op *Montebello* gerigt, geregeld haar doel bereikten. De vijand deed openlijk hulde aan ons uitmuntend gedirigeerd geschut, waardoor hij aanmerkelijke verliezen leed. Veel onzer projectilen vielen bij herhaling tot midden in de loopgraafwachten en op de batterijen. Op de bediening van het geschut der belegeraars zou door bevoegde beoordeelaars nog al aanmerking kunnen gemaakt worden, daar er eene menigte kogels en bommen over en bezijden het kasteel nederkwamen. 9 Dec.

De flanken en keelen der bastions, ofschoon voor de uitwerking van het worpgeschut door derzelver hecht metselwerk en aarden bedekking genoegzaam beveiligd, waren echter niet genoeg tegen de enfileerschoten gedekt; het was grootenlijks te vreezen, dat de ingangen, aan den buitenkant, door grenaten zouden geënfileerd worden. Het valt moeijelijk, zich de ijselijke uitwerking voor te stellen, welke deze projectilen zouden uitgeoefend hebben in eene zoo opeengedrongene massa menschen, die door de onbruikbaarheid van vele lokalen hunne toevlugt aldaar hadden moeten nemen. Om dat onheil te weren, had de genie stevige traversen voor de ingangen aan de buitenzijde daargesteld, die aan elke zijde niet meer dan de hoogst benoodigde tusschenruimte voor den toegang lieten.

Het was gelukkig voor de bezetting, dat de stad tot dusverre onzijdig had kunnen blijven, daar in het tegenovergesteld geval het Vlaamsche hoofd en de flottille veel van het geschut aan de stadszijde te lijden zouden gehad hebben. Van deze omstandigheid werd een hoogst doelmatig gebruik gemaakt, door elken avond de vervoerbare gekwetsten en zieken naar het

Digitized by Google

9 Dec. Vlaamsche hoofd over te brengen en ze aldaar onder de verpleging van eenige officieren van gezondheid der marine en der aldaar aanwezende troepen te stellen.

10 Dec. Te zeven ure in den morgen van den 10den December begon het vuur in al deszelfs hevigheid; terwijl het gedurende den afgeloopen nacht zich bij afwisseling had doen hooren. De vijand scheen uitsluitend zijn doel door het brutaal misbruiken zijner overmagtige middelen te willen bereiken, daar het hem anders te veel tijd, arbeid en menschen zoude gekost hebben; en evenwel had hem de ervaring nu reeds genoegzaam bewezen, dat er andere dwangmiddelen vereischt werden, om de standvastigheid des braven slotvoogds en den goeden geest der trouwe bezetting tot de overgave der hun toevertrouwde veste te noodzaken.

Onzen landgenooten in het algemeen en elk in het bijzonder, die den krijgsmansstand — den stand van inspanning, van zelfopoffering en soms der snoodste miskenning, maar ook dien van eer en onvergankelijken roem — heeft gekozen, moeten de voorbeelden van heldendeugden, gesproten uit zedelijke beginselen van land- en standgenooten, het hoogste belang inboezemen; daar zij bij den waren krijgsman den wensch doen ontstaan, om zulke verhevene voorbeelden na te streven en zelf in aanzien en roem gelijk te worden aan hen, wier krijgsmansdeugden hij eerbiedigt en wier gadelooze heldhaftigheid hij bewondert. Voor hem dan, kan het volgend verhaal niet dan aangenaam wezen; het betreft een wapenfeit, geschied op last van den opperbevelhebber, omstreeks zes ure in den avond, onder aanvoering aanvankelijk van den braven kapitein Morre: een wapenfeit, dat zeker een der schoonste krijgsbedrijven in de verdediging des kasteels was.

Digitized by Google

Toen de avond was gevallen en het kasteel voor 10 Dec.
het oog der belegeraars, en de bewegingen van deszelfs verdedigers voor het gewapend oog der bespieders in een' digten sluijer van duisternis gehuld waren, die nog door kruiddamp en steeds opstijgende rookwolken uit de smeulende gebouwen werd verhoogd, verzamelde zich eene kleine, maar moedige troep, onder de ijzeren of waterpoort, bestemd, om den vijand ernstig en van zeer nabij te bestoken, hem den aangevallen grond weder te betwisten en de werken, door hem tot dat einde opgeworpen, zoo veel mogelijk te vernietigen. Dit detachement was zamengesteld, als volgt: uit den kapitein Morre, ridder der M. W. O., kommandant; den tweeden luitenant Nantzig, ridder der M. W. O.; den tweeden luitenant Derks; 4 sergeanten, 8 korporaals, 1 horenblazer en 60 flankeurs, vergezeld van een detachement mineurs en geniewerkers, bestaande uit den eersten luitenant Camerlingh, ridder der M. W. O., 1 sergeant, 2 korporaals en 7 mineurs, en 2 korporaals met 30 geniewerkers. Het geheel, onder gemelde poort verzameld zijnde, maakte de kapitein Morre, in overeenstemming met de andere officieren, eenige doeltreffende beschikkingen, deelde allen het doel der onderneming mede en hield vervolgens eene korte, doch bemoedigende en krachtvolle aanspraak, die door de overtuigendste blijken van steeds heerschenden goeden geest beantwoord werd. Hierna werd het detachement door den majoor Voet tot in de caponnière van *St. Laurent* begeleid. Aldaar nogmaals eenige bevelen gevende, ging de kapitein Morre met zijne onderhoorigen door den bedekten weg van het ravelijn hulppoort naar het bepaalde punt, alwaar de uitvoering van den uitval moest plaats hebben, en dat op het glacis voor bastion Toledo gelegen was. In wa-

Digitized by Google

10 Dec. penplaats n°. 2 aangekomen, vermaande de kapitein zijne onderhoorigen tot bedaardheid en naauwkeurige uitvoering zijner bevelen. Vervolgens deboucheerde men in den looppas, met het geweer omlaag, zonder in den aanvang een enkel geweerschot te doen, uit de wapenplaats, regt af op de vijandelijke loopgraaf, die dwars over het glacis vóór genoemd bolwerk heenliep. Tot daar in stilte en in de vereischte orde genaderd, zonder dat de ijverig werkzame vijand iets van het gebeurde scheen te vermoeden, was het de sergeant F. Ver Heijden, bijgestaan door den korporaal van Veen en eenige flankeurs, die het eerst in de loopgraaf te midden der soldaten en werkers sprong en eenigen tijd een scherp gevecht met sabel en bajonet onderhield, waarbij gemelde korporaal en drie flankeurs zwaar gekwetst werden. Deze dapperen bleven echter niet ongewroken, naardien eenige mineurs en soldaten van de loopgraaf-wacht op de plaats bleven, terwijl de overigen door den verhoogden moed der onzen uit de loopgraaf verdreven werden. Middelerwijl dit gevecht voorviel, voerde de kapitein met kracht het overige gedeelte van het detachement aan, dat insgelijks zich in de loopgraaf had geworpen, en als het ware handgemeen was geworden met de zich te weerstellende Franschen. Na een verbitterd gevecht van eenige minuten, was de loopgraaf op dit punt van vijanden schoongemaakt en waren onze medegenomene werkers in staat gesteld, te beginnen met hunnen arbeid, die met de meeste voortvarendheid en ijver — daar het zoo regt van harte ging — werd doorgezet. Binnen den kortst mogelijken tijd had men een aanmerkelijk gedeelte der aanvalswerken afgebroken. Intusschen waren de vijanden op het aangevallen punt versterkt en kwamen met overmagt opdagen; dit

Digitized by Google

belette echter de moedige uitvallers geenszins, om het 10 Dec.
gevecht nog eenigen tijd vol te houden. Deze verhevene volharding werd echter aan de zijde der uitvallers zeer duur betaald, daar de brave kapitein Morre eene doodelijke wonde bekwam, waaraan hij weinige uren later den geest gaf, en de luitenant Nantzig insgelijks als braaf soldaat zijn leven liet. Door den tweede luitenant Derks, die nu nog alleen als aanvoerder was, werd op last van den majoor Voet het kommando over het geheel opgedragen aan den kapitein fungerenden plaatsmajoor Anemaet, die nog eenigen tijd met volharding het slechten der werken deed doorzetten, en vervolgens, met gemeenzaam overleg der luitenants Camerlingh en Derks, na van eerstgenoemden de verzekering ontvangen te hebben, dat de werken des vijands eene naar omstandigheid genoegzame vernieling hadden ondergaan, tot den terugtogt naar het kasteel besloot, welke met de meeste geregeldheid werd ten uitvoer gebragt. Deze uitval, ofschoon met een gering aantal strijders ondernomen, had een resultaal opgeleverd, zoodanig, als men van een driemaal sterker getal had mogen verwachten; meer dan 20 ellen loopgraaf waren vernield door onze arbeiders onder den bedaarden en moedigen luitenant Camerlingh, dien later voor deze en meer andere gewigtige diensten, aan het vaderland bewezen, de uitmuntende onderscheiding ten deele viel van tot ridder van de derde klasse der M. W. O. benoemd te worden. Zes handmortieren van den vijand werden onbruikbaar gemaakt of in de hoofdgracht geworpen, terwijl een aantal buitgemaakte geweren en een kuras, waarmede de Fransche mineurs in hun werk gedekt waren, als zegeteekens door de uitvallers in het kasteel werden medegevoerd. Behalve het verlies der zoo even ver-

Digitized by Google

10 Dec. melde dappere officieren, raakten de korporaal van Veen en zeven flankeurs ligt of zwaar gekwetst. Een mineur bleef als gevangene in de magt des vijands achter.

11 Dec. Een bom viel in den morgen van den 11den December voor in den ingang van een klein kruidmagazijn in bastion Hernando. Door tegenwoordigheid van geest voorkwam een kanonnier, die er werkzaam in was, ongetwijfeld eene uitbarsting. Zoodra hij den val der bom bespeurde, sprong hij in het inwendige gedeelte van het magazijn, sloot er in der ijl den ingang van en wachtte aldus het springen af.

Onophoudelijk duurde de kanonnade aan beide zijden voort en schonk aan de belegerden noch aan de belegeraars rust of verpoozing. Het waren inzonderheid eene menigte Coehoorn-mortieren, waarvan onze artillerie zich bediende, die bij aanhoudendheid hunne grenaten in den bedekten weg der contregarde wierpen, waardoor de vijand veel last en vertraging in zijn werk ondervond. Van deze soort van werpgeschut bediende hij zich wederkeerig in zijne loopgraaf-spitsen, en had, ten einde deze meer krachtdadig te beveiligen, op omtrent 200 ellen van de sterkte twee nieuwe batterijen 24 ponders opgerigt.

De bomvrij gemaakte keukens, waarvan de bezetting tot dusverre vele diensten in het voorzien der noodwendigste behoeften had ondervonden, dreigden elk oogenblik voor het aanhoudend beuken der bommen, die thans onder eene ongehoorde élevatie werden geworpen, in te storten, en ook de blinderingen van kanons en mortieren hadden veel te lijden; enkele waren reeds bezweken.

12 Dec. In het groot bomvrij hospitaal werd een balk door midden geslagen, waardoor echter niemand der lijders

Digitized by Google

gekwetst werd; maar den sergeant van der Velden, 12 Dec.
opzigter der genie, die ijverig bezig was met hulp aan te wenden, trof het ongeluk van zwaar gewond te worden. De ringmuur van het groote kruidmagazijn was aan eene zijde geheel ingeslagen; op het magazijn zelf waren diepe gaten, door de menigvuldige projectilen, die op dit punt nederkwamen, veroorzaakt. Elken avond werden die door den lofwaardigen ijver en de onvermoeide hulp van den luitenant Broers en de zijnen met zandzakken gevuld. Te vergeefs zoude men trachten in de geschiedboeken een voorbeeld aan te treffen van een dusdanig bombardement, als de verfijnde en hoogst beschaafde Franschen tegen het kasteel van *Antwerpen* bewerkstelligden; nimmer heeft eene dusdanige gebeurtenis bij eenig beschaafd volk plaats gehad. De grond op het kasteel was zoodanig omgewoeld, dat de geheele oppervlakte niets dan eenen chaos opleverde, waardoor het transport van munitie en het verplaatsen van geschut uiterst moeijelijk werd. Zelfs de bomvrije lokalen begonnen ons te begeven. De regter flankpoterne van bastion Duc was dusdanig geteisterd, dat de ingang van dezelve bijna geheel was toegevallen, waardoor eenige aldaar rustende manschappen waren gewond: ook de linker poterne van bastion Toledo had eenige barsten in het verwulf bekomen, waarom hetzelve met stuttingen moest onderschraagd worden.

Ten einde de gemeenschap over den wal meer te beveiligen had de genie over eene groote uitgestrektheid eenen gang of loopgraaf over den walgang gemaakt.

Om betoonden moed en beleid te beloonen en om voorbeelden voor kunne krijgsbroeders te stellen, behaagde het den opperbevelhebber, eenige officieren en manschappen tot ridders der Militaire Willemsorde te

Digitized by Google

12 Dec. benoemen en daarbij de volgende dagorder uit te vaardigen:

Order voor de bezetting der Citadel van Antwerpen.

Krijgsbroeders!

De heldenmoed, door ulieden gedurende de belegering dezer sterkte aan den dag gelegd, heeft mijne volkomene tevredenheid weggedragen; gij hebt volkomen aan de verwachting beantwoord, en ik betuig u voor uwe betoonde trouw en standvastigheid mijn' welmeenenden dank.

Krachtens Zijner Majesteits besluit van den 23sten November 1832, waarbij mij de autorisatie wordt verleend, om onder nadere homologatie van hooger eenige versierselen van de 4de klasse der Militaire Willemsorde uit te reiken, zoo benoem ik heden tot ridders derzelve, de Heeren:

Broers, eerste luitenant der 9de afdeeling infanterie.
Voet, majoor, 10de » »
Derks, tweede luitenant 10de » »
Schutter, kapitein, 3de bataillon artillerie N. M.
Doorman, eerste luitenant, 3de » » »
Verschoor, kapitein, 3de » » »
Van Deventer, kapitein, 6de » » »
Van Driel van Goudswaard, tweede luitenant, 6de bataillon artillerie N. M.
Graaf van Limburg Stirum, eerste luitenant der genie.
Ponte, fuselier, 2de batt., 9de afdeel. inf.
Ver Heijden, sergeant, 3de » 10de »
Van Veen, korporaal, 3de » 10de »
Teunissen, flankeur, 3de » 10de »
Ruigrok, flankeur, 3de » 10de »

Digitized by Google

Eisenberger, flankeur,	3de batt.,	10de afdeel. inf.		12 Dec.
Douwe, flankeur,	3de »	10de »		
Bouwman, flankeur,	3de »	10de »		
Van der Kruik, sergeant maj.	3de batt.	artillerie	N. M.	
Robbers, korporaal,	3de »	»	»	
Schophuizen, kanonnier,	3de »	»	»	
Van Suchtelen, sergeant,	1ste batt.	mineurs en sapp.		
Prevost, korporaal,	1ste »	»	»	»
Vosse, mineur,	1ste »	»	»	»

Over welke provisionele benoeming de goedkeuring van Z. M. onverwijld zal worden ingeroepen.

De eerste luitenant Camerlingh van het 1ste bataillon mineurs en sappeurs, benevens de adjudant-onderofficier opzigter der genie Rogér zich mede bijzonder onderscheiden en reeds vroeger deze ridderorde ontvangen hebbende, zoo zullen zij aan Z. M. worden kenbaar gemaakt; terwijl ik aan de sergeanten Keijzer en Kuhle der 10de afdeeling infanterie, benevens den mineur Herbauts en den geniewerker Smit bij deze mijne bijzondere tevredenheid betuig.

Ik houde mij overtuigd, dat deze onderscheiding tot een spoorslag voor de bezetting zal verstrekken, om in het kampen tegen vermoeijenissen en gevaren met onverschrokkenheid en moed te blijven volharden; terwijl ik bij deze de stellige verzekering geef, dat elke uitstekende daad dadelijk door mij zal worden beloond, of naar omstandigheden aan Z. M. kennelijk gemaakt.

Hoofdkwartier Citadel van Antwerpen, den 12den December 1832.

De generaal der infanterie, opperbevelhebber der citadel en van Z. M. zeemagt op de Schelde voor Antwerpen,

(*get.*) Baron CHASSÉ.

Digitized by Google

12 Dec. Heden had de bezetting onder andere verliezen inzonderheid te betreuren het sneuvelen van den kapitein van Onselen, die bij het uitgaan der poterne van bastion Hernando (n°. 1) ter verrigting zijner dienstbetrekking door een grenaat gedood werd.

De approches, die de vijand langs den bedekten weg der contregarde uitstrekte, werden door hem dwars over het glacis van bastion Toledo (n°. 2) naar de saillant des bedekten wegs van dat bolwerk heengeleid, zonder daarom tot aan de kapitaal te naderen. De grachten van het kasteel, door eenen steenen beer tegenover de courtine tusschen de bastions Hernando en Toledo van die der stad gescheiden zijnde, beraamden de belegeraars het ontwerp, om de grachten des kasteels droog te maken, door dezen beer te vernietigen, ten einde het water naarmate het door de Schelde-sluis, die onder het ravelijn der waterpoort was, bij vloed zoude inkomen in de stadsgrachten te laten afloopen. Vermits de grachten der stad een' grooten omvang en breedte hadden, kon men, wanneer men de sluis aan de slijkpoort ten noorden der stad bij vloed digt hield, beletten, dat het water merkbaar in de grachten des kasteels aanwies, en aldus door de waterleiding ook eene aanmerkelijke vermindering van water in de grachten van *St. Laurent* verkrijgen. Om tot dit resultaat te geraken, had men door Belgische werklieden de stadsgrachten op sommige plaatsen laten verdiepen, en opende men tegelijk eene ontlasting in eenen polder beneden de stad, ten einde eenen gemakkelijken afloop te bezorgen. In den nacht van den 12den op den 13den December bezweek de beer, waardoor de grachten van het kasteel zoo weinig water konden ophouden, dat er mogelijkheid bestond, bij ebbe of laag water dezelve door te trekken. Door

Digitized by Google

dezen toestand werd de sterkte van een voornaam hulp- 12 Dec.
middel ter verdediging beroofd en was aan het gevaar van verrassing blootgesteld, te meer te vreezen, daar het ravelijn der hulppoort van geen' escarpemuur voorzien was, en de revêtementen slechts 10 of 12 voeten hoogte hadden. Als men daarbij in aanmerking neemt, dat de nachten in dit jaargetijde lang en soms duister zijn, zal men deze vrees niet als overdreven kunnen aanmerken. Dit alles vorderde eene verhoogde waakzaamheid en versterking van het wachthebbend gedeelte. Om deze toegangen te bewaken, liet de opperbevelhebber wachten met lansen gewapend onder de blinderingen in de lage flanken plaatsen, ten einde daarmede des noods den vijand des te beter te kunnen weren.

Het vijandelijk vuur was in den nacht van den 12den 13 Dec.
op den 13den December zoo sterk en aanhoudend, als men zulks nog niet had ondervonden. Men had opgemerkt, dat zich twaalf tot veertien bommen op hetzelfde oogenblik in de lucht bevonden.

Het Antwerpsch kasteel was nu ruim twaalf dagen belegerd en ongehoord beschoten, zonder dat de overmagtige vijand met deszelfs onuitputtelijke hulpbronnen één steen, als het ware, had vermeesterd. IJdel waren al zijne pogingen geweest, schimp en schande zijn loon, eer en roem het deel der bezetting. Nog wapperde oud-Neêrlands zegevaan op de transen der benarde veste. Deze volharding leerde aan de oproerzuchtige en wufte natiën, dat alleen liefde tot het vaderland, gehechtheid aan wetten en zeden, en een gevoel van hoogen eerbied voor den vorst moed schenkt, om alle gewelddadige middelen te verachten, ongemakken en ontberingen te lijden en des noods den dood onbekommerd te gemoet te gaan.

Digitized by Google

13 Dec. De Fransche veldheer zag zich genoopt, hoedanig hij ook daardoor in zijne beraamde ontwerpen was teleurgesteld, hulde aan de verdediging te doen. Een' dergelijken tegenstand had hij zich niet voorgesteld; het scheen hem reeds te berouwen, den aanval niet van de stadszijde ondernomen te hebben, daar deze zijde hem meer vermeende hulpmiddelen aanbood, die den spoedigen val van het kasteel konden bewerken, daar het beter was, volgens zijn gezegde, een aantal huizen, dan zoo vele menschenlevens op te offeren. De maarschalk had sedert eenige dagen zijn' nadrukkelijken wil te kennen gegeven, om de noodzakelijke werkzaamheden, die de bestorming der lunette *St. Laurent* moesten voorafgaan, meer krachtdadig door te zetten. De handhaving zijner eigene waardigheid en de eer der groote natie vorderden eene beslissende onderneming; want voor het oog van geheel Europa moest het uiterst vreemd schijnen, dat een der grootste veldheeren van een krijgshaftig volk, toegerust met de kern aller wapens van een gansch leger en onuitputbare bronnen ter zijner beschikking, door eene eenvoudige sterkte met 4000 verdedigers reeds zoo vele dagen uitsluitend werd bezig gehouden. Dit alles besefte ongetwijfeld de maarschalk, en echter durfde hij op eene verrassing bij de bekende waakzaamheid der bezetting evenmin rekenen, als op het welslagen eener gewelddadige bestorming bij de beproefde volharding; niets scheen dus over te blijven, dan door een geregeld beleg en aanval de bezetting tot de overgave der veste te noodzaken.

De kapitein der artillerie van Hoeij Schildhouder van Oostée omstreeks vier ure in den middag bezig zijnde met eenige worpschoten uit een mortier, voor de linker face in bastion Toledo geplaatst, waar

Digitized by Google

te nemen, werd doodelijk door een geweerkogel aan 13 Dec.
het hoofd gewond, aan de gevolgen waarvan hij slechts weinige oogenblikken daarna overleed. Volgens de getuigenis van den generaal Chassé, welke gestaafd werd door ieder, die hem gekend heeft, verloor de bezetting in hem een uitstekend braaf, kundig en zeer voortvarend officier, door allen bemind en algemeen betreurd; want de soldaat en zijne kameraden hadden in hem een' verzorger en een' waren vriend verloren.

Door het doordringen van eene bom in een der kelders, waarin een gedeelte der 10de afdeeling gehuisvest was, werden twee officieren gewond en eene vrouw doodgeslagen. Meer dergelijke onheilen waren aan de orde van den dag en de middelen, om deze te weren, werden meer en meer schaarsch.

De approches waren thans door den vijand langs de kapitaal van bastion Toledo en tot de saillant van de wapenplaats voortgezet, en vandaar vervolgd door eene nieuwe branche, die zich op den kruin van het glacis langs den bedekten weg der linker face van dat bastion tot tusschen de eerste en tweede travers uitstrekt en de bekrooning daarvan begint te vormen. Door een gelukkig daarop gerigt vuur uit de hooge flank van bastion Hernando, door het werpen van spiegelgrenaten en door de handmortieren van bastion Toledo, werd echter dit werk aan den vijand zeer moeijelijk gemaakt, en hetzelve tusschenbeide voor eenige oogenblikken geheel verlaten.

Het kleine fortje *St. Laurent* was sedert eenige dagen het punt, dat de belegerden en belegeraars elkander met verwoedheid betwistten; beide partijen schenen van de belangrijkheid van deszelfs bezit doordrongen. Tot de derde parallel genaderd, had de

Digitized by Google

13 Dec. maarschalk de vermeestering van dit werk, hoe en voor welken prijs, onherroepelijk in dezen nacht besloten. Toen de vijand zijne sappe tot in den bedekten weg van *St. Laurent* had voortgezet, besloot de generaal Haxo, om door het aanbrengen van drie mijnen in de saillant van het werk eene beklimbare bres te doen ontstaan. Sedert de laatste dagen had men den vijand herhaalde malen, vooral des nachts, aan den bekleedingsmuur werkzaam gehoord en zelfs met een klein vlot, waarmede men den overgang over de gracht bewerkstelligde, waargenomen. De gracht van *St. Laurent* kon niet genoegzaam door de achterliggende werken met geschut bestreken worden; daardoor had zich de vijand op dit punt meer ongestoord kunnen nestelen en zijn werk voltooijen. Vermits hij van alle zijden ruim met tirailleurs en geschut omgeven en door schouderweringen gedekt was, scheen de mogelijkheid, om den vijand zijne pogingen tot daarstelling der mijnen te doen staken, zeer twijfelachtig. Misschien zoude hij door de bezetting voor het oogenblik door groote opoffering te keeren zijn geweest; doch men zou hem echter zijn werk niet duurzaam hebben kunnen beletten. Het eenigste, wat der bezetting van *St. Laurent* met hoop op goeden uitslag overbleef, was, om de arbeiders onmiddelijk boven hunne hoofden van het plongée der borstwering te bestoken, en zoo doende hun verblijf in de gracht zoo lastig en onrustig mogelijk te maken. Tot dat einde had zich de kapitein van Well Groeneveld, kommandant der wacht, tot voorbeeld en aanmoediging zijner onderhoorigen, met een geweer gewapend in een der schietgaten begeven en bespiedde vandaar den ijverig werkzamen vijand, die thans bezig was, met zorgvuldigheid de geladene mijnkamers door zand-

Digitized by Google

zakken en andere daartoe bestemde middelen te sluiten (*). De kans gunstig achtende, om het schot aan te wenden, loste hij het geweer en trok zich toen terug; maar voordat hij zich gedekt had, werd hij door eene menigte geweerschoten begroet, waarvan een kogel hem eene wonde door den arm en in de zijde toebragt. Ofschoon de wonden van den kapitein van Well Groeneveld niet als gevaarlijk waren aan te merken, vorderden zij echter door geneeskundige hulp onderzocht en verbonden te worden; hij zag zich dus verpligt, het kommando van zijnen post over te geven, waarmede toen, op last van den majoor Voet, de eerste luitenant Boers, die het bevel in de caponnière *Kiel* voerde, belast werd. Op zijnen nieuwen post aangekomen, onderzocht deze officier met naauwkeurigheid den vegen toestand, waarin *St. Laurent* op dat tijdstip verkeerde, mitsgaders de hoeveelheid verdedigers, die ter zijner beschikking stond, en bevond de sterkte te zijn één officier en omtrent honderd soldaten, waaronder eenige artilleristen en handlangers. Van zijne bevinding kennis gegeven hebbende aan den hoofdofficier der buitendienst, den luitenant-kolonel Naudascher, wachtte hij met gelatenheid en vertrouwen de toekomst af. 13 Dec.

De traag voorbijkruipende uren van den guren langen winternacht verliepen onder een ontzettend gebulder van het weêrzijdsch geschut, terwijl een

(*) Volgens de Fransche berigten was de mijn in drie kamers verdeeld, welke omtrent dertig voeten onder de grondvlakte der lunette zich uitstrekten. Elk van deze drie kamers was met 500 kilogrammen buskruid gevuld, die vervolgens met zandzakken gesloten werden. (Zie *Emancipation* van 14den December 1832.)

Digitized by Google

13 Dec. aanhoudend geweervuur de belegeraars van de waakzame strijdvaardigheid der wachthebbenden overtuigden. Ofschoon niet zonder beklemming, verbeidde men echter met standvastigheid de nakende gebeurtenis, en elk bereidde zich voor op hetgeen te wachten stond. Evenwel vergunde de post-kommandant niet, dat men deze beslissing, als het ware, werkeloos zoude te gemoet gaan, maar spoorde en moedigde zijne onderhoorigen door opwekkende en krachtige toespraak tot standvastige bedaardheid en het wakker onderhouden van het vuur aan. De laatste hand was aan het sluiten der mijn gelegd; deze was ten volle gereed, om elk oogenblik ontstoken te kunnen worden; de werkers en loopgraafwachten hadden zich reeds uit den omtrek der mijn verwijderd, de tot bestorming bestemde troep stond met gespannen verwachting de uitwerking derzelve af te wachten, terwijl het geschut en geweervuur meer en meer verminderde en ten laatste in den omtrek van *Laurent* geheel zweeg. Plotseling schudde het werk op deszelfs fondamenten; eene doffe, maar in hevigheid toenemende ontbarsting had in deszelfs inwendige plaats. De walgang, de borstwering en de gewelven der onder de saillant gemetselde kruidmagazijntjes werden met eene onbeschrijfelijke hevigheid van elkander gescheurd en de vlam der kruidmassa drong heen door alle openingen der ontbarsting; stukken metselwerk, blinderingsmiddelen en al, wat zich boven de mijn-ontbarsting bevond, werd met een woedend geweld in de lucht voortgeslingerd; eene dikke zamengepakte rookwolk steeg uit de ontbrande mijn, als uit de kaken van een' afgrond, omhoog, en breidde zich in eenen aschgraauwen gloed boven *St. Laurent* uiteen, zoodat de uitwerking en voortgebragte verwoesting voor het oog

Digitized by Google

der beide strijdende partijen verborgen bleven. De he- 13 Dec.
vige schok had den bekleedingsmuur voor een groot gedeelte in de gracht geworpen en de bres voltooid. Het water, door den drang tot buiten zijne oevers voortgestuwd, had eene hoeveelheid rijsbossen, die tot aanvulling der bres bestemd waren, uit hun verband gerukt. Eene tweede, echter veel minder hevige ontbarsting volgde op de eerste, die men toeschreef aan de ontbranding van eenig kruid en patronen, in een der magazijntjes geplaatst. Het buitengewone van dit voorval, de schrikwekkende ontbarsting, de persende lucht en stikkende kruiddamp, maar vooral de vrees, dat nog een grooter gedeelte der lunette ondermijnd zoude wezen, had de onrust in de harten der soldaten ten top doen stijgen en was oorzaak, dat er eenigen hun behoud in de vlugt naar het kasteel zochten. Evenwel, het goede voorbeeld van den wacht-kommandant, de kalmte en krachtige krijgstaal van den geachten, onder de wapens grijs geworden overste Naudascher (in onderscheidene hagchelijke omstandigheden beproefd, eerwaardig als mensch, als krijgsman en Christen), overreedde de vlugtenden, om naar hunnen post terug te keeren, en herstelde binnen weinige oogenblikken de gestoorde orde, zoodat weldra het geweervuur langs het staande gebleven gedeelte der borstwering met kracht hervat werd en de naderende bestormers deed ondervinden, dat de uitwerking der mijn wel de verwoesting, maar geenszins de ontruiming van *St. Laurent* ten gevolge had gehad. Toen alles bij den vijand tot den storm gereed stond, verkenden een officier en een onderofficier de bres en bevonden haar bruikbaar. De keurkompagniën van het 65ste regement waren bestemd, het werk van twee zijden langs den keelmuur en door de bres binnen te dringen.

Digitized by Google

13 Dec. De kapitein Bonelli en de luitenant Duverger marscheerden met hunne onderhoorigen moedig naar het bestemde punt; op de helling der bres ontwikkelden zij hunnen troep, en onder het roepen van *en avant! en avant!* drongen de vijanden van beide zijden de geteisterde lunette binnen, zonder een enkel geweerschot te lossen, maar bragten alleen eenige bajonetsteken en sabelhouwen aan de eerste verdedigers toe. Onder deze bevond zich de ongelukkige Gooze Morre, die behalve eenige bajonetwonden het verlies van linkerarm en regterhand te betreuren had. Intusschen wierp zich de luitenant Boers met den degen in de vuist tusschen beide de vechtende partijen. Wel beseffende, dat het behouden van zijnen post tegen een' talrijken steeds aanwassenden vijand niet mogelijk meer was, en dat dus het langer volhouden van een hopeloos gevecht nutteloos bloedverspillen zoude wezen, sprak hij den Franschen kapitein in diens landstaal krijgshaftig aan. Daar ook zijn schoon militair uiterlijk en krachtvol voorkomen (*) aan zijne woorden den noodigen nadruk bijzetten, hield het gevecht aan beide zijden onmiddelijk op en werd het overige der bezetting, als 1 officier, 1 sergeant, 1 korporaal, 51 soldaten en 3 kanonniers, als krijgsgevangen aangemerkt, terwijl het overige gedeelte der wachthebbenden, na de vermeestering der lunette, van de verwarring gebruik gemaakt en door de keel zich naar

(*) In de *Emancipation* van den 14den December 1832 wordt omtrent den eersten luitenant Boers gezegd: »Hij »heeft in zijn voorkomen meer van een Spanjaard, dan van »een Hollander; zijne gelaatstrekken duiden eene groote geest»kracht aan en hij schijnt niet zeer geneigd, om op de hem »gedane vragen te antwoorden."

Digitized by Google

het kasteel teruggetrokken had, om de vroegtijdige gevangenschap aldus te ontsnappen. De vijand vond in de lunette *St. Laurent* één houwitser, één zesponder (schoon wegens de vernieling der affuiten onbruikbaar) en twee handmortieren. Onder het bovengemelde getal door den vijand bij de vermeestering gevangen gemaakte manschappen bevonden zich acht zwaar gewonden, die te *Antwerpen* in het burgergasthuis onder de moederlijke verpleging der geestelijke zusters van liefdadigheid werden gesteld, terwijl drie ongelukkigen hun leven onder de ingestorte mortierblindering bij de ontbarsting der mijn gelaten hadden. 13 Dec.

Digitized by Google

DERDE HOOFDSTUK.

Loopende van na de inneming der lunette St. Laurent *tot het wegvoeren der bezetting naar Frankrijk.*

14 — 30 December 1832.

Onze eer bleef onbevlekt al is de burg gevallen,
Maar schande dekt het hoofd der onbezonnen Gallen.
Al werd ons erf miskend, ons heilig regt vertreên,
Toch zweeft de smetlooze eer om Neêrlands vanen heen.

X.

---

14 Dec. Toen het daglicht op den 14den December genoegzaam doorgebroken en de dikke nevel, waarin zich alle in de nabijheid liggende voorwerpen hulden, langzaam opgetrokken was, deden zich ook van lieverlede de buitenwerken, waaronder het overweldigde *St. Laurent*, aan het oog der verdedigers in derzelver gehavenden toestand voor. De Franschen, te zeer van het onmisbaar bezit van dit werk tot de vorderingen van het beleg overtuigd, hadden zich den weinigen tijd, die na de vermeestering voor het aanbreken van den dag te hunner beschikking stond, ten nutte gemaakt,

Digitized by Google

door een gedeelte van het werk tot den aanval der 14 Dec.
achterliggende posten en versterkingen in te rigten. De inbezitneming der lunette was een onschatbaar voordeel tot de veilige en zekere vordering der aanvalswerken voor den vijand; zonder haar was het hem onmogelijk, de zoogenaamde contrebatterijen tegen de flanken der bastions Hernando en Paciëco op te rigten en de belegerden uit den bedekten weg van het ravelijn te verdrijven. Reeds onmiddelijk bragt hij de lunette in verband met de derde parallel, door eene loopgraaf langs den keelmuur en de gracht der linker flank te openen. De vijand trachtte de bekrooning des bedekten wegs van het aangevallen bolwerk te verlengen, hetwelk nogtans door het goed gedirigeerd geschut der hooge en lage flanken van bastion Hernando werd belet. Daarentegen was het gemis van *St. Laurent* een onherstelbaar verlies in de verdediging; de toegang tot de werkzaamheden des vijands was ons thans geheel verboden. Gedomineerd door het logement, dat de vijand daarin vervaardigde, en door de regter face der contregarde, was het evenmin mogelijk, zich in massa in den bedekten weg te vertoonen. Hoofdzakelijk moest de bezetting zich dus voortaan tot de verdediging van den hoofdwal en het ravelijn van het aangevallen front des kasteels bepalen.

Onze wacht achter de palissadering in de uitspringende wapenplaats vóór het ravelijn: nu de uiterste post naar de belegeraars: had zich met den meesten spoed door aarde en zandzakken versterkt, ten einde den vijand in het front en in de linker flank krachtdadig te bestoken. Ook had men achter de gepalissadeerde crémaillère der regter face van dit ravelijn post gevat, om zich voet voor voet te kunnen verdedigen.

Digitized by Google

14 Dec. Aan het groot bomvrij hospitaal werd eene verzakking naar voren bespeurd, zoodat men met siddering eene instorting van hetzelve te gemoet zag. Het bewustzijn der lijders van den dreigenden toestand des verblijfs, waarin zij zich tot de verpleging hunner eervol bekomene wonden veilig waanden, moest hartverscheurend geweest zijn, te meer, daar zij voor verre het grootste gedeelte door het gemis van een hunner ledematen of door zware verwonding buiten staat waren dit nakend onheil te ontvlugten. Gelukkig echter voor het geheel en voornamelijk voor de lijdende bewoners van dit verblijf, dat men deze omstandigheid gedurende het beleg kon geheim houden. Treurig was het voorzeker voor elk gevoelig wezen, een dergelijk ongeluk te kunnen voorzien, zonder in de mogelijkheid te verkeeren, om afdoende hulp aan te wenden tot wering van een' dergelijken ramp. De naam van den eersten luitenant van Uden zij hier dankbaar herinnerd wegens de onvermoeide zorg en vlijt, die hij in de laatste dagen van het beleg elken dag in het werk stelde, door het onderschragen der blinderingsmiddelen, welke voor het beuken van het vijandelijk werpgeschut schenen te bezwijken; ten einde zoo doende het dreigend gevaar, voor zoo ver menschelijke hulp in deze hagchelijke omstandigheden daartoe nog iets vermogt, af te wenden.

In den nacht was het vuur niet zoo hevig als naar gewoonte, doch werd in den morgen met geweld hervat, terwijl hetzelve uit de beschadigde werken en blinderingen met nadruk en goed gevolg werd beantwoord.

15 Dec. De vlaggelijn, in den morgen van den 15den December in stukken geschoten, werd door een' matroos, bestemd tot het afhalen der gekwetsten van de buitenposten, onder eene hagelbui van kogels weder in-

Digitized by Google

geschoven en de vlag daarna onder een luid hoera op- 15 Dec.
nieuw in top geheschen. De opperbevelhebber, van dit bedrijf kennis krijgende, liet den matroos bij zich ontbieden, betuigde zijne tevredenheid en schonk hem een goudstuk voor deze wakkere handelwijze.

Een batterij-buskruidmagazijntje op de courtine tusschen de bastions Hernando en Alba, welks resistentie geen twijfel overliet, was, na door de bommen zwaar beschadigd te zijn, des nachts gesprongen; een dergelijk magazijntje was in bastion Duc geheel vernield.

Wanneer men, over den wal gaande, een' blik op het inwendige des kasteels werpt, doet zich niets dan eene volslagene verwoesting aan het oog voor, niets dan puin met half verteerde balken, deuren, vensters, gebroken huisraad, vermengd met kogels, stukken bommen en grenaten, terwijl een ontelbaar getal bommegaten het plein geheel heeft opgewoeld.

Behalve de verbinding, die de vijand tusschen *St. Laurent* en de derde parallel trachtte te bewerkstelligen, had hij nog eene andere communicatie uit deze parallel naar het couronnement begonnen; doch deze werken werden uit de linker flank van bastion Paciëco zoodanig beschoten, dat zij nu en dan geheel verlaten moesten worden. De bekrooning van de linker face des bedekten wegs voor het aangevallen bolwerk werd door de regter flank van bastion Hernando ook met vrucht beschoten. Het gedemonteerd geschut op het front d'attaque werd door de volharding en onvermoeiden ijver onzer artillerie geremplaceerd; tevens was in het ravelijn hulppoort een steenmortier in werking gesteld.

De wacht, in de uitspringende wapenplaats voor dit ravelijn slechts op eenige schreden van de aanvalswerken verwijderd, had de vijand tot nu zeer bestookt.

Digitized by Google

15 Dec. In den namiddag noodzaakte hij deze wacht door het aanhoudend werpen van grenaten, naar de inspringende regter wapenplaats terug te trekken, na een verlies van één sergeant, één korporaal en negen soldaten ondergaan te hebben, en nadat de aarden werken en palissaden zoodanig waren beschadigd, dat zij geene bedekking meer aanboden. De inspringende wapenplaats had een' zwaar gepalissadeerden tamboer met créneaux voor infanterie, waaruit de vijand, die eene menigte tirailleurs in den bedekten weg had gezonden, met nieuwen moed werd bevochten.

Sedert den dag, dat de aanvalswerken tot den voet van het glacis der lunette *St. Laurent* waren gevorderd, tot dien der vermeestering van dit werk, was het weder over het algemeen vrij goed geweest en niettegenstaande de dikke nevel, welke in de laatste dagen heerschte, had een ligte vorst den grond harder en het verblijf in de loopgraven en op de wallen minder moeijelijk gemaakt, dan in de eerste dagen van het beleg. Na dit laatste tijdstip was de regen echter weder dikwijls en in overvloed gevallen, waardoor de vijand in zijn werk zeer werd benadeeld, zoodat daarover in zijne berigten bittere klagten vòorkomen. Maar niet minder had de bezetting met het gure, vochtige weder te kampen, waarvan zij het onaangename niet alleen op de wallen ondervond; want daar de oppervlakte van het kasteel naar eenen grooten modderpoel geleek, werd ook het gaan en vervoer van munitie en levensmiddelen uiterst moeijelijk. Daarenboven ondervond zij in hare ellendige onderaardsche verblijven den nadeeligen invloed van het vochtige weder in al deszelfs onaangenaamheden, wijl de grond aldaar met een dikke korst van modder en vuil bedekt werd, die den vermoeiden soldaat, bij al zijne ontberingen van het nood-

Digitized by Google

wendige, ook geen droog plekje gronds meer tot uit- 15 Dec.
rusten aanbood.

In het kasteel was men niet zonder bezorgdheid, 16 Dec.
dat de vijand, even als in den bekleedingsmuur van *St. Laurent*, ook eene mijn in bastion Toledo tot verkrijging eener bres zou trachten te bewerkstelligen. Tot het naauwkeurig onderzoek te dien opzigte bedacht de majoor Voet een middel, om den muur van dit bolwerk elken nacht te laten onderzoeken, waartoe de lage waterstand in de grachten de mogelijkheid aanbood. De sergeanten Oldenbroek en Horreman, die zich tot de uitvoering dezer dienst vrijwillig aanboden, lieten zich 's avonds en meermalen des nachts langs den bekleedingsmuur der lage flank afzakken, en gingen dan gedeeltelijk door het water, voorzigtig, om niet door den vijand ontdekt te worden, langs den voet van den revêtementsmuur tot aan de saillant; doch nimmer hebben deze onderofficieren van de vervaardiging eener mijn iets ontwaard.

Bij het grootste gedeelte der bezetting werd de moed en de ijver opgewekt en gaande gehouden door het onvergelijkelijke voorbeeld van den majoor Voet in verachting van alle gevaren en rustelooze bezorgdheid voor alles, wat betrekking tot de verdediging had, van de geringste tot de gewigtigste aangelegenheden, waarbij zijne veel omvattende militaire kennis en zijn helder oordeel schitterend uitblonken. Dag noch nacht zich rust gunnende, zag men hem dikwijls in hetzelfde uur, dat hem afgemat en uitgewaakt op het armzalig leger had zien nedervallen, wederom op de wallen of in den bedekten weg de soldaten door toespraak bemoedigen, de rigting hunner schoten regelen en den vijand in zijne vorderingen waarnemen, of zich bezig houden met in het hospitaal den gekwetsten

Digitized by Google

16 Dec. en zieken door deelnemende minzaamheid een' vertroostenden balsem in hunne treurige omstandigheden toe te dienen. Nu eens met slijk overspat, dan druipend van water, bevorderde hij overal den goeden geest door zijn bemoedigend voorbeeld. Geene vermoeijenissen werden geleden, geene gevaren doorgestaan, waarin de brave Voet niet deelde. Om zijnen gebrekkigen en moeijelijken gang was hij steeds verzeld van een' soldaat als bediende, die hem mantel of lantaarn nadroeg. Twee dezer bedienden werden acheenvolgens aan zijne zijde onherstelbaar gewond, waarover hij de hoogste gevoeligheid aan den dag legde. Algemeen bewonderde men hem (*), en de achting van allen was groot voor dezen waardigen hoofdofficier. Gewis kan het vaderland het gewigt, dat de majoor Voet (†) in de schaal der verdediging van het Antwerpsche kasteel heeft gelegd, niet beter vergelden, dan door zijnen roemrijken naam, met dien van zoo vele andere braven, tot het verste nageslacht te doen voortleven.

17 Dec. Over het algemeen waren 's vijands werken gedurende den nacht weinig gevorderd; hij scheen zich uitsluitend tot het verdiepen en verbreeden der reeds uitgevoerde bepaald te hebben. Het daarstellen der communicatie van het couronnement voor de linker face van bastion Toledo naar de loopgraaf van *St. Laurent* werd in den morgen van den 17den December door ons geschut nog zeer bemoeijelijkt. Voor deze vertraging in zijn werk wilde de vijand zich door een

(*) Welligt heeft deze bewondering aanleiding gegeven, dat men hem de zonderlinge benaming gaf van den bomvrijen majoor.

(†) Thans kolonel en kommandant van het regiment grenadiers.

Digitized by Google

verdubbeld hevig bombardement wreken, waardoor hij 17 Dec.
het verlies aan gedemonteerd geschut en de vernieling van blinderingen vergrootte. Uit hoofde der nabijheid der aanvalswerken plaatste hij eene menigte scherpschutters in dezelve, waardoor de bezetting veel nadeel ondervond, vooral door de juiste rigting, die zij aan hunne schoten wisten te geven.

In bastion Toledo werkte men ijverig, onder opzigt van een officier der genie, om het reduit in deszelfs voormaligen weerbaren staat te herstellen, daar de palissadering en fraisering totaal vernield waren. Ernstig was men er op bedacht, om den vijand bij het bestormen der bres kloekmoedig af te wachten, waartoe het flankbataillon der 10de afdeeling door den opperbevelhebber bestemd was, en waarvan de voorste gelederen op de kruin der bres met stormmessen en lansen, die tot dat einde in het bastion voorhanden waren, zouden gewapend geworden zijn. Met den besten wil en de krachtigste volharding mogt het aan de werkers echter niet gelukken, slechts een gedeelte der palissaden te herstellen, wordende zij aanhoudend door zwermen van grenaten begroet uit een spiegelmortier, die de vijand aan de kruin van het glacis in werking had gesteld en waarvan de lading meestentijds achter in het bastion nederkwam. Eerst na het dooden en verwonden van een aantal werkers werd tot de staking van den arbeid besloten.

Naar gelang het beleg langer duurde, werd men meer en meer gemeenzaam met en onverschillig omtrent de uitwerking van het vijandelijk geschut. Het oefende op verre na dien grooten invloed op de zedelijke kracht der bezetting niet meer uit, welken het in den beginne te weeg bragt. Te naauwernood sloeg men de vallende bommen en grenaten gade, even of derzelver vernie-

Digitized by Google

17 Dec. lende brokken geene uitwerking meer deden. Tot een blijk van deze roekelooze gemeenzaamheid strekke het volgend voorval. Een soldaat, als handlanger der artillerie dienst doende, stond in een der bastions bij een officier der artillerie, toen een grenaat op de zijde in de blindering van het bastions-kruidmagazijntje viel en daarin bleef zitten met de rookende buis naar boven. Daar de officier bemerkte, dat de buis bleef rooken, en besefte, welk groot ongeluk zulks ten gevolge kon hebben, zeide hij tot den nevens hem staanden soldaat: »Dat ding daar kan nog gevaarlijk worden." — »Ik zal er eens naar gaan zien," — antwoordde deze en klauterde oogenblikkelijk tegen het magazijntje op, trok de rookende grenaat uit de aarden blindering en wierp ze verre weg (*). Aan een dergelijk bedrijf behoeft men in de gegevene omstandigheden niet veel waarde te hechten; maar men mag toch erkennen, dat de koelzinnige handelwijze van dezen soldaat een stout bestaan was. Almede tot een blijk van onverschilligheid voor het vuur des vijands diene, dat wanneer een grenaat uit een' langen houwitser van acht duim nieuw model met een helsch geweld de lucht doorkliefde, de soldaten spottend elkander toeriepen: »*Dat is de snelpost! die brengt de tijding, dat Jan van de hoofdwacht goed teregt is gekomen*" (*).

Ten einde zijne tevredenheid te betuigen, en den soldaat in de bestaande hagchelijke omstandigheden aan te moedigen, vaardigde de opperbevelhebber thans de navolgende dagorder uit:

(*) Zie Staats-courant, 15den December 1832.

(†) Zij gaven dezen naam aan eenen 2/4 ponder, op het reduit van bastion Duc geplaatst, die van den aanvang des belegs tot het laatst met kracht en goed gevolg gewerkt heeft.

Digitized by Google

Spitsbroeders! 17 Dec.

Ik heb reden, om over uw gedrag voldaan te zijn. De vijand zoowel als uwe landgenooten doen hulde aan den moed, welke door u wordt aan den dag gelegd; geheel Europa vestigt het oog op onze bedrijven en de Belgen zijn getuigen uwer dapperheid tegen eenen magtigen vijand.

Het is mij bekend, dat gij in bekrompene poternen groote ontberingen moet ondergaan en ik deel in deze ongelukken; maar hieraan kan veel verholpen worden, door dezelve zoo veel mogelijk in een' zindelijken staat te onderhouden, waarop de heeren hoofdofficieren zorgvuldig dienen te letten. Uwe vermoeijenissen zijn wel is waar menigvuldig, maar groot is ook de eer, welke u hierna te wachten staat. Het strekt mij intusschen tot een groot genoegen, te vernemen, dat, onaangezien de vermoeijenissen en ontberingen, gij steeds met den besten geest bezield blijft; dit bewijst, dat gij krijgslieden zijt, die niet alleen gevaren des oorlogs weet te trotseren, maar ook des noods alle ontberingen en ongemakken te dragen; hierin volhardende, zullen ook wij aan den Hollandschen naam eenen nieuwen luister bijzetten.

De heeren kommandanten der korpsen worden mits deze uitgenoodigd, om van elk der door hunne onderhebbenden verrigte of nog te verrigten heldendaden of bijzondere volharding of edelmoedig bedrijf, naauwkeurig aanteekening te houden en mij daarmede bekend te maken, terwijl ik bij deze de plegtige verzekering geef, dezelve te zijner tijd onder het oog van Zijne Majesteit onzen geëerbiedigden koning te brengen.

Digitized by Google

17 Dec. Citadel van Antwerpen, den 17den December 1832.

De generaal der infanterie, opperbevelhebber der citadel en Z. M. zeemagt op de Schelde voor Antwerpen,

(*get.*) Baron CHASSÉ.

18 Dec. Den 18den December had de vijand het couronnement tot aan deszelfs verlenging in verbinding met de communicatie aan de keel van *St. Laurent* bewerkstelligd; hij had vandaar eene loopgraaf langs den bedekten weg der linker face van het ravelijn hulppoort tot aan de tweede travers gebragt. De inbezitneming van dit ravelijn was thans het doel geworden, waarnaar de vijand met de krachtigste inspanning streefde; geene moeite en opofferingen schenen te gewigtig, om hem van dit plan af te leiden; de vermeestering van hetzelve scheen onmisbaar, om den weg tot den hoofdwal te bespoedigen en gewisser te banen; buitendien zoude zulks eenen nieuwen luister aan dit beruchte beleg bijzetten en nieuwe stof opleveren voor de Fransche dagbladen, om de krijgshaftigheid dezer natie wereldkundig te maken.

Eene ontzettende kanonnade uit al het belegeringsgeschut was het voorspel van hetgeen in den avond een aanvang moest nemen en gedurende den nacht zou vervolgd worden. Te vijf ure begaven zich twee bataillons werkers, van schoppen en houweelen voorzien, ribben, horden, schanskorven en fascines dragende en voorafgegaan van drie brigaden sappeurs en mineurs, door een duister, regenachtig weder begunstigd, naar de derde parallel. Toen de avond geheel gevallen was, begonnen de mineurs en werkers, onder de leiding

Digitized by Google

van een bataillons-chef der genie, de gracht van het ravelijn, niet ver van de saillant, te dempen. De kapitein van Krieken voerde het bevel over één officier en honderd soldaten in dit werk; al spoedig ontwaarde hij uit de buitengewone maatregelen van den vijand, ofschoon met de meeste omzigtigheid en stilte uitgevoerd, zijn vermoedelijk oogmerk. Gemelde kapitein stelde met eene hem eigenaardige bedaardheid op alles orde; zijne beschikbare magt zoodanig verdeelende, als hem het doelmatigst tot verdediging voorkwam, liet hij door den wachthebbenden onderofficier der artillerie die rigting aan de spiegel- en handmortieren geven, welke den vijand in zijne verrigtingen de meeste vertraging kon doen ondervinden. Na het nemen dezer maatregelen wachtte hij rustig af, wat de omstandigheden, waarin hij zich geplaatst zag, zouden opleveren. Tegen acht ure werd de bezetting van het ravelijn versterkt door den eersten luitenant de Ravallet met een detachement flankeurs; te gepaster tijd kwam deze versterking, daar reeds eenige wachthebbenden buiten gevecht gesteld waren en de inspanning der overigen, door het aanhoudend vuur, groot was. Een, door de zorg van den kapitein der artillerie van Deventer verzekerde 12 ponder op de regter face van bastion Toledo en gerigt op de linker gracht van het ravelijn, schoot des nachts 68 malen met schroot en kogels op den overgang, en droeg daardoor onschatbaar veel tot het mislukken der vijandelijke pogingen bij. De lichtkogels vielen gestadig om het werk en verlichtten het zoodanig, dat de werkers gedurig blootgesteld waren. Om negen ure zonden de belegeraars eene nieuwe versterking naar de loopgraaf. De generaal Haxo, vergezeld van den chef van den generalen staf van het Noorderleger, den generaal St. Cyr 18 Dec.

Digitized by Google

18 Dec. Nugues, begaf zelf zich op de plaats, en niettegenstaande een zoo hevige wederstand en het verlies aan dooden en gekwetsten, kwamen zij overeen, de gracht op twee derde harer breedte te dempen en op dezen dam eene borstwering van schanskorven te vervaardigen.

19 Dec. Het was omstreeks vier ure in den morgen van den 19den December, dat de vijand tot deze hoogte genaderd was; de nacht was weldra verstreken, zonder vooruitzigt voor hem van zijn doel te zullen bereiken; men begon het zelfs als eene onmogelijkheid aan te merken, om zich in dit werk gedurende den dag te bevestigen, en stelde derhalve de onderneming tot den volgenden nacht uit. Intusschen was den vijand het vormen van den dam zeer duur te staan gekomen, daar, behalve een aantal mineurs en werkers, die er getroffen werden, ook de generaal St. Cyr Nugues eene wonde aan den schouder, door het springen eener grenaat, ontving, die zonder zijn epaulet welligt gevaarlijk voor hem zoude zijn geweest. Een kapitein der artillerie bleef op de plaats en de luitenant-kolonel Paulin ontving er een kwetsuur aan zijn been. Ofschoon de gezamenlijke werking der infanterie en artillerie het volvoeren van den vijandelijken aanslag deden mislukken, moet men mede erkennen, dat de maatregelen, door den kapitein van Krieken genomen, bijzonder veel tot behoud van het ravelijn hebben toegebragt. Bij gedeelten liet hij de wacht in stilte de borstwering beklimmen en van het plongée een gezamenlijk vuur op de vijandelijke werkers maken, waarna zij weder naar beneden kwamen, om door anderen vervangen te worden. De generaal Chassé betuigde genoemden kapitein eenige dagen later zijne hooge tevredenheid over zijn gehouden gedrag en benoemde hem te gelij-

Digitized by Google

ker tijd tot ridder der Mililaire Willemsorde vierde 19 Dec.
klasse.

Nu de onderneming van het ravelijn was mislukt, dekten de belegeraars de contrebatterij door eene omtrekking, in de gedaante van een epaulement, aan hetwelk zij eene groote breedte gaven, ten einde ruimte te hebben, om er steenmortieren in batterij te stellen, bestemd, om bastion Toledo en het ravelijn te kunnen bewerpen. De linker face van dit bolwerk werd heden hevig gericocheteerd, waardoor een 24-ponder werd gedemonteerd: een zeer gevoelig nadeel, wegens de aanmerkelijke verliezen in dit werk ondergaan, en welke reeds zoo nabij het steeds levendiger wordende vuur des vijands, alsmede om de plaatselijke gesteldheid, thans onmogelijk meer te herstellen waren. Voor zoo verre men ontdekken kon, was de vijand weinig aan de bresbatterij gevorderd en had hij tot heden geene schietgaten derzelve gedemasqueerd.

Eene in het kruidmagazijntje der linker face van bastion Alba doorgedrongen bom deed hetzelve in de lucht springen; een soldaat, die digt bij hetzelve aan den schouderhoek op post stond, werd onder het puin en de aarde begraven, doch door spoedige hulp gered.

Heden betreurde de bezetting den dood van den braven kapitein der artillerie Schutter. Hij evenaarde zijn' vroeger gesneuvelden kameraad en is in hetzelfde bastion en op dezelfde wijze als deze den dood der braven gestorven. Het wapen der artillerie, reeds lang voordeelig bekend en waaraan door de Franschen zelven groote lof toegezwaaid is, verloor in de beide kapiteins van Hoeij en Schutter zeker zeer veel, en ieder, onverschillig tot welk korps behoorende, gevoelde dit zoo groot verlies. Beiden sneuvelden op dezelfde plaats,

Digitized by Google

19 Dec. in de uitoefening der hun heilige pligten, en hoezeer door hunne wapenbroeders betreurd, zagen deze toch hierdoor weder den roem van hun wapen verhoogen; zij werden door den dood dezer braven aangespoord, om ook dit hun verlies op den vijand te wreken, en in hoe verre daaraan gevolg werd gegeven, is op te maken uit de door de Fransche bladen hieromtrent gegevene berigten.

20 Dec. In den nacht van den 20sten December werden door den vijand beslissende maatregelen tot eenen bepaalden aanval tegen het ravelijn genomen. Zoo als alle avonden, was de onvermoeide majoor Voet aldaar geweest, en had de geschiktste maatregelen weten te treffen, om eenen krachtigen wederstand te bieden. De gedurende den dag gemaskeerde 12 ponder opende toen ook, onder de aangewezene rigting van den kapitein van Deventer, zijn vuur tegen den overtogt der gracht voor de linker face. Het hierbij komend aanhoudend infanterievuur van het banket en de borstwering deed de belegeraars het onmogelijke ondervinden, om den aanslag te volvoeren. Onder het aantal der onzen, die bij de verdediging van dit werk eervolle wonden bekwamen, was ook de luitenant Hofman, die bij het bespieden van den vijand een kwetsuur aan het been ontving.

Op dezen dag werden door de Belgen de eerste worpen gedaan uit eene vervaarlijk groote mortier, die den 16den December door 200 Fransche artilleristen in het fort *Montebello* in batterij was gesteld. Dit monsterachtig stuk, eene uitvinding van den kolonel Paixhans, had eene zwaarte, buiten deszelfs stoel, van 15,000 ponden en was van eenen percusie-toessel voorzien, bommen werpende van 500 ponden, en von 60 Ned. duimen middellijn. Reeds bij het begin van

Digitized by Google

het beleg, had de Belgische minister van oorlog, de 20 Dec.
generaal Evain, op het gebruik van dit monstermortier aangedrongen; het aanbod werd echter door den maarschalk in den beginne van de hand gewezen, vertrouwende hij, dat de middelen, die het Fransche gouvernement te zijner beschikking had gesteld, meer dan toereikende zouden zijn, om het kasteel te bemagtigen; maar sedert eenige dagen zag de maarschalk toch het onvermogen der aangevoerde strijdmiddelen in, die trouwens wel toereikende zouden geweest zijn, om eene vesting van den eersten rang te belegeren. Ingevolge van dien maakte hij geene zwarigheid, om behalve van de aanzienlijke hoeveelheid projectilen en geschut, die aan de Fransche artillerie door het Belgisch bewind was afgestaan, ook van het aanbod van gemelden minister van oorlog gebruik te maken. Op uitdrukkelijken last van den maarschalk werd het monstermortier dus in batterij gesteld, om tegen de reeds zoo zeer benarde veste gebruikt te worden. Even of het eene onteerende handelwijze voor den Franschman zoude wezen, om, na al zijne reeds aangewende pogingen tot bereiking van het groote doel, thans nog de toevlugt tot zulk een helsch werktuig te nemen, beval de maarschalk, dat de bediening van hetzelve aan Belgische artillerie zou overgelaten worden, die zich dan ook bijzonder wel van dezen last kweet. Van de zeventien gevulde bommen, die men in voorraad had, werden elf naar het kasteel geworpen, waarvan de meesten in de rigting van het groote kruidmagazijn nederkwamen, in welke directie deze mortier scheen gesteld te wezen. Aan eene bijzonder gunstige beschikking der Voorzienigheid is het te danken, dat geene van deze bommen op het magazijn gevallen is, daar eene ontplof-

Digitized by Google

20 Dec fing van de groote hoeveelheid buskruid, daarin nog aanwezig, hiervan een onvermijdelijk gevolg zou geweest zijn, aangezien, hoe hecht en sterk het verwulf van dit gebouw ook mogt wezen, het echter niet bestand was tegen den val en de ontbarsting eener bom van dergelijke ongehoorde afmeting. Een enkel voorbeeld van dien aard vindt men in de krijgsgeschiedenis vermeld, bij de belegering namelijk van het kasteel van *Doornik*, in 1746, waar de Franschen ook eene mortier gebruikten, die bommen wierp van 500 ponden zwaarte (*).

In weêrwil der aanmerkelijke verliezen en bezwaren, door den vijand bij elke poging, om den overgang der ravelijnsgracht te voltooijen, ondervonden, scheen hem echter de lust nog niet benomen te zijn, om den aanval te hervatten. De als hoofdofficier fungerende kapitein van Tol en de kapitein van Driel lieten gedurende den nacht het infanterievuur, ondersteund door het worpgeschut, wakker onderhouden en door medewerking van den 12 ponder op de regter face van bastion Toledo, moest de vijand, na de mislukte poging in den morgen van den 21sten December, van ieder andere onderneming, om het ravelijn te bemagtigen, afhouden.

Daar de kolonel Koopman, om de aangekondigde passage van twee Belgische kanonneerbooten te verhinderen, twee der onzen meer op het vaarwater der Schelde verplaatst had, zoo opende tegen drie ure in den namiddag de batterij 30 ponders, te *Burght* gelegen, haar vuur op dezelve. Na omtrent 40 schoten op onze kanonneerbooten gelost te hebben, hield

(*) Zie *Neerlands heldendaden te land*, II D., pag. 582.

Digitized by Google

het vuur op, waarschijnlijk omdat de schoten op dien afstand van weinig uitwerking waren. 20 Dec.

De munitie voor ons werpgeschut begon zeer te verminderen; de artillerie zag zich dus in de verpligting, om spaarzaam gebruik daarvan te maken. Een gedeelte der werkers werd gebezigd, om de straatsteenen van het plein door middel van ledige zandzakken aan te voeren, die, in steenmortieren geladen, tegen den vijand werden gebruikt.

De voet van den revêtementsmuur van bastion Toledo werd als gewoonlijk des nachts onderzocht; de vijand had echter den langs denzelven gaanden onderofficier ontdekt en op hem geschoten.

Op den 21sten December hadden de belegeraars in het couronnement eene bresbatterij op de linker face van bovengemeld bolwerk begonnen te demasqueren met vijf geblindeerde schietgaten; te gelijker tijd nam men waar, dat zij eene contrebatterij tegen de regter flank van bastion 1, en wel met zes schietgaten, gereed hadden. Des morgens wierpen zij met zes steenmortieren, die in de contrebatterij waren geplaatst, steenen in bastion Toledo, welke zich gelukkig meestal achter in de keel concentreerden. Te half een uur werden vijf schietgaten der contrebatterij gedemasqueerd, waaruit tot drie ure met hevigheid tegen de regter flank van bastion Hernando gevuurd werd. Van dit oogenblik tot 's avonds vervolgde deze batterij haar vuur slechts uit drie stukken. Weinig tijds na de opening der contrebatterij demasqueerde de bresbatterij insgelijks vijf schietgaten, die den muur begonnen te beschieten. Vijf stukken waren op de regter flank van bastion Hernando in batterij en drie in de lage flank onder blinderingen; een derzelve werd tegen den avond gedemonteerd, doch weder hersteld. Een gelijk getal 21 Dec.

Digitized by Google

21 Dec. stukken op de linker flank van bastion 3 voegden hun vuur bij dat van bastion 1.

Naar mate de kracht van den aanval toenam, werd de verdediging van oogenblik tot oogenblik heviger. Onze artillerie onder haren kundigen en waardigen chef, den majoor Seelig (*), spande alle krachten in en ontwikkelde al haar vermogen; het aandeel, dat dit wapen tot de roemrijke verdediging heeft bijgedragen, is groot en boven alle lofspraak verheven (†).

Het is niet mogelijk, zich een denkbeeld van dit vreeselijk schutgevaarte te vormen. Hoe gewoon men ook aan het gebulder van het kanon geraakt ware, werd de algemeene aandacht nogtans opgewekt door de snelle en hevige losbrandingen; de grond daverde en de poternen ondergingen eene zeer merkbare schudding.

In den morgen was er een stuk van eene bom, die uit het monstermortier geworpen was, op slechts eenige schreden afstands van het groote kruidmagazijn gevonden. Dit stuk woog 88 Ned. ponden; de ongemeene

---

(*) Thans kolonel en gouverneur der koninklijke militaire akademie.

(†) Het doet ons leed, niet in de gelegenheid te zijn, om de bijzonderheden, waardoor ook dat wapen, gedurende het beleg, zich in afzonderlijke gedeelten zal hebben onderscheiden, naauwkeurig te vermelden. Gaarne wenschten wij deze onze herinneringen hiermede te hebben kunnen verrijken en daaraan meer waarde geven. Zelf tot het wapen der infanterie behoorende, was het ons niet mogelijk, met genoegzame zekerheid al de gedragingen en meldenswaardige gebeurtenissen te weten, waardoor de artillerie in de verdediging van Antwerps vijfhoek zich met zoo veel roem heeft doen kennen. De vijand deed haar algemeen hulde, en is dit niet eene groote voldoening?

Digitized by Google

grootte en zwaarte van hetzelve deden den vinder be- 21 Dec.
sluiten, het aan den opperbevelhebber te vertoonen, die een officier der genie, den luitenant Mounier, belastte om de middellijn en de vermoedelijke zwaarte van dit ontzaggelijk projectiel te onderzoeken (*).

Om 8 ure in den morgen van den 22sten Decem- 22 Dec.
ber, openden de bres- en contrebatterijen op nieuw haar vuur, en de geschutdonder duurde den ganschen dag zonder ophouden voort. Tegen 6 ure in den avond viel de muur van het oude kasteel (die minder vastheid had, dan men zich voorstelde) over eene lengte van 90 voeten in de gracht, en de nederstorting van een klein gedeelte aarde volgde; de uit het koord des muurs stekende, contreforten, die waren staande gebleven, hielden het grootste gedeelte aarde nogtans op.

Gedurende de laatste dagen had men onder de bezetting menigvuldige blood-diarrheën ontdekt, hetgeen de geneeskundigen aan het gebruik van het slechte water toeschreven. De meeste putten waren in de laatste dagen geheel onbruikbaar geworden, gedeeltelijk door het instorten hunner blinderingen, of wegens het doordringen van brak water door de lage watervlakte en de grachten, zoodat het nog bruikbare hoogst zeldzaam was geworden.

De tweede kapitein der genie van der Kemp werd in bastion Duc door een geweerkogel gewond.

De bezetting had heden een van hare grootste verliezen te betreuren door het doodelijk verwonden van een der moedigste, kundigste en minzaamste hoofdoffi-

(*) Later bij de in bezit neming van het kasteel door de Belgen, werd ditzelfde stuk bom in de kazemat van den generaal Chassé gevonden.

Digitized by Google

22 Dec. cieren van de Nederlandsche krijgsmagt. De kolonel van den generalen staf N. E. F. Baron von Gumoëns, vroegtijdig zijne gewone waarnemings wandeling langs de borstwering doende, hield zich een' geruimen tijd in de hooge flank van bastion 1 bezig met de werking der bresbatterij tegen de linker face van bastion 2 waar te nemen; maar weldra loste de contre batterij op nieuw haar vuur tegen gemelde flank; een der kogels, door een schietgat komende, slaat een affuit aan stukken en verbrijzelt een rad, waarvan de stukken den kolonel, die achter hetzelve stond, tusschen de beenen boven de knieën heen slaan, en hem door een aantal spaanders en splinters jammerlijk *acht* meestal zware verwondingen toebragten. Niettegenstaande zijn onbeschrijfelijk lijdende toestand bleef hij welgemoed. De reeds vroeger vermelde Carabain, daar juist met eenige flankeurs in de bastion werkzaam, beijverde zich, een middel te vinden, om den zwaargewonde op de zachtste wijze naar het hospitaal te vervoeren. Met behulp van drie flankeurs legde hij den kolonel op een raam uit een nachtleger en droeg hem vervolgens door de keel van het bolwerk over het plein naar het hospitaal.

In den omtrek van het gebouw gekomen, werd men door eene bom, die in de nabijheid viel en wier buis branden bleef, zeer bedreigd. De kolonel, bemerkende, dat men ophield met hem voort te gaan, en de reden daarvan vernemende, verzocht aan de dragers, hem maar te laten liggen, daar zij hun leven door te groote hulpvaardigheid in de waagschaal stelden. Deze welgemeende raad werd echter door allen van de hand gewezen, en zij besloten eenparig, zich niet te verwijderen voor dat zij den gewonde onder geneeskundige hulp gesteld hadden. Aldus wachtende, sprong de bom

Digitized by Google

zonder dat een hunner werd getroffen. In het hospitaal bewees de hooggeachte kolonel, dat het treurige en smartvolle van zijnen toestand het minzame van zijnen inborst niet had onderdrukt; de manschappen, die hem hadden vervoerd, bedankte hij beleefdelijk en voor den wakkeren korporaal Carabain verzekerde hij, zoodra zijn toestand eene gunstige wending nam, te zullen zorgen (*), en gaf hem tevens eenen ring en een cachet met verzoek, om deze voorwerpen tegelijk met het berigt zijner verwonding aan den generaal Chassé over te brengen. 22 Dec.

Laat in den avond gelastte de opperbevelhebber eene vergadering van den raad van verdediging, terwijl de generaal de Favauge eene vereeniging met de chefs der korpsen infanterie had gehad. Uit alles liet zich aanzien, dat eene groote beslissing ophanden was en dat de verdediging der felbestookte veste den eindpaal naderde.

De navolgende dagorder werd door den opperbevelhebber aan de bezetting van het kasteel en onderhoorige forten en Z. M. zeemagt op de Schelde voor *Antwerpen* uitgevaardigd:

Krijgsbroeders!

Het strekt mij tot een onuitsprekelijk genoegen, de verzekering te geven, dat Zijne Majesteit onze geëerbiedigde Koning ten hoogste voldaan is over het roem-

(*) Op bijzondere voordragt van den kolonel von Gumoëns was Carabain na den grooten uitval van den 5den Augustus 1831 gedecoreerd met de Militaire Willemsorde. Deze uitval geschiedde hoofdzakelijk onder toezigt van genoemden kolonel.

Digitized by Google

22 Dec. waardig gedrag, hetwelk door ulieden tot hiertoe is aan den dag gelegd. Het is in naam Zijner Majesteit, dat ik u hoogstdeszelfs bijzondere tevredenheid betuige.

Hoofdkwartier Citadel van Antwerpen, den 22sten December 1832.

De generaal der infanterie, opperbevelhebber enz.

(*get.*) Baron CHASSÉ.

23 Dec. De, in de kazemat van den opperbevelhebber vergaderde raad van verdediging was tot laat in den nacht vereenigd geweest; de gewigtigste aangelegenheden waren er behandeld. Eenstemmig scheen men van oordeel en in het gevoelen van den president te deelen, dat de eer der bezetting genoegzaam gehandhaafd en aan de verpligting, om de verdediging der aan hem toevertrouwde sterkte tot het uiterste te rekken, voldoende beantwoord was; tevens dat door de groote bezwaren der plaatselijke gesteldheid en die, waarmede de bezetting reeds eenige dagen te kampen had gehad, de onmogelijkheid was in te zien, om eenen storm af te slaan, en dat door het roekeloos afwachten van denzelven welligt de tot hiertoe behaalde roem ten eenen male verloren zoude kunnen gaan. Het was door het rijpelijk overwegen van al de gewigtige omstandigheden, waarin de bezetting op dit tijdstip verkeerde, dat de raad het langer streven om de verdediging van het geteisterde kasteel te rekken doelloos en zelfs hoogst gewaagd oordeelde en besloot, om den volgenden dag aan den Franschen veldheer voorslagen te doen ter verleening van eenen vrijen aftogt aan de bezetting. Tot dat einde gingen twee leden uit den raad, zijnde

Digitized by Google

de majoors Seelig en van der Wyck, voorzien 23 Dec.
van de noodige inlichtingen omtrent de kapitulatie en eenen brief van den opperbevelhebber, in den morgen van den 23sten December buiten de laatste barrière van het kasteel naar de stads zijde, en gaven aan de Fransche voorposten hun verlangen te kennen, om tot den maarschalk toegelaten te worden.

Den brief van den generaal aan den maarschalk was van den volgenden inhoud.

Citadel van Antwerpen, den 23sten December 1832.

Mijnheer de maarschalk!

Vermeenende aan de militaire eer in de verdediging van de plaats, welker bevel mij toevertrouwd is, te hebben voldaan, wenschte ik het verder bloedvergieten te doen ophouden. Het is dien ten gevolge, mijnheer de maarschalk! dat ik de eer heb u te doen verwittigen, dat ik gereed ben, de citadel met de magt, onder mijne bevelen, te ontruimen en met u te onderhandelen over de overgaaf dezer vesting, alsmede over de positie van het *Vlaamschehoofd* en de onderhoorige sterkten.

Om tot dit doel te geraken, stel ik u voor, mijnheer de maarschalk! het vuur van wederzijden gedurende den loop dezer onderhandeling te doen ophouden.

Ik heb twee hoofdofficieren belast, uwe excellentie dezen brief te overhandigen; zij zijn voorzien van de noodige instructiën, om over de bovengemelde ontruiming te onderhandelen.

Ontvang, mijnheer de maarschalk! de verzekering mijner bijzondere hoogachting.

De generaal der infanterie,

(Zie Staats Courant van 27 Dec 1832.) (*Get.*) Baron CHASSÉ.

Digitized by Google

23 Dec. Met echt Fransche hoffelijkheid werden de twee afgevaardigde hoofdofficieren door den veldheer ontvangen; zij ontwikkelden hem met waardigheid de oorzaak hunner komst en van den brief, waarmede zij belast waren. Onmiddelijk daarna zond de maarschalk een zijner adjudanten naar het kasteel, om den opperbevelhebber de ontvangst zijner parlementairen bekend te maken, en tegen 10 ure gaf hij last, dat het vuur zoude ophouden. Een weinig tijds daarna werd ook van de zijde des opperbevelhebbers dit bevel gegeven. Onbeschrijfelijk waren de afwisselende gewaarwordingen der verdedigers, toen de vijandelijkheden wederzijds geheel hadden opgehouden, en zij dus ongestoord de groote verwoestingen, in het kasteel aangerigt, konden beschouwen, hunne besmettelijke localen verlaten, en de frissche lucht inademen. Naauwelijks was het bevel tot staking van het vuur bij het belegeringsleger gegeven, of men zag eenige der Franschen het wagen, zich te halver lijve boven de loopgraven en batterijën te vertoonen, tevens in gebroken Hollandsch roepende: »Schiet niet, schiet niet, brave Hollanders! het is gedaan!" — en in denzelfden oogenblik tot blijk van verbroedering hunne veldvlesschen toereikende. Een weinig later zag men een Fransch officier een der onzen, die zich op de borstwering bevond, naderen en hoorde men hem levendig roepen: »*Monsieur, monsieur, capitaine, ou lieutenant, c'est égal, venez, que je vous embrasse, courageux frère d'armes!*" waarop de onze hem beleefd groette, maar zeer bedaard vroeg: »*Pourquoi cela?*" De Fransche officier hervatte: »*Puisque vous êtes des si braves gens!*" — »*Pourquoi donc venir nous attaquer?*" — was de wedervraag, waarop de Franschman met een vloed van pligtplegingen betuigde, dat het hem en zijnen makkers leed genoeg

Digitized by Google

gedaan had, tegen de Hollanders te moeten strijden, 23 Dec.
vooral nu zij zagen, dat zulks alleen ten voordeele der Belgen moest strekken.

Toen de wapenstilstand met de voorwaarde was bekend gemaakt, dat de beide partijen niets in hunne stelling zouden veranderen, werd zulks van onze zijde te goeder trouw stiptelijk nagekomen, zoodanig zelfs, dat men niet toestond, eenig afgeschoten stuk geschut op nieuw te laden, voordat de aangekondigde wapenstilstand geëindigd was. De Franschen hielden zich echter weinig aan deze overeenkomst, maar maakten zich de oogenblikken van rust en verademing ten nutte door de geheele descente de fossé tegenover de bres af te werken.

Aan den onderchef van den staf van het Noorderleger werd door den maarschalk de last opgedragen, omtrent de overgave van het kasteel te onderhandelen, en zich tot dat einde met de beide afgevaardigden uit den raad van verdediging te begeven naar het kasteel, alwaar over de voorwaarden wegens de overgave der sterkte den ganschen dag werd gehandeld. Tegen den avond was men het omtrent de sluiting der kapitulatie eens, en werd deze wederzijds geteekend en uitgewisseld. De kolonel Koopman, ofschoon de kapitulatie als lid des defensieraads goedkeurende, weigerde echter, het eskader, onder zijne bevelen, er mede in te begrijpen, zich houdende aan de bijzondere instructiën, die hij van het gouvernement, betrekkelijk dit gedeelte der zeemagt, ontvangen had.

Kapitulatie, gesloten tusschen den generaal der infanterie Baron Chassé, bevelhebber der citadel van *Antwerpen* en onderhoorige forten, en den maarschalk

Digitized by Google

23 Dec. Graaf Gérard, opperbevelhebber van het Fransche leger voor deze vesting.

Art. 1.

De generaal der infanterie, Baron Chassé, zal aan den maarschalk, Graaf Gérard, in hunnen tegenwoordigen staat overgeven de citadel van *Antwerpen*, de positie van het Vlaamsche hoofd, de forten *Burght*, *Zwijndrecht* en *Austruweel*, met de vuurmonden, de oorlogs- en mondbehoeften, met uitzondering der voorwerpen in art. 3 aangeduid.

Art. 2.

De bezetting zal met krijgsmanseer uittrekken, de wapens op het glacis nederleggen en krijgsgevangen blijven; echter verbindt zich de maarschalk Gérard, haar naar de grenzen van Holland te doen geleiden, alwaar haar de wapens zullen teruggegeven worden, zoodra Z. M. de koning van Holland de overgaaf der forten *Lillo* en *Liefkenshoek* zal gelast hebben. Te dien einde zal de maarschalk Gérard onverwijld een officier naar *'s Gravenhage* afzenden en den generaal Chassé toelaten, er een van zijne zijde te zenden, wanneer hij zulks goedvindt.

Art. 3.

De heeren officieren zullen hunne wapens behouden, de gansche bezetting zal hare bagage, voertuigen, paarden, goederen, behoorende hetzij aan de korpsen, hetzij aan de personen van de bezetting, behouden. Eenige personen, die in de citadel zijn gebleven, aan de bezetting vreemd, zullen onder de bescherming van het Fransche leger zijn.

Art. 4.

Wanneer het antwoord uit *'s Gravenhage* de overgave der forten *Lillo* en *Liefkenshoek* gelast, zal de

Digitized by Google

bezetting te water of over land, naar de keus van den 23 Dec.
generaal Chassé, en terstond na de inbezitneming dier forten, naar de Hollandsche grenzen geleid worden.

Art. 5.

Wanneer de bezetting den weg over land neemt, zal zij in eene kolonne marscheren. De heer generaal Chassé zal vrijheid hebben, officieren van den staf en oorlogscommissarissen vooruit te zenden, om de logementen op het Hollandsche grondgebied te bereiden.

Art. 6.

Indien de paarden en wagens, aan de bezetting behoorende, voor de overbrenging van hare goederen niet voldoende zullen zijn, zullen haar transportmiddelen worden verschaft, waarvan de betaling ten haren laste blijft. Het zal even zoo gelegen zijn met de schepen, welke noodig zouden kunnen zijn voor de overbrenging der meubelen van de officieren en geëmploijeerden der bezetting.

Art. 7.

Voor de overbrenging van de zieken en vooral der gewonden, zullen ten koste van het Hollandsche gouvernement de noodige schepen verschaft worden, om dezelve op *Bergenopzoom* te ontruimen. De niet vervoerbare zieken zullen in de voor hunnen toestand geschikte plaatsen blijven, behandeld worden op kosten van het Hollandsche gouvernement en door officieren van gezondheid dier natie, welke bij hun vertrek dezelfde voorregten als de bezetting zullen genieten.

Art. 8.

Terstond na de onderteekening der kapitulatie zal het belegeringsleger door een bataillon het ravelijn en de courtinepoort van het stadsfront doen bezetten.

Digitized by Google

23 Dec.

Art. 9.

In het kortst mogelijk bestek zullen de bevelhebbers der artillerie en genie aan de chefs derzelfde korpsen van het Fransche leger de wapens, munitiën, plans enz., enz. betrekkelijk de dienst, waarmede zij respectivelijk belast zijn, overgeven. Aan beide zijden zullen inventarissen der overgenomene voorwerpen opgemaakt worden.

Gedaan in het hoofdkwartier onder *Antwerpen*, den 23sten December 1832.

De luitenant-generaal, chef van den generalen staf, belast met de volmagt van den heere maarschalk, opperbevelhebber van het Noorderleger.

(*get.*) St. CYR NUGUES.

Bijgevoegd artikel:

De flottille van twaalf kanonneerbooten, onder de bevelen van den heer kolonel Koopman, is niet in deze kapitulatie begrepen.

(*get.*) De kolonel AUVRAY.

(Zie Staats-Courant 27 Dec. 1832.)

Te negen ure des avonds wachtte de bezetting een geheel onverwacht schouwspel. Eenige geweerschoten en spoedig achtereenvolgende ontbrandingen uit zwaar geschut lokten een gedeelte derzelve naar de wallen, om, na eene stilte van eenige uren, te vernemen, wat de rust op nieuw kwam storen. Aan de overzijde der Schelde zag men eenen allerhevigsten brand en boven uit de vlammen woei luchtig de zoo gewaardeerde Nederlandsche vlag. Tot ieders verbazing stonden de meeste kanonneerbooten in lichterlaaije vlam. Op last van den braven kolonel Koopman, die liever de aan

Digitized by Google

hem toevertrouwde zeemagt een prijs der vlammen liet 23 Dec.
worden, dan deze in 's vijands handen te stellen, waren elf der kanonneerbooten verbrand of in den grond gekapt; terwijl de boot n°. 8, onder de bevelen van den luitenant Meesman, ondanks het welgelukken zijner poging, om langs de kade der stad (*) en het fort *du Nord* heen te zeilen, vanwaar het bovenvermeld geschut- en geweervuur door de Belgen op deze boot plaats had, zich op de hoogte van het fort *St. Marie*, na hevig beschoten te zijn, aan de Franschen moest overgeven, waarop de equipage gevankelijk naar *Antwerpen* werd gevoerd, niet zonder door het Belgische graauw mishandeld te worden, in weerwil der pogingen van het Fransche escorte, om dit te beletten.

Ingevolge artikel 8 der kapitulatie, nam een bataillon Fransche infanterie in den vroegen morgen van den 24sten December bezit van het ravelijn en de hoofdpoort naar de stadszijde.

In dit merkwaardig beleg waren door de belegeraars 14,000 ellen loopgraaf vervaardigd en ruim 64,000 projectilen naar het kasteel verschoten, waartoe zij eene massa van 136,680 ponden buskruid hadden gebezigd; terwijl gedurende 23 dagen in de geopende loopgraaf meer dan 4,000 man van hen buiten gevecht gesteld waren, waaronder 32 officieren van verschillende rangen en 882 man gesneuveld en gewond: de overigen waren, ten gevolge van den nadeeligen invloed van weêr en grondsgesteldheid door hevige koortsen aangetast, naar de hospitalen vervoerd. Bij nadere beschouwing der verdediging (gedurende welke door onze artillerie bijna 33,600 projectilen naar den vijand verschoten en waarin 43 stukken geschut, zoo groot als klein, gede-

(*) Die in derzelver geheele lengte met geschut beplant was.

Digitized by Google

23 Dec. monteerd werden) moet men zich hoogelijk verwonderen, dat in een dusdanig beperkt bestek, waar nagenoeg 4,500 menschen leefden, in evenredigheid, het aantal gesneuvelden, gewonden en vermisten zoo gering geweest is, als men verneemt, dat onder zulk eenen ongehoorden vuurregen van negentien dagen en nachten, waarbij nog de ongelukken kwamen, door het springen van het laboratorium, een voorraad-batterijkist en onderscheidene kruidmagazijntjes veroorzaakt, slechts 96 dooden, 349 gewonden en 67 vermisten (*) voor de bezetting en derzelver betrekkingen te betreuren zijn geweest.

Bij de herdenking dezer eervolle verdediging en de gelukkige sparing, waarmede deze vergezeld ging, moet men voorzeker volmondig erkennen, dat er zegen op de verdedigers en hunne wapenen rustte; want hoe zoude men zulks kunnen betwijfelen, daar alleen door den invloed van den Almagtige in ons de kiem van zedelijkheid ontstaat. En wij zouden Zijne werking voorbijzien, daar, waar het de edelste neiging, de liefde voor het vaderland en de gehechtheid aan den koning geldt, welke zedelijke hoedanigheden zoo naauw in verwantschap met de godsvereering staan; wij zouden de welvaart en het aanzien des vaderlands aan den Opperzegenaar toeschrijven, en wij zouden het in twijfel trekken, of Hij het ook ware, die ons bij geweldadige aanranding van heerschzuchtige volken, bij on-

(*) In het rapport van den generaal Chassé aan den directeur-generaal van oorlog, van den 16den tot den 21sten December, komt voor, dat er tot laatstgemelden datum 90 dooden, 349 gewonden en 67 vermisten op het kasteel waren. De naamlijsten der gesneuvelden, gewonden, vermisten en ten gevolge hunner wonden overleden officieren, onderofficieren en soldaten zijn in de tweede bijlage te vinden.

Digitized by Google

heilen en tegenspoeden krachtdadigen moed, volhar- 23 Dec.
ding en eenstemmigheid schenkt? Zoo men de waarheid hiervan gevoelt, zal men ook gereedelijk erkennen, dat Zijn geest en Zijn zegen op de handelingen der verdedigers van het Antwerpsch kasteel rustte. Raadplegen wij de geschiedenis en slaan wij het oog op de vroegere heldendaden en onbezwekene standvastigheid van ons eerbiedwaardig voorgeslacht: zoude men gelooven, dat het den ongelijken strijd tegen het reusachtige Spanje tachtig jaren zou volgehouden hebben zonder God? — Zou men meenen, dat de heerschzuchtige Lodewijk XIV, wiens krijgsbenden ons dierbaar vaderland reeds voor twee derde gedeelten overstroomden, en wiens lelievaan op de torenspitsen der steden en dorpen aan de Hollandsche grenzen wapperde, door een handvol volks genoodzaakt is geworden, ons land met overhaasting te ruimen, zonder Gods hulp? Zou men beweren..... Maar neen! wij zullen eindigen, daar wij vertrouwen, dat de lezer geene verdere daadzaken behoeft ter bevestiging dezer gewigtige waarheid.

Onherroepelijk scheen het dus in het raadsbesluit der Voorzienigheid bepaald, dat Antwerpens burgslot in de magt van hen zou worden gesteld, welker aanspraak daarop door ons als eene schennis der billijkheid en als eene gewelddadige aanranding van het volkenregt werd aangemerkt, waardoor men in onze dagen het vuistregt, het regt des sterksten, uit de onbeschaafde tijden der middeleeuwen zag hernieuwd. Maar wien onzer doorziet de verhevene bedoelingen van dat raadsbesluit? Door hetzelve immers worden de lotgevallen der volkeren ten beste geregeld; hoe menigmalen worden deze niet met rampen en tegenspoeden bezocht, opdat zij later op een verhevener standpunt van welvaart en groot-

Digitized by Google

23 Dec. heid schitteren zouden! Ook Nederland moest in deszelfs ontwikkeling gestuit worden, ter instandhouding der oude zeden eenen terugtred doen en tot deszelfs oude grenzen, waar binnen het na den grooten strijd in 1648 bij den Munsterschen vrede bepaald werd, terugkeeren, om in aanzien, welvaart en zedelijke kracht toe te nemen en ten voorbeeld der beschaafde volken te strekken.

24 Dec. Omstreeks te elf ure op den 24sten December vertrok van het kasteel de eerste luitenant Hessusius, adjudant van den generaal-majoor de Favauge, naar *'s Gravenhage*, voorzien van depêches voor den directeur-generaal van oorlog, vergezeld van den kapitein Passy, aide-de-camp van den maarschalk. Te *Grootzundert* gekomen, werd het aan laatstgemelden niet vergund, zich over de grenzen te begeven. Den volgenden dag kwam gezegde adjudant te *'s Hage* en deed mondeling verslag van het gebeurde en de noodzakelijkheid, waartoe men gebragt was, om te kapituleren. De brief, ten geleide der bijlage van den generaal Chassé, was van den volgenden inhoud:

Aan zijne excellentie den heere directeur-generaal van oorlog.

Hoofdkwartier Citadel van Antwerpen,
den 24sten December 1832.

De zwarigheden, welke zich dagelijks vermeerderden, om dezen aan mij toevertrouwden post langer met eere te kunnen verdedigen, hebben mij genoodzaakt, in weerwil van mij zelven, in onderhandeling met den vijand te treden.

De vermoeijenissen en ontberingen, welke de soldaat sedert drie weken ondergaan heeft, zijn boven alle

Digitized by Google

beschrijving en hebben de krachten van het garnizoen geheel uitgeput. Hierbij komt, dat het drinkbaar water, door het droogloopen der grachten, in de putten zoodanig verminderd is, dat men met de grootste moeite het onontbeerlijke kan bekomen, en tot overmaat van ongeluk, zijn de twee laatste nog bestaande putten in den vorigen nacht door de vijandelijke bommen vernietigd. 24 Dec.

Al de zoogezegde bomvrije lokalen zijn ten eenenmale verwoest, zoodat de soldaat in de poternen, communicatiën en gallerijen onder zoo een geducht bombardement derwijze is ineengedrongen, dat bijna nimmer door denzelven rust genoten wordt.

Het bomvrij hospitaal, waarin zich al de onvervoerbare gekwetsten en geamputeerden bevinden, dreigt elk oogenblik in te storten, waardoor deze ongelukkige verdedigers gezamenlijk verpletterd en begraven zouden worden.

In de linker face van bastion 2 heeft de vijand eene bres geschoten, welke tachtig tot honderd voeten breed is, en reeds bijna de helft der gracht gevuld heeft.

De descente de fossé is geëffectueerd en de vijand heeft slechts zijne mijn te doen spelen, om de contreescarpe in de gracht te doen storten en alzoo den storm uit te voeren.

Het is om al het hierboven aangehaalde, dat ik, de onmogelijkheid inziende, om eenen storm af te slaan, alsmede, dat het roekeloos afwachten daarvan den tot hiertoe behaalden roem ten eenenmale verloren zoude kunnen gaan, propositiën aan den maarschalk Gérard gedaan heb, om mij den aftogt vrij te laten, en mij genegen heb betoond, de door hem op den 30sten November gevraagde évacuatie te bewerk-

Digitized by Google

24 Dec. stelligen. Dit door hem van de hand gewezen zijnde, heb ik eindelijk, na den geheelen dag met parlementeren doorgebragt te hebben, met overleg van den raad van defensie de kapitulatie gesloten, waarvan ik de eer heb hiernevens copij over te leggen.

Ik heb mijn persoon en eenigen mijner officieren als krijgsgevangen aangeboden, onder voorwaarde, om het overige der bezetting vrij naar de noordelijke provinciën terug te laten keeren, doch vruchteloos. Uit het additioneel artikel zal uwe excellentie ontwaren, dat de flottille voor de stad niet in de kapitulatie begrepen is, welk artikel op instantelijk aandringen van den kapitein ter zee Koopman geïnsereerd is geworden.

Ten gevolge daarvan was ik met denzelven overeengekomen, om zes der beste booten in de duisternis de Schelde af te doen zakken en de overige te vernielen, welk eerste echter onuitvoerlijk schijnt geweest te zijn, dewijl ik op het oogenblik verneem, dat slechts eene boot is afgezeild en de elf overigen door derzelver equipage verbrand of in den grond zijn gekapt.

Zie daar uwe excellentie! den ongelukkigsten dag mijns levens. Gaarne had ik mijne loopbaan door een' luisterrijken dood geëindigd, maar zulks heeft geene plaats kunnen hebben.

Ik zal de eer hebben, uwe excellentie bij de eerste gelegenheid diegenen te doen kennen, welke zich in dit ongelukkige beleg het meest onderscheiden hebben, ten einde dezelven onder het oog van zijne majesteit onzen geëerbiedigden koning te kunnen brengen.

De generaal der infanterie, opperbevelhebber der citadel en Z. M. zeemagt voor Antwerpen.

(Zie Staats-Courant 27 Dec. 1832.) (*get.*) B^on^. CHASSÉ.

Digitized by Google

Het was heden voor het laatst, dat onze doorschoten vlag zich boven de puinhoopen van het Antwerpsch kasteel verhief; tegen den middag werd zij neergelaten en bestemd, om ter herinnering aan de plaats, waar haar roem zoo duur gehandhaafd werd, voor een toekomstig geslacht te dienen. 24 Dec.

De Fransche generaal Rulhière werd door den maarschalk tot tijdelijk gouverneur en bevelhebber der troepen op het kasteel benoemd.

Om 1 ure kwamen de maarschalk, de beide prinsen van Orleans en Nemours, vergezeld van eenen luisterrijken staf, het kasteel binnen, ten einde een bezoek bij den generaal Chassé af te leggen. De maarschalk scheen al het pijnlijke te gevoelen, dat er in gelegen was voor den ouden eerwaardigen krijgsman, om hem onder dergelijke omstandigheden te komen bezoeken, en trachtte dit zoo veel mogelijk te verzachten. Bij het afscheid nemen prees hij in eene hartelijke aanspraak het gehouden roemrijk gedrag der verdedigers, waardoor zij voor altijd de achting der Franschen hadden verworven, en dat hij zich overtuigd hield, dat er in zijn leger geen enkel officier gevonden werd, die zich niet hoogst zou vereerd rekenen, hen tot wapenbroeders te hebben. »Den moed —" zeide de maarschalk — »vereer ik bij wien ik dien vinde, en deze bouwvallen, mijne heeren! zijn de schoonste bewijzen voor den uwen." De hooge Fransche bevelhebbers en verdere officieren wedijverden, om den generaal Chassé en den minderen officieren der bezetting hunne onderscheiding te betoonen, door aan de geringste wenschen en het gebrek aan noodwendigheden te voldoen; overal namen zij de gelegenheid waar, om het gehouden gedrag der bezetting in de verdediging te roemen,

Digitized by Google

24 Dec. en op alle mogelijke wijzen hunne beleefdheid te betuigen.

Nadat onze wachten binnen en buiten het kasteel in den namiddag door de Franschen waren afgelost, moest de geheele bezettng omstreeks 3 ure in volle wapenrusting uitrukken. Tot wat einde zulks diende, scheen niemand te vermoeden; sommigen veronderstelden, dat de bezetting volgens de geslotene overeenkomst naar de grenzen van Noord-Braband onder Fransch geleide zoude terugkeeren; weer anderen dachten, dat zij uitrukten, om dadelijk naar Frankrijk vervoerd te worden. In deze uiteenloopende meeningen werd men nog meer versterkt, toen alles, na zich verzameld te hebben, de waterpoort uitmarscheerde en op het glacis der lunette *Kiel* in bataille werd geschaard. Weinigen vermoedden nog, dat dit onder de wapenen komen en uitrukken der bezetting in deszelfs gevolgen het pijnlijkste voor het regtschapen krijgsmanshart zoude opleveren, dat tot dus verre was ondervonden.

Op het glacis, met het front naar het dorp *Kiel*, zag men de divisie Fabre, en een bataillon artillerie in groote tenue, met de muzijk aan het hoofd van elk regiment, in orde van parade geschaard. Aan het hoofd dezer divisie waren de maarschalk en de beide prinsen met eenen schitterenden staf van generaals, hoofdofficieren en adjudanten.

Na voorbij deze troepen gedéfileerd te hebben, moesten de voormalige verdedigers van het kasteel van *Antwerpen*, in het volle bewustzijn der regtvaardigheid hunner verdedigde zaak en in de vaste overtuiging der stiptste pligtbetrachting, de met eer gevoerde wapens op het glacis neder leggen. Ook dit was voor de bezetting nog bewaard gebleven en diep schokkend voor

Digitized by Google

haar gevoel. Velen stonden de tranen in de oogen bij 24 Dec.
het ondergaan van zulke vernedering na eene zoo roemrijke, schoon al ongelukkige verdediging: een oud krijgsgebruik, maar waaraan zich in onze dagen de kleur van barbaarschheid hecht!

In het kasteel teruggekeerd, vond men alle bastions bezet met Fransche wachten, die hunne posten rondom den geheelen wal hadden geplaatst.

In den ochtend van den 25sten December werden de 25 Dec.
vervoerbare gekwetsten, die zich nog op het kasteel bevonden, op vijf vaartuigen onder Nederlandsche en witte vlag ingescheept. Deze schepen stevenden het eerst naar het *Vlaamschehoofd*, alwaar zij de vroeger daarheen vervoerde gekwetsten moesten innemen. Bij de aankomst had er een roerend schouwspel plaats. De kolonel Koopman, door zijne officieren en matrozen omringd, ontving de gekwetste strijdmakkers met een luid hoera! welke begroeting door de ligt gekwetsten, die voor een oogenblik hun toestand vergaten, hartelijk beantwoord werd. Dadelijk deed de kolonel Koopman het volkslied: *Wien Neerlandsch bloed in de aadren vloeit* aanheffen, hij zelf ontdekte zich het hoofd, en dit voorbeeld werd niet slechts door de zeeofficieren, matrozen en ligt gekwetsten beantwoord, maar ook de Fransche officieren, die de onzen moesten geleiden, bleven tot na het eindigen van het plegtstatig opgezongen lied met ontdekte hoofden staan, als ten bewijze, dat zij het vaderlandsche gevoel op prijs wisten te stellen. Toen ook de gekwetsten, die zich aan het *Vlaamschehoofd* bevonden, ingescheept waren, zakten de schepen na een wederzijdsch hartelijk vaarwel de Schelde af. Aan het fort *du Nord* werden door al de Belgische schildwachten eenige geweerschoten op de vaartuigen gelost; doch

Digitized by Google

25 Dec. de Fransche officieren stelden dadelijk perk aan deze hoogst bevreemdende handelwijze.

Op verschillende plaatsen zag men officieren en particulieren werkzaam met het maken van schetsen van de puinhoopen des kasteels. Vele nieuwsgierigen kwamen het kasteel bezoeken, doch nimmer zonder toegangsbillet, hetwelk niet dan zeer schaars aan Belgen uitgereikt werd.

In den avond van dezen dag had er eene zeer meldenswaardige gebeurtenis plaats, die het edelmoedige van het Nederlandsche karakter in het helderst daglicht stelde en waaraan door vrienden en vijanden hooge lof werd toegezwaaid.

De kapitein Chevalier van het 7de regiment Fransche infanterie van linie, met zijne onderhoorige kompagnie, de wacht in bastion 5 hebbende, ging omstreeks 10 ure op de borstwering, om de schildwachten uit te zetten zonder genoegzaam met de plaatselijke gesteldheid bekend te wezen. Eensklaps hoorde men een geweldigen schreeuw, die door een doffen slag werd opgevolgd, hetgeen elk onzer op het vermoeden bragt, dat er een ongeluk had plaats gehad; en bij nader onderzoek bleek ook, dat gemelde Fransche kapitein bij de uitoefening zijner dienst van de borstwering in de gracht gevallen was, alwaar hem een onvermijdelijke dood wachtte, zoo geen spoedige hulp tot zijne redding werd aangewend. Ofschoon het water in de grachten genoegzaam afgeloopen was, bestond er echter nog een groot gevaar van namelijk in de groote hoeveelheid modder en slijk om te komen. De flankeur Everts bood zich zonder aarzelen onmiddelijk aan, om den ongelukkige te redden, dien men uit de diepte hoorde kermen en om hulp roepen. Hij liet zich tot dat einde uit de lage flank langs den revê-

Digitized by Google

tementsmuur afzakken en ging langs den voet van 25 Dec.
denzelven tot op de hoogte, waar de kapitein lag te worstelen.

Na verloop van eenigen tijd en na zich aan menig gevaar te hebben blootgesteld, had genoemde flankeur het geluk, den kapitein te redden, die vol erkentelijkheid niet wist, waarmede hij den redder zijnes levens zoude beloonen. Even als de generaal Rulhière (die op het gerucht van het voorval dadelijk naar de bastion was gekomen), bood hij hem geld aan, maar alle aanbiedingen van dien aard waren vruchteloos. Everts gaf den generaal en den kapitein te kennen, dat hij geene belooning begeerde, daar in al zijne behoeften ruimschoots door het gouvernement voorzien werd. Een te *Amsterdam* gevestigde maatschappij tot belooning van edele bedrijven heeft later den flankeur Everts voor zijne grootmoedige handelwijze jegens een' in levensgevaar verkeerenden vijand eene gouden medaille van *f* 100 waarde geschonken, met een hoogstvereerend getuigschrift. De Fransche regering heeft niets ter belooning dezer daad gedaan, ofschoon de Fransche dagbladen genoeg over dit onderwerp geschreven hebben.

In een der Fransche berigten vond men het onderstaande bulletin geplaatst:

BULLETIN.

Anvers, le 25me Dec. 1832.

Hièr a trois heures et demi, les troupes Françaises en grande tenue se sont formés sur la chaussée de *Boom*, la tête de la colonne touchant au fort de *Kiel*.

Le maréchal Gérard, à la tête de son état-major, le duc d'Orleans, en uniforme de maréchal

Digitized by Google

25 Dec. de camp, le duc de Nemours, en uniforme de colonel de lanciers. Les generaux Achard, Lawoestine, Castillane, et un grand nombre d'officiers formaient un brillant groupe militaire. A quatre heures la garnison Hollandaise a défilée devant les troupes et a ensuite posée les armes sur le glacis. Les officiers ont conservés leurs épées et ont reçus des officiers Français des paroles et des temoignages d'estime. Lorsque l'artillerie Hollandaise a defilé, un murmure d'approbation a circulé dans les rangs Français; mouvement veritablement heroique de la part d'ennemis généreux, qui honorent ceux, qui les ont combattu avec le plus de courage et de succès. Les soldats des deux nations se sont mêlés et se sont donnés des preuves d'affection mutuelle. La garnison Hollandaise paraissait fatiguée, mais pleine de fermeté elle est rentrée à la citadelle.

Les princes et le maréchal Gérard ont fait une visite au general Chassé, qui a reçu d'eux le temoignage, qu'il avait honorablement rempli son devoir.

La citadelle est bouleversée comme si elle eut été soulevée par un tremblement de terre. Tous les batimens sont ecrasés. Le magasin à poudre n'a résisté qu'au moyen d'un enorme blindage. La brêche allait être practicable et toute esperance de secours était evanouie, la reddition était un devoir, l'honneur de la garnison était sauf. La garnison a eu de 7 a 800 morts et blessés, et 67 ont été amputés et transférés à l'hopital militaire.

On attend toujours la reponse de *la Haije* aux conditions imposées par le maréchal Gérard.

La porte de la citadelle est occupée par un bataillon Français, et la remise du materiel a été faite hièr a une commission Francaise.

26 Dec. Nadat in den morgen van den 26ston December de

Digitized by Google

forten *Burght*, *Zwijndreckt* en *Austruweel* in bezit 26 Dec.
waren genomen, stak een gedeelte Fransche infanterie in den middag naar het *Vlaamschehoofd* over, alwaar vervolgens de manschappen der 2de afdeeling infanterie de wapens moesten nederleggen, en daarna met vaartuigen onder Fransche bedekking naar het kasteel werden overgebragt.

Al de nog in de magazijnen aanwezige voorraad van levensmiddelen werd gedurende eenige achtereenvolgende dagen aan intendanten van het noorderleger overgegeven.

Eene commissie der Fransche artillerie hield zich heden bezig met het overnemen en wegvoeren van al het nog bruikbaar overgebleven geschut binnen het kasteel, wordende de beide metalen 24 ℔ uit bastion 5 door hen bestemd, om, even als het vaandel der 10de afdeeling infanterie, in het hotel des invalides te *Parijs* geplaatst te worden. Een en ander leverde voorzeker treurige gewaarwordingen bij de bezetting op.

De kolonel Koopman met zijne onderhoorige officieren en manschappen aan het *Vlaamschehoofd* gebleven zijnde, verschenen aldaar in den avond twee Fransche stafofficieren, die den kolonel aanzeiden, last van den maarschalk te hebben, om den kommandant der marine naar het hoofdkwartier over te brengen en om aan de gezamenlijke zeeofficieren de wapens af te nemen. Met diepe ontroering voldeden deze aan den eisch der Fransche stafofficieren; vervolgens nam den kolonel Koopman op de hartelijkste wijze afscheid van allen; het dringend verzoek van zijnen staf, om hunnen bevelhebber te mogen vergezellen en in zijn lot te deelen, geweigerd zijnde, werd de kolonel alleen vergezeld van den luitenant ter zee Bruinings, naar de stad overgebragt.

Digitized by Google

26 Dec. Na het volbrengen zijner zending werd de adjudant Heshusius weder aan de Fransche voorposten ontvangen door den aide-de-camp van den maarschalk, den kapitein Passy, die hem tot *Groot Zundert* vergezeld had. De depêches, waarmede genoemde adjudant belast was, in antwoord van den directeur generaal van oorlog aan den generaal der infanterie Baron Chassé, en welke hij aan zijne excellentie den 26sten overhandigde, waren als volgt:

Aan zijne excellentie den generaal der infanterie Baron Chassé, opperbevelhebber der citadel van Antwerpen.

's Gravenhage, den 26sten December 1832.

Gisteren morgen heb ik ontvangen de missive van uwe excellentie van den 24sten dezer no. 1784, houdende de kennisgeving van de onderhandeling, in welke u hoog edel gestrenge met den vijand is getreden, en van de redenen, welke u daartoe hebben bewogen, alsmede onder andere bijlagen een afschrift der kapitulatie door uwe excellentie met den Franschen maarschalk gesloten.

Ik heb deze belangrijke stukken onverwijld aan Z. M. den Koning onderworpen, en het is dien ten gevolge, dat ik mij thans door hoogst denzelven met de navolgende mededeeling aan uwe excellentie belast vinde.

De Koning treedt niet in de kapitulatie als zoodanig, doch Z. M. heeft mij ook ditmaal weder de aangename taak opgelegd, uwe excellentie bij deze gelegenheid de plegtige verzekering te herhalen, dat het gedrag van uwe excellentie en van de dappere bezetting der citadel van *Antwerpen*, gedurende de

Digitized by Google

geheele verdediging dier sterkte wel verre van bij hoogst denzelven iets te wenschen te hebben overgelaten, 's Konings onbeperkte tevredenheid weg draagt; dat die verdediging geheel aan Zijne Majesteits billijke verwachting heeft beantwoord; dat hoogst dezelve niet heeft opgehouden, gedurende al den tijd van het beleg met innige deelneming gade te slaan het lot van zoovele dapperen, die daarbij hun bloed voor het vaderland hebben vergoten; en ook nog uit uw laatste rapport met ontroering heeft vernomen, hoe groot de ontberingen en vermoeijenissen zijn geweest, welke die brave bezetting zich zoolang heeft getroost. 26 Dec.

Nu reeds aanvankelijk een blijk van hoogst deszelfs goedkeuring aan uwe excellentie persoonlijk zoowel als in uwen persoon aan het geheele garnizoen der citadel willende geven, heeft onze geëerbiedigde Koning goedgevonden u, mijn heer de generaal, te benoemen tot Ridder-Grootkruis van de Koninklijke Militaire Willemsorde, en zulks bij besluit van gisteren n°. 63, waarvan ik het genoegen heb een afschrift hierbij over te leggen.

De waarde van deze hooge onderscheiding zal ongetwijfeld voor uwe excellentie grootelijks worden verhoogd door de omstandigheid, met welke ik thans de eer heb uwe excellentie bekend te maken, dat namelijk Zijne Majesteit hoogst deszelfs eigene decoratie dier orde heeft afgedaan in mijn bijzijn, en mij benevens het daartoe behoorende lint en het juweel, nog onlangs bij de laatste plegtige gelegenheid door den Koning zelven gedragen, heeft overhandigd, ten einde die insignes aan u hoog edel gestrenge van wege Zijne Majesteit als de uwe te doen geworden. Zij zullen uwe excellentie met dezen brief worden ter hand gesteld.

Digitized by Google

26 Dec. Het strekt mij al verder tot genoegen, uwe excellentie te kunnen melden, dat de koning al de voorloopig door uwe excellentie gedane benoemingen tot ridder der vierde klasse van gedachte orde, vermeld in uwe missive van den 16den dezer, n°. 1776, onverwijld heeft gelieven te homologeren, en dat zijne majesteit nader zal beslissen nopens de nadere aanbeveling in dien brief vermeld, terwijl hoogstdezelve met verlangen zoodanige verdere voordragten tot belooning van uwe excellentie te gemoet ziet, als de omstandigheden u zullen voorkomen te vereischen.

Nog moet ik de verzekering hierbij voegen, dat indien het uwe excellentie mogt gelukken de gekwetsten herwaarts te doen transporteren, zulks zijne majesteit bijzonder welgevallig zoude zijn.

Ten slotte heb ik de eer, u hoog edel gestrenge kennis te geven, dat ik dadelijk mijn adjudant, den kapitein Verhorst, naar de voorposten te *Grootzundert* doe vertrekken, om zich aldaar met den Franschen officier en den secretaris der legatie te abouchéren, die den luitenant-adjudant Heshusius daarheen hadden vergezeld, ten einde van hen te vernemen, met welke voorstellen zij belast zijn; kunnende ik uwe excellentie reeds voorloopig de stellige verzekering geven, dat wanneer die voorstellen over niets anders mogten loopen, dan de ontruiming onzerzijds van de forten *Lillo* en *Liefkenshoek*, in dezelve geenszins zal worden getreden.

Uwe excellentie gelieve ook mijn' hartelijken gelukwensch bij deze zoo belangrijke gelegenheid aan te nemen.

De directeur-generaal van oorlog,

(Zie Staats-Courant 27 Dec. 1832.) (*get.*) De EERENS.

Digitized by Google

Na deze weigering, om de forten *Lillo* en *Liefkenshoek* te ontruimen, werden er maatregelen genomen, om de kapitulatie ten uitvoer te brengen. De maarschalk bood echter den generaal Chassé nog aan, om met de bezetting naar Holland terug te keeren, op voorwaarde in den volgenden brief vermeld. 27 Dec.

Hoofdkwartier te Berchem den 27sten Dec. 1832.

Mijnheer de generaal!

Ik haast mij u aan te kondigen, dat ik ingevolge de zoo even bij mij van mijne regering ontvangene voorschriften, gemagtigd ben, om u, alsmede al de troepen, die onder uwe bevelen gestaan hebben, naar Holland terug te zenden, onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat al de in de kapitulatie begrepene officieren en soldaten, gelijk mede gij zelf, zich stellig verbinden, om de wapenen niet tegen Frankrijk en deszelfs bondgenooten en bepaaldelijk niet tegen België te dragen, zoolang de tusschen deze laatste mogendheid en Nederland te maken schikkingen niet tot stand zullen gebragt zijn. Indien gij het voorstel, hetwelk ik de eer heb u te doen, aanneemt, dan zal ik dadelijk de noodige bevelen geven, om u en uwe troepen onverwijld naar de Hollandsche grenzen te doen vertrekken, alwaar uwe wapenen zullen teruggegeven worden. Ingeval van weigering moet ik u kennis geven, dat ik het bevel ontvangen heb, om u met uwe troepen naar *Duinkerken* te doen brengen.

Ontvang, mijnheer de generaal! de verzekering mijner uitstekendste hoogachting.

De maarschalk, opperbevelhebber,

(Zie Staats-Courant 6 Jan. 1833.) (*get.*) Graaf GÉRARD.

Digitized by Google

27 Dec. De generaal Chassé wees dit aanbod voor zich en de bezetting van de hand, door het volgende antwoord:

Aan den maarschalk Gérard, opperbevelhebber van het Noorderleger.

Citadel van Antwerpen den 27sten December 1832.

Mijnheer de maarschalk!

In antwoord op den brief, waarmede uwe excellentie mij heden vereerd heeft, betrekkelijk de voorwaarde, waarop de bezetting der citadel naar Holland zoude worden teruggezonden, heb ik de eer u, mijnheer de maarschalk! te berigten, dat ik geenszins gemagtigd ben, om eene dergelijke verbindtenis aan te gaan, en dat ik mij dus in de noodzakelijkheid bevind, om met mijne troepen het lot te ondergaan, hetwelk de Franche regering ons voor dit geval bestemt.

Ontvang, mijnheer de maarschalk! de verzekering mijner uitstekendste hoogachting.

De generaal der infanterie,

(Zie Staats-Courant 6 Jan. 1833.) (*get.*) Baron CHASSÉ.

Nu alle schijn van gevaar geweken was, kwamen heden morgen twee kanonneerbooten der Belgen voor *Antwerpen* ten anker, en twee dagen later volgde het ander gedeelte der marine, bestaande uit twee brigantijnen.

De intendant-generaal van het Noorderleger hield heden monstering over de bezetting, waarvan de juistheid noodzakelijk zijn moest, uit hoofde dit bij de aankomst in Frankrijk van invloed zoude zijn op de huisvesting en voeding der bezetting.

De navolgende order werd heden door den generaal als tot afscheid aan de bezetting uitgevaardigd:

Digitized by Google

Krijgsbroeders! 27 Dec.

Den soldaat kan gewis bij de volbrenging van zijne krijgsverrigtingen geen eervoller loon te beurt vallen, dan het bewustzijn te ontvangen, dat zijne daden door zijnen koning worden goedgekeurd. Dit, mijne wapenbroeders! is ons geval, met innig genoegen kan ik u zulks mededeelen. Uw gedrag heeft gedurende den loop van het beleg 's konings tevredenheid weggedragen; de geheele verdediging heeft aan zijner majesteits billijke verwachting beantwoord; hoogstdezelve heeft met innige deelneming gadegeslagen het lot van zoo vele dapperen, die hun bloed voor het vaderland hebben vergoten, hoe groot de ontberingen en vermoeijenissen zijn geweest, die gij u hebt getroost.

Aanvankelijk een bewijs van hoogstdeszelfs goedkeuring aan mij persoonlijk en in mijn' persoon aan het geheele garnizoen der citadel van *Antwerpen* willende geven, heeft zijne majesteit, bij besluit van den 25sten dezer, n°. 63, mij benoemd tot Grootkruis der Militaire Willemsorde, terwijl zijne majesteit voorts welwillend te gemoet zal zien de verdere tot belooning te doene voordragten.

Krijgsbroeders! Wij hebben met eere aan onze roeping voldaan, en moet dan al voor het oogenblik onze arm aan de heilige zaak van het vaderland worden onttrokken, in onze harten blijft hetzelve leven, en welke beproevingen ons ook zouden kunnen wachten, gewis geene offers zullen ons te groot zijn.

Citadel van Antwerpen den 27sten December 1832.

De generaal der infanterie,

(Zie Staats-Courant 6 Jan. 1833.) (*get.*) Baron CHASSÉ.

Digitized by Google

29 Dec. De Fransche wachten, die in alle rigtingen op het kasteelplein en in de bastions bivouacqueerden, ontstaken tegen den avond groote vuren, waarbij de wachthebbenden en vele soldaten der bezetting zich verwarmden en ofschoon zij elkander, door verschil van taal, soms moeijelijk begrepen, trachtten zij wederzijds door vriendschappelijke gebaren en welwillende manieren elkander hunne meening mede te deelen; niet zelden zag men dezelfde menschen, die eenige dagen vroeger elkander zoo hevig bestreden, thans uit denzelfden ketel of pot, in hun midden geplaatst, zich voeden, hetgeen voor den aanschouwer op korten afstand, die tevens hunne gesprekken konde verstaan, een allerkoddigst aanzien gaf.

Of men het aan onachtzaamheid of aan moedwil moet toeschrijven, zulks is onbekend, maar in den laten avond van den 29sten December ontstond er een ontzettende brand in de puinhoopen. De generaal Rulhière preste met veel autoriteit het aanwezige gedeelte der bezetting tot blussching der spoedig toenemende vlammen. De ontwikkeling van het militair gezag des Franschen generaals zou bij deze omstandigheid waarschijnlijk van weinig uitwerking zijn geweest, zoo niet de luitenant-kolonel Naudascher tusschen beiden ware gekomen en zijnen invloed op de manschappen van zijn bataillon had doen gelden, dat van gewenschte werking was, daar men binnen het kortst mogelijke tijdsbestek de vlammen meester werd.

De volgende brief werd door den generaal Chassé aan den heere directeur-generaal van oorlog afgezonden:

Digitized by Google

Aan zijne excellentie den heere directeur-generaal van oorlog, te 's Gravenhage. 29 Dec.

Citadel van Antwerpen den 29sten December 1832.

Als een vervolg op mijne missive van den 24sten December, n°. 1784, heb ik de eer, uwe excellentie te rapporteren, dat de vijand, ingevolge de gesloten kapitulatie, op dien datum het ravelijn van de hoofdpoort en vervolgens in den loop van den dag de vijf bastions heeft bezet.

Des middags te twee ure heb ik in mijne kazemat een bezoek ontvangen van de beide Fransche prinsen, vergezeld van den maarschalk Gérard, benevens tien of twaalf andere generaals, welke mij over de verdediging der citadel de grootste komplimenten gemaakt hebben, hebbende mij de maarschalk de verzekering gegeven, mij alles, wat niet strijdig met de instructiën was, toe te zullen staan. De toestand, waarin zij het inwendige der citadel gevonden hebben, scheen hen allen te verstommen.

Ik heb volstrekt geene redenen, mij over de handelwijze der Franschen ten onzen opzigte te beklagen, en aan al mijne kleine verzoeken wordt op eene heusche wijze voldaan.

Ik acht mij gelukkig, de wenschen van zijne majesteit ten opzigte van het overbrengen der gekwetsten naar Holland voor te hebben kunnen komen, aangezien op mijn verzoek de ligtgekwetsten en zieken, welke zich den 26sten dezer zoo hier als op het Vlaamsche hoofd bevonden, onder bedekking van eene Fransche wacht, te water van hier tot aan onze vloot en vandaar door onze vlotelingen verder naar *Bergenopzoom* zijn getransporteerd. Bij deze gelegenheid hebben de Belgen weder eene proef van hunne laag-

Digitized by Google

29 Dec. heid aan den dag gelegd, door op deze schepen, hoewel onder Fransche bedekking, eene hevige fusillade van den Kattendijk tot bij het fort *du Nord* te doen.

De zwaargekwetsten zijn, ten getalle van 59, naar het hospitaal te *Antwerpen* moeten worden getransporteerd, hebbende Fransche militaire autoriteiten zich speciaal met de bescherming derzelven belast. Onder deze bevinden zich 36 geamputeerden; ook de kolonel von Gumoëns en de luitenant van Limburg Stirum zijn naar herwaarts overgebragt, aangezien hun toestand niet toeliet, hen naar elders te vervoeren, zijnde de laatste bij zijnen neef aldaar opgenomen.

De kolonel Koopman, welke ingevolge het additioneel artikel, niet in de kapitulatie mede begrepen was, is den 26sten des avonds naar het Fransche hoofdkwartier overgebragt. Na vele door mij hiertegen ingebragte vertoogen en na herhaald aandringen bij den maarschalk, om, indien het lot van de zeemagt niet met het onze gelijk werd gesteld, mij dan persoonlijk als den kolonel te behandelen, en wijl het de pligt van elk bevelhebber is, om als krijgsgevangen het zwaarste lot mede te dragen; zoo is het mij gelukt, het zoo ver' te brengen, dat de officieren hunne wapens terug hebben ontvangen en men mij de hoop heeft gegeven, dat de kolonel Koopman mij spoedig zal rejoigneren. Ik zal echter niet rusten, voordat in dit opzigt aan mijn verlangen voldaan wordt, of anderzins persisteren mijn lot met hem te deelen.

De maarschalk heeft mij den 27sten dezer eene missive doen geworden van den volgenden inhoud (zie bladz. 133), waarop wij gisteren de bevelen tot den afmarsch naar *Duinkerken* ontvangen hebben, zijnde de generaal-majoor de Favauge heden morgen met de eerste kolonne, sterk ongeveer 2,400 man, be-

Digitized by Google

staande uit de 10de en twee kompagniën der 2de afdeeling infanterie, onder een sterk escorte afgemarscheerd, terwijl ik morgen vroeg met de tweede en laatste kolonne, bestaande uit de overige infanterie, de artillerie en marine, den marsch zal aannemen. 29 Dec.

Aan de officieren van gezondheid is op mijn verzoek toegestaan, om naar Holland terug te keeren, welke met de eerste gelegenheid van hier zullen vertrekken, uitgezonderd de chirurgijn-majoor Croissant, welke op zijn eigen aandringen, wegens mijnen ligchamelijken toestand, mij tot *Duinkerken* zal vergezellen, alwaar gelegenheid zal worden gezocht, om hem naar Holland terug te zenden, zoodra mij zijne hulp niet meer benoodigd zal zijn.

Ik zal de eer hebben uwe excellentie mijne nadere voordragten tot militaire belooningen uit *Duinkerken* te doen toekomen, wijl mij thans hiertoe de tijd ontbreekt.

Op het oogenblik ontvang ik het treurige berigt, dat de heer kolonel von Gumoëns gister avond in het hospitaal te *Antwerpen* aan zijne wonden is overleden. Zijne majesteit verliest in denzelven een even kundig als getrouw en dapper hoofdofficier, welke door ons allen en inzonderheid door mij zeer betreurd wordt.

De generaal der infanterie,

(Zie Staats-Courant 6 Jan. 1833.) (*get.*) Baron CHASSÉ.

De bestemming der bezetting, als krijgsgevangen naar Frankrijk gevoerd te worden, werd heden gedeeltelijk bewerkstelligd. De generaal-majoor de Favauge met twee kompagniën der 2de afdeeling infanterie, welke op het Vlaamsche hoofd in bezetting waren geweest,

Digitized by Google

29 Dec. en het 1ste, 2de en 3de bataillon der 10de afdeeling infanterie verlieten den 29sten omstreeks acht ure het kasteel en werden bij *Burght* de Schelde overgevoerd, om dien dag naar *St. Nicolaas* te marscheren. Deze kolonne werd geëscorteerd door het 11de regiment Fransche ligte infanterie en een gedeelte van het 4de regiment jagers te paard.

30 Dec. De generaal Chassé met zijnen staf en het overige gedeelte der bezetting, als het 3de bataillon der 7de en 9de afdeeling infanterie, de artillerie, mineurs en de kolonel Koopman met de marine, formeerden de tweede kolonne, en verlieten den 30sten December het kasteel. Even als de eerste werd zij bij *Burght* over de rivier gezet, om haren marsch op *St. Nicolaas* te rigten. Deze kolonne werd geëscorteerd door het 5de regiment Fransche infanterie van linie en het overige van het 4de regiment jagers te paard. De kolonnes volgden immer denzelfden weg, doch de tweede was eene étappe van de eerste verwijderd.

Hoewel eerst besloten was, dat de bezetting naar *Duinkerken* zou getransporteerd worden, zoo werd echter na twee dagen marscherens daarin eene verandering gemaakt: vooreerst zou zij op *St. Omer* gerigt worden, alwaar de bestemming voor de verschillende korpsen nader zou aangewezen worden. Over *St. Nicolaas*, *Loochristie*, *Deynse*, *Kortrijk*, *IJperen*, *Poperingen*, *Cassel* (Departement du Nord), kwamen beide kolonnen den 5den en 6den Januarij 1833 aldaar aan. De 10de afdeeling en twee kompagniën der 2de afdeeling waren bestemd, om te *St. Omer* te verblijven; terwijl de 9de afdeeling den volgenden dag naar *Béthune*, de artillerie en 7de afdeeling naar *Hesdin* en de marine naar *Aire* vertrokken.

Digitized by Google

Gedurende den loop der geschetste gebeurtenissen had er voorzeker geen treffender oogenblik voor de bezetting bestaan, dan toen zij de plaats verliet, alwaar zij door het lot van den krijgsstand ruim twee jaren was vereenigd geweest en haar dezelfde verpligtingen, het gelijkelijk streven, om de eer van het diep miskende vaderland, deszelfs regtmatige belangen te helpen handhaven, geboeid hielden. Een band van onderlinge gehechtheid, van warme en duurzame vriendschap werd hier aangeknoopt, die door het deelen van vreugde en droefheid, van gevaren en ontberingen nog naauwer werd digtgehaald. Gewis moest het velen zeer gevoelig treffen, eene plaats te verlaten, wier roemrijke, doch ongelukkige verdediging zoo vele dierbare offers had doen vallen, welker stof eene eeuwige rustplaats in de overweldigde veste had gevonden. Een weemoedig gevoel vermeesterde velen bij de herinnering aan hunne trouwe medgezellen, dierbare gesneuvelde en gestorvene vrienden; — hun leven bragten zij ten offer op het altaar des vaderlands, als helden vielen zij voor deszelfs eer; aan hun moedig streven was men den roem grootendeels verschuldigd, die ons eenmaal bij eene gelukkige terugkomst op den geboortegrond te wachten stond. Een dankbare traan welde bij velen op en met eerbiedige bewondering bezield, lispten zij een zacht vaarwel aan hunne ontslapene strijdmakkers toe, en hieven zij eenen smeekenden blik op tot den Almagtige voor hunne eeuwige rust en gelukkigen overgang in een beter leven, alwaar zij vrij van alle aardsche beslommeringen, het heerlijkste loon voor hunne daden mogen inoogsten.

Digitized by Google

Slaap den doodslaap zacht, Bataven! Helden, in uw bloei geknot,
Die uw scheidsmuur om zaagt werpen door de zetelwacht van God;
Sluimert zacht op vreemden bodem, op het bed van roem en eer,
Onvolprezen wapenbroeders! — Eenmaal zien we elkander weêr!

DE THOUARS.

Digitized by Google

BIJLAGEN.

I.

Naamlijst der heeren officieren van de bezetting van het kasteel van Antwerpen, tijdens de belegering dier sterkte.

Staf.

D. H. Baron Chassé, generaal der infanterie, opperbevelhebber.
C. A. de Favauge, generaal-majoor.
N. E. F. Baron von Gumoëns, kolonel van den generalen staf.
H. E. de Boer, luitenant-kolonel van den generalen staf.
J. P. W. Hombach, majoor en adjudant van den opperbevelhebber.
H. J. L. Heshusius, eerste luitenant en adjudant van den generaal-majoor de Favauge.
Croissant, chirurgijn-majoor.
Rodi, idem.
J. W. Christan, officier van gezondheid 2de klasse.
S. Hoven, idem idem.
T. S. Dubling, idem 3de klasse.
J. H. Coert, idem idem.
Bulsing, apotheker der 2de klasse.

Digitized by Google

7de *afdeeling infanterie.*

P. Oudendijk, luitenant-kolonel.
P. M. Gevelaar, eerste luitenant-adjudant.
P. van der Sloot, eerste luitenant-kwartiermeester.
J. C. Gandvuurder, officier van gezondh. 3de klasse.
D. van Tol, kapitein.
J. Herbig, idem.
P. C. Frantzman, idem.
J. van Driel, idem.
C. C. de Horion de Corby, eerste luitenant.
W. A. van Toll, idem.
C. G. W. H. Reimer, idem.
A. P. van Alphen, idem.
A. Renard, idem.
A. A. Fischer, idem.
L. G. Worbert, idem.
P. C. de Wiese, idem.
M. A. Boulonois, tweede luitenant.
A. Q. de Petit, idem.
J. Stolte, idem.
A. G. M. Roeloffzen, idem.
J. B. Hamm, idem.
K. M. Palm, idem.
W. L. Scheepens, idem.
K. H. Glimmerveen, idem.

9de *afdeeling infanterie.*

F. X. Naudascher, luitenant-kolonel.
C. Loogeman, eerste luitenant-adjudant.
H. J. van Mourik, tweede luitenant-kwartiermeester.
G. M. Ingenluyff, officier van gezondheid 2de klasse.
H. J. Hoogwinkel, idem 3de klasse.
J. Giesberts, idem idem.

Digitized by Google

R. le Boullenger, kapitein.
M. G. Ampt, idem.
A. E. van Krieken, idem.
H. Schouten, idem.
F. van Teutem, idem.
J. C. Anemaet, idem.
J. F. Rutten, cerste luitenant.
J. C. de Raedt, idem.
L. A. C. de Bock, idem.
R. J. C. Kerkhoff, idem.
D. A. van Langen, idem.
C. G. Broers, idem.
W. Stahl, idem.
E. B. Sutherland, idem.
L. A. van Koetsveld, idem.
H. L. C. Grond, idem.
F. L. Staats, tweede luitenant.
A. P. Miltenburg, idem.
J. L. Souman, idem.
G. L. F. van Kinschot, idem.
J. Kuhle, idem.
W. J. C. Rammelman Elsevier, idem.
G. Veraguth, idem.
W. A. Carré, idem.
J. G. Pex, idem.
P. A. Kempees, idem.
O. N. Mulert, idem.

10de *afdeeling infanterie.*

Graaf von Quadt Wyckerath en Isny, kolonel.
J. H. Voet, majoor.
G. J. J. Rochell, idem.
L. A. Meijer, idem.
J. Enderlein, kapitein-adjudant.

Digitized by Google

G. H. J. Siborgh, eerste luitenant-adjudant.
J. C. W. Phaffenrath, idem.
L. E. Tiesselinck, idem.
A. van der Beek, eerste luitenant-kwartiermeester.
J. J. A. de Bock, tweede idem.
A. W. Tentije, idem.
W. J. Tombrink, officier van gezondheid 3de klasse.
W. Knap, idem idem.
A. C. Buttelman, idem 2de klasse.
H. Landolt, kapitein.
P. Tröester, idem.
W. A. von Schwartz, idem.
J. F. Rijgerbos Brousson, idem.
B. P. Boers, idem.
W. G. F. van Heemskerk, idem.
A. C. van Well Groeneveld, idem.
J. H. König, idem.
H. E. G. Trier, idem.
H. W. Arnold, idem.
P. Morre, idem.
L. M. van Onselen, idem.
F. H. G. J. van der Wijck, eerste luitenant.
H. K. Berghuis, idem.
P. A. Lammert van Bueren, idem.
A. S. Piper, idem.
J. A. Breson, idem.
W. A. de Ravallet, idem.
C. van Bommel, idem.
L. C. Boers, idem.
D. van Riemsdijk, idem.
W. J. Roeloffs, idem.
J. C. Mugge, idem.
J. van Uden, idem.
W. Drabé, idem.

Digitized by Google

J. P. G. Francke,	eerste luitenant.
J. C. Hinlopen,	idem.
J. E. L. Prins,	idem.
W. P. Klincke,	idem.
J. van Overstraten,	idem.
J. R. C. de Suarz,	idem.
W. Pot,	idem.
C. N. Peperkamp,	idem.
E. P. R. Worm,	idem.
L. G. Weinhagen,	idem.
R. W. R. van Dongen Francke,	idem.
M. Nantzig,	tweede luitenant.
C. J. van Deventer,	idem.
J. F. Smit,	idem.
J. N. Pisuisse,	idem.
S. P. Jeltes,	idem.
G. Louis,	idem.
G. A. Ver Burg,	idem.
H. Houthuijzen,	idem.
G. van Doorn,	idem.
E. J. A. Timmerman,	idem.
A. H. Plante,	idem.
C. J. J. Heijligers,	idem.
A. Jongen,	idem.
J. A. Poletta,	idem.
A. A. E. H. Bachmann,	idem.
C. G. A. van Essen,	idem.
J. Hofman,	idem.
J. Schweisgut,	idem.
B. D. Deufferwil,	idem.
A. G. de Bart,	idem.
J. H. Derks,	idem.
G. Vissenberg,	idem.

Digitized by Google

In subsistentie bij de 10de afdeeling infanterie.

J. B. Brumsteden, kapitein.
F. Kroese, idem.
G. Weiland, eerste luitenant.

Artillerie.

H. G. Seelig, majoor.
C. D. A. Schutter, kapitein.
Van Hoeij Schildhouwer van Oostée, idem.
R. Ver Schoor; idem.
J. H. van Deventer, idem.
J. K. van Rappard, idem.
W. H. Doorman, eerste luitenant.
J. F. Klerck, idem.
C. König, idem.
P. Obdam, idem.
W. A. Kuijck, tweede luitenant.
J. E. van Ingen, idem.
D. H. Hendriks, idem.
F. van Exter, idem.
L. van Driel van Goudswaard, idem.
J. F. J. A. Battard, idem.
P. Gorissen, tweede luit. artillerie-transporttrein.

Genie en mineurs.

J. M. van der Wijck, majoor.
P. H. van der Kemp, kapitein.
Graaf van Limburg Stirum, eerste luitenant.
A. C. Kamerlingh, idem.
C. W. van Vollenhoven, tweede luitenant.
C. M. Mounier, idem.

Adjunct-onderintendant.

S. F. Mulder.

Digitized by Google

II.

Naamlijst der heeren officieren, onderofficieren en soldaten, welke gedurende de belegering van het kasteel van Antwerpen, op die sterkte zijn gesneuveld, gewond en vermist; alsmede van diegenen, welke tot op den 27sten December 1832 aan hunne bekomene wonden zijn overleden.

7de *afdeeeling infanterie.*

Gesneuveld:

3de bataillon. De flankeurs D. Benninks, H. Bonke, J. Gern, J. Smits, G. Meijer, J. H. Jenkoppele, G. van Duuren, J. Esselink, H. Geurts en J. Zanderink.

Aan ontvangen wonden overleden.

3de bataillon. H. Baarslag, H. Broekhuis, E. van Kuik, J. J. Boomhouwer, W. Jansen.

Vermist.

3de bataillon. De sergeant W. Heino.

Gekwetst.

3de bataillon. De adjudant-onderofficier D. van den Hurk, de korporaal Rouwendal, de flan-

Digitized by Google

keurs J. H. ter Fugt, G. J. ten Cate, H. W. Tekiefte, B. J. Korteling, H. Oudemaat, P. Starus, A. C. Elemans, J. L. Kroezen, J. Verwoert, J. H. Matenaer, G. van Stokkum, J. van den Nieuwenhof, N. Henderiks, H. Damming, G. Ansems, C. M. Meijers, G. Foks, C. Heijzeler, J. Kemna, G. Vos, D. Beers, J. Boo, J. Arendsman, G. H. Wind, G. J. Aarnink, A. van Wijhe, H. J. Jans, H. F. Willemsen, B. S. Wentzel, G. J. Nijland.

9de *afdeeling infanterie.*

Gesneuveld.

2de bataillon. De fuseliers van Nierop, Boonstoppel, van Dijl, Siepers, van den Berg.
3de bataillon. De korporaal Jansen, de flankeurs Lensing, Pruimboom, du Sijn, van Manen, Kroon, Bart, Warner en Krick (de twee laatsten als handlangers bij de artillerie).

Aan ontvangen wonden overleden.

2de bataillon. De korporaal Sellschop en de fuselier Voskuil.
3de bataillon. De flankeur den IJzerman.

Vermist.

2de bataillon. De korporaal Keizer.
3de bataillon. De flankeurs Kluit en Kors (als handlangers bij de artillerie).

Gekwetst.

2de bataillon. De fuseliers Ponte, Toet, Verbruggen, van Leent, van Kouwen, Lagmulder,

Digitized by Google

Leijdens, Overbruggen, de Jong, Bolhuis, Blokland, Starrenberg, Wiesmeijer, Frits, Lokhorst, Kortelje, Duits, Koning en Havelaar.

3de bataillon. De kapitein Schouten, de eerste luitenant Kerkhoff, de tweede luitenants Miltenburg en Kempees, de sergeanten Ulrich, Cappée en du Hen, de korporaal Botzen, de flankeurs Brandwijk, van den Bosch, Dekker, van Velzen, Veltenaar, Albrechts, Teppens (de beide laatsten als handlangers bij de artillerie), Brabander, van Santen, van den Berg, van der Moren, de Raadt, Nobel (als handlanger bij de artillerie), Spoor, van der Lans, van Weerd, van Noord, van Balen, Weber, van den Boogaard, Trompetter, van der Molen, Vleugels en Roetman (deze laatste als handlanger bij de artillerie).

10de *afdeeling infanterie.*

Gesneuveld.

1ste bataillon. De fuseliers Snelten, Schouw, Sorgdrager, Tiedeman, Gooijer, Sweers, Taber, van Veen, Brakenburg, Knip, Bos, Teule, van Rosmalen, Tenhoven, Duurdaut, Geesthuizen, Brandhoff en de tamboer Williams.

2de bataillon. De fuseliers Roos, Bos, Stok, Landa, Cugnot van Brederode, Heespelink, Scheeper, Aukes, Hageman en van Essen.

3de bataillon. De kapitein van Onselen, de tweede luitenant Nantzig, de korporaal Hurrelbrink, de flankeurs van de Stad, Radius, Spaargaren, van Rijswijk, Tolle, Ham, Kuiper, Koppedraaijer, Facen, Wouwen-

Digitized by Google

berg, van den Bosch, de Klerk, Sorgdrager, Koning, Molling.

Aan ontvangen wonden overleden.

1ste bataillon. De sergeant Vertin, de fuseliers Smit, Eijsten, Kersbergen, Galjaart, Berkveld.

2de bataillon. De eerste luitenant van Bueren, de fuseliers van Gelderen en Reijn.

3de bataillon. De kapitein Morre, de flankeurs Kramer, Douwes, Bruigom en Groen.

Gekwetst.

1ste bataillon. De kapitein van Well Groeneveld, de tweede luitenants Jeltes, van Deventer en van Donge Franke, de sergeants Later, de Kat en Bouwman, de korporaals van Eck en van Klaveren, de tamboer Strating, de fuseliers de Vroom, Roll, Sukkel, Vogelezang, Boer, Vleijmans, Brands, Colpa, Hanekamp, Boom, Dekkers, Keijzer, Iburg, Groeneveld, Moorkerk, Denneman, Boender, van der Zee, Moes, Frederiks, Mekelenburg, Windt, Verdugt, Houdijk, Strengers, Mooijen, Kruijf, van 't Kruijs, Raven, Vlak, van den Helm, van Boxtel, Tremper, Laan, Postma, de Huu, Vonk, van Tuurnout, Dunk, de Bie, van Beek, Sesbaek, Jansen, Petiet, Mercier, Claudius, Zwartverwer.

2de bataillon. De tweede luitenant Hofman, de sergeant Bertling, de fuseliers Plumer, Sits, van der Horst, Jansen, Klok, Slikker, Oort, Bedding, Pols, Smit, Frankame,

Digitized by Google

de Blaauw, de Groot, Kleinsmit, Vellekooper, Groot, Velleman, Rood, Engelsma, Zimmer, Kuijten, van Vegchelen, Lampe, Baars, Hoffer, Paauw, Duits, Stam, Latrois, Ludolph, Ameliswaard, van der Pool, Ploeger, Beijk en Musterd.

3de bataillon. De sergeant Mathourne, de korporaals van der Zanden, van Es, Verkerk, de Kloet, Kulkens en van Veen, de flankeurs Zwagerman, Visser, van Heusden, van 't Hoff, Uleman, van Gelder, Hoogheid, de Graaf, Bos, Teunissen, Molenaar, Eijssenbergen, Scholleman, van Gemert, de Boer, Overbeek, Esser, Stulen, de Vries, Blom, Lingre, Slee, Simons, Vrugt, Lebeau, Bijl, Jesse, Gruijs, Ossebaar, Elderman, Benning, van Zeggeren, Ringeling, Groeneveld, Hollander, Dijkstra, Ruijs, Hop, Beekhuis, Baltus, Hoezee, van de Linden, Roos, Akkerhuis, C. de Boer.

Vermist.

1ste bataillon. De eerste luitenant Boers, de sergeant Pellegrim, de fuseliers Arenze, Westerveld, Somer, Boom, Wajon, Klijn, Verweij, Stroethof, Brandel en Lakerveld.

2de bataillon. De korporaal Wildriks, de fuseliers Trinklein, Morre, Heijmans, Dozij, van Velzen, Noom, Reiss, Eskes, Breukelaar, de Vos, van Loenen, van Rooijen, van Papendrecht, van Dongen, Dingenman, Merx, Noordzij, Korlaar, Vuurhaard, den Uijl, Spanjaard, Schainck, Molhelm, Noordman, van Koelen, Bechtold, Erleij,

Digitized by Google

Fransman, Kruger, Veitman, van Wezenbeek, Duprant, Wijngaarden, Wolff, Gouleleus, Hitzel, Raven, van Bakel, van den Berg, van Hout, Alderliefste, Kemper, Schopman, van der Schoor, van Putten en Spoor.

3de bataillon. De flankeurs van Vooren en Barmentlo.

Artillerie, handlangers en transporttrein.

Gesneuveld.

3de bataillon artillerie nationale militie. De kapiteins van Hoeij Schilthouwer van Oostée en Schutter, de sergeant-majoor-vuurwerker Jenk, de sergeant Mulder, de korporaals Notebos en Sloot, de kanonniers tweede klasse Gooijer, Postma, Adriaansen, Wagener, Vroom, Mulkens, Koster, Houter, Werson, Kerner, Wagner, de Bruin, Bruigom, Nescker, Spaans.

Artillerie transporttrein. De treinsoldaat Zandevoets.

Handlangers. Zeven manschappen van het 2de en 3de bataillon van de 9de afdeeling infanterie, wier namen hierboven reeds zijn opgegeven.

Aan ontvangen wonden overleden.

3de bataillon artillerie nationale militie. De fourier Remmers, de korporaal Cornelissen, de kanonniers tweede klasse, Giesen, Muurling, van der Wolf, van den Berg en Overduijn.

Handlangers. Twee man van de 9de afdeeling, hierboven vermeld.

Digitized by Google

Vermist.

3de bataillon artillerie nationale militie. De kanonnier eerste klasse Storkel, de kanonnier tweede klasse van Egmond.

6de bataillon artillerie nationale militie. De kanonnier eerste klasse Silje.

Handlangers. Twee man van de 9de afdeeling hierboven vermeld.

Gekwetst.

3de bataillon artillerie nationale militie. De sergeanten Hulst, Pennings en de Wolf, de korporaals Baarveld, Kannars, de Ridder en Kok, de kanonniers eerste klasse Jeltink, Ponsé, Outshoorn, van Efferen, Woensdrecht en Heeme, de kanonniers tweede klasse Holm, van der Hal, Bloem, Verhoeven, Schophuizen, Degeling, van den Heuvel, Koppens, Schellenburg, Santberg, van Leeuwen, Graat, Jonkers, de Boer, Dekker, van Klundert, van Steenwijk, Wouters, Leeuw, de Dood en de tamboer Mertens.

6de bataillon artillerie nationale militie. De sergeant van der Mast en de kanonnier tweede klasse Steevens.

Handlangers. De flankeurs Wijntje, de Gelder en Mol, de fuseliers van der Zalm, de Haas, Dijkshoorn, Leusden, Kuijpers, van Rijn. (Drieëntwintig dezer handlangers staan reeds hierboven vermeld onder de 9de afdeeling infanterie).

Korps ingenieurs.

Geen gesneuvelden, ten gevolge van bekomene wonden overledenen of vermisten.

Digitized by Google

Gekwetst.

De tweede kapitein-ingenieur P. H. van der Kemp, de eerste luitenant-ingenieur M. D. Graaf van Limburg Stirum, de fortificatie-opzigter der eerste klasse J. Rogér en de fortificatie-opzigter der derde klasse van der Velden.

Korps mineurs en sappeurs.

1ste bataillon. Geen gesneuvelden.

Gekwetst.

De korporaal Prevost, de mineurs der eerste klasse Alders, Bartholomeus en Bons, de mineur der tweede klasse Bakker.

Vermist.

De mineur der tweede klasse Tisse.

De kolonel van den generalen staf Baron von Gumoëns ten gevolge van bekomen wonden overleden.

Onder de gekwetsten behoort ook de generaal-majoor de Favauge, die eene ligte wond aan den linkervoet bekomen heeft.

Digitized by Google

III.

Naamlijst der heeren officieren, welke zich tot de uitoefening van buitengewone diensten vrijwillig hebben aangeboden.

7de *afdeeling infanterie.*

Eerste luitenants.	C. G. W. H. Reimer.
	A. P. van Alphen.
	A. H. Ficher.
	P. C. de Wiese.
Tweede luitenants.	A. Q. de Petit.
	A. G. M. Roeloffzen.
	W. L. Scheepens.
	K. H. Glimmerveen.
	K. H. Palm.

9de *afdeeling infanterie.*

Kapiteins.	M. G. Ampt.
	R. le Boullenger.
Eerste luitenants.	C. Logeman.
	J. C. de Raadt.
	D. A. van Lange.
	R. J. C. Kerkhoff.
	E. B. Sutherland.
	L. A. van Koetsveld.

Digitized by Google

Tweede luitenants.	F. L. Staats.
	A. P. Miltenburg.
	J. L. Souman.
	W. J. C. Rammelman Elsevier.
	W. A. Carré.
	J. G. Pex.
	P. A. Kempees.
	O. N. Mulert.

10de *afdeeling infanterie.*

Eerste luitenant.	J. van Uden.
Tweede luitenants.	C. J. van Deventer.
	J. H. Derks.
	C. J. Heijligers.
	J. Schweisgut.
	J. N. Pisuisse.
	B. D. Dufferwiel.
	C. G. A. van Essen.
	G. van Dooren.
	S. P. Jeltes.
	J. C. Houthuijzen.
	A. A. E. H. Bachman.
	J. Hoffman.

Digitized by Google

IV.

Zamenstelling van het Fransche Noorderleger op den 22sten *November* 1832.

Voorhoede. De hertog van Orleans, op den weg naar Breda en Roozendaal, hoofdkwartier Brescaat. 20ste regiment ligte infanterie, 3 bataillons 1ste regiment huzaren, 1ste regiment lansiers, te zamen 8 escadrons.

1ste divisie. Generaal Sebastiani, op den linker Schelde-oever; hoofdkwartier St. Nicolaas. 1ste brigade generaal Harlet, 11de regiment ligte troepen (of infanterie), 5de regiment van linie, 6 bataillons; — 2de brigade generaal Rumigny, 8ste en 19de regiment van linie, 6 bataillons.

2de divisie. Generaal Achard, op den weg van Turnhout naar Bergenopzoom, hoofdkwartier Schooten. 1ste brigade generaal Castellane, 8ste regiment ligte troepen, 12de regiment van linie, 6 bataillons; 2de brigade generaal Woirol, 22ste en 39ste regiment van linie, 6 bataillons.

3de divisie. Generaal Jamin, te Mechelen en Contich, hoofdkwartier te Contich. 1ste brigade generaal Zoeppfel, 19de regiment ligte troepen, 18de regiment van linie, 6 bataillons; 2de brigade generaal Georges, 52ste en 58ste regiment van linie, 6 bataillons.

Digitized by Google

4de divisie. Generaal Fabre, op den regter Schelde- en Rupel-oever, hoofdkwartier te Hemixem. 1ste brigade, generaal Rapatel, 7de en 25ste regiment van linie, 6 bataillons; 2de brigade, generaal d'Hemicourt, 6de en 65ste regiment van linie, 6 bataillons.

Kavallerie.

Brigade van den generaal Lawoestine, op den weg naar Bergenopzoom, te Capelle, 7de en 8ste regiment jagers, 8 escadrons.

Brigade van den generaal Simonneau, Contich, 4de regiment jagers, 5de regiment huzaren, 8 escadrons.

Divisie van den generaal Dejaen, Aalst en omstreken, hoofdkwartier Aalst; 1ste brigade generaal Rigny, 2de regiment huzaren, 1ste regiment jagers, te zamen 8 escadrons; 2de brigade, generaal Latour Maubourg, 5de en 10de regiment dragonders, 8 escadrons.

Divisie van den generaal Gentil de St. Alphonse, te Grammont en Oudenaerde. 1ste brigade, generaal Villate, 1ste en 4de regiment kurassiers, 8 escadrons; 2de brigade, generaal Gusler, 9de en 10de regiment kurassiers, 8 escadrons.

De 5de divisie (of reserve) werd te Rijssel, Valenciennes en Maubeuge gevormd; deze werd door den generaal Schramm en onder hem door de generaals Rulliére en Durocheret gekommandeerd.

Hoofdkwartier van het Fransche leger te Burgerhout.

Generaal Neigre kommandant der artillerie.

Generaal Haxo kommandant der genie.

Digitized by Google

Digitized by Google

Bij den Drukker dezes is mede gedrukt:

PRAKTISCHE HANDLEIDING

VOOR

KUNSTMATIGE

LIGCHAAMS-OEFENINGEN,

TEN DIENSTE VAN

HUISGEZINNEN

en verschillende inrigtingen voor

ONDERWIJS EN OPVOEDING;

bevattende mede eenige vrijmoedige gedachten over de hedendaagsche opvoeding, en eene menigte oefeningen ter vóórkoming en wegneming van verschillende ligchaamsgebreken.

Voorzien van 675 oefeningen, en 310 figuren tot opheldering.

DOOR

R. G. RIJKENS,

Onderwijzer te Groningen.

f 3 - 00.

DE BAJONETSCHERMKUNST,

ingerigt als

PRAKTISCHE HANDLEIDING

VOOR

OFFICIEREN, ONDEROFFICIEREN en KORPORAALS der Nederlandsche Infanterie.

MET PLATEN.

f 1 - 50.

MODELLEN

VOOR HET

TOPOGRAPHISCH TEEKENEN.

ZAMENGESTELD DOOR

J. H. JAPPÉ,

Ing. Ver.

f 3 - 00.

Digitized by Google